

theorie

28

**MONITOR REGELING IMPULS
BEROEPSONDERWIJSKOLOM:**

VOORTGANG 2003

**Monitor Regeling Impuls
Beroepsonderwijskolom:
Voortgang 2003**

CINOP, 's-Hertogenbosch

Wil van Esch, Jan Neuvel en Karel Visser

Colofon

Titel: Monitor Regeling Impuls Beroepsonderwijskolom: Voortgang 2003
Auteurs: Wil van Esch, Jan Neuvel en Karel Visser
Tekstverzorging: Hanneke van der Werf en Petra Schulte
Ontwerp omslag: Theo van Leeuwen BNO
Opmaak: Evert van de Biezen
Bestelnummer: A00305

Uitgave: CINOP, 's-Hertogenbosch
Augustus 2005

© CINOP 2005

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, op welke andere wijze dan ook, zonder vooraf schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 90-5003-459-4

Centrum voor innovatie van opleidingen
Postbus 1585
5200 BP 's-Hertogenbosch
Telefoon: 073-6800800
Fax: 073-6123425
www.cinop.nl

Inhoudsopgave

Beknopte beleidssamenvatting 1

Inleiding 7

1 Achtergrond, monitorvragen en -opzet 9

- 1.1 Het basisgedachtegoed 9
- 1.2 Regeling Impuls Beroepsonderwijskolom 10
- 1.3 De kwalitatieve monitor 12
 - 1.3.1 Monitorvragen 13
 - 1.3.2 Onderzoeksopzet 13
 - 1.3.3 Uitzetten vragenlijst en respons 15
 - 1.3.4 Vergelijking met de meting van 2001 18

2 Impulsmiddelen onderwijsinstellingen 19

- 2.1 Beleidsmatige invalshoek 19
 - 2.1.1 Verdeling ontvangen budget naar thema 19
 - 2.1.2 Verdeling van de middelen en inzet eigen middelen 22
 - 2.1.3 Aansturing via beleidsplannen 24
- 2.2 Onderwijsinhoudelijke invalshoek 27
 - 2.2.1 Loopbaanoriëntatie en -begeleiding 28
 - 2.2.2 Programmatische aansluiting 32
 - 2.2.3 Pedagogisch-didactische aansluiting 34
 - 2.2.4 Kennisinfrastructuur 37
- 2.3 Waarderende invalshoek 39
- 2.4 Resultaatgerichte invalshoek 42

	3	Impulsmiddelen kenniscentra	53
	3.1	Opzet Impulsmonitor kenniscentra	53
	3.2	Besteding Impulsmiddelen kenniscentra	55
	3.3	Inhoudelijke thema's	60
	3.3.1	Introductie	60
	3.3.2	Kwalificatiestructuurontwikkeling	61
	3.3.3	Aansluiting vmbo-mbo	62
	3.3.4	Aansluiting mbo-hbo	65
	3.3.5	Werken en leren/beroepspraktijkvorming	66
	3.3.6	Professionalisering van praktijkbegeleiders en opleidingsadviseurs	68
	4	Samenvatting en conclusies	69
Bijlagen	1	Brief OCW aan onderwijsinstellingen	91
	2	Tabellen betreffende vmbo, mbo (ROC's) en hbo	95
	3	Tabellen met gegevens over vakscholen	111
	4	Scoringscategorieën open vragen	121
	5	Overzicht Impulsprojecten kenniscentra	125
	6	Overzicht excursies	133

Beknopte beleidssamenvatting

ACHTERGROND

Verbetering van de aansluiting binnen het beroepsonderwijs (vmbo-mbo-hbo) in Nederland teneinde de loopbaan van deelnemers te verbeteren is een van de centrale doelstellingen van het onderwijsbeleid. Om die verbeteringen in de breedte te bewerkstelligen is de Regeling Impuls Beroepsonderwijskolom 2002-2005¹ ontworpen. De regeling betreft zowel instellingen voor beroepsonderwijs als de zogenoemde kenniscentra. Hoofddoel van de regeling is het bereiken van kwalificatiewinst, dat wil zeggen verbetering van het rendement in de beroepskolom.

In de regeling worden overkoepelende thema's genoemd. Deze thema's worden overigens niet voorgeschreven. De ontwikkeling van de Impuls Beroepskolom wordt gevolgd via twee monitors: een kwantitatieve (gericht op het in kaart brengen van de kwalificatiewinst²) en een kwalitatieve. Deze bijdrage gaat over de laatste monitor. De kwalitatieve monitor is bedoeld om de inspanningen van instellingen te volgen richting realisatie beroepskolom- en loopbaangedachte.

De kwalitatieve monitor volgt de inzet van de middelen vanuit vier invalshoeken:

- een beleidsmatige: hierbij is allereerst de vraag aan de orde naar welke thema's (als genoemd in de regeling) de beleidsaandacht uitgaat en vervolgens op welke wijze de loopbaan- en kolomgedachte in het beroepsonderwijs via beleid door instellingen wordt aangestuurd;
- een onderwijsinhoudelijke: realisatie van de loopbaan- en kolomgedachte vergt veranderingen in onderwijsinhoudelijke praktijken, die gerealiseerd moeten worden in samenwerking met andere scholen en met het bedrijfsleven;
- een waarderende: de informatie over de twee vorige invalshoeken is nogal sterk beschrijvend van aard. Bij de derde invalshoek staat de vraag centraal hoe respondenten aspecten van de Impulsregeling waarderen. Bij aspecten dienen we dan te denken aan bijvoorbeeld draagvlak bij management, bij docenten, interne en externe samenwerking. Het gaat dan om zaken die bij de eerdere invalshoeken ook aan de orde zijn geweest, maar nu dan van een waarde- of tevredenheidsoordeel worden voorzien;

1 De beroepsonderwijskolom omvat vmbo, mbo en hbo. Vanwege de lengte van het woord gebruiken we ook wel de term beroepskolom.

2 De kwantitatieve monitor wordt uitgevoerd door het onderzoeksbureau Stoas te Wageningen.

- een resultaatgerichte: hier gaat het om de vraag welke resultaten zij als belangrijkste zien en welke succes- en faalfactoren daarbij een rol spelen.

ONDERZOEKSOPZET

Met vertegenwoordigers van onderwijsinstellingen uit vmbo, mbo, hbo en Kbb's zijn sessies georganiseerd om de relevante aandachtspunten te bepalen bij de nadere uitwerking van de kolom- en loopbaangedachte. Deze aandachtspunten zijn geoperationaliseerd in een vragenlijst, die via internet kon worden ingevuld. Uiteindelijk zijn er verwerkbare vragenlijsten beschikbaar van circa 55 vmbo-scholen, 45 mbo-scholen (ROC's, AOC's, vakscholen) en 30 hbo-instellingen. In het geval van de kenniscentra zijn interviews gehouden en zijn documenten bestudeerd.

RESULTATEN EN CONCLUSIES

Bij de weergave van de resultaten en conclusies volgen we de vier invalshoeken.

DE BELEIDSMATIGE INVALSHOEK

De beleidsaandacht voor en aansturing van de thema's verschilt tussen de onderwijssectoren binnen het beroepsonderwijs (vmbo, mbo, hbo). In 2003 besteedt het vmbo relatief de meeste aandacht aan programmatische aansluiting en pedagogisch-didactische aansluiting, ROC's aan programmatische aansluiting en loopbaanbegeleiding, terwijl in het hbo de programmatische aansluiting eruit springt. Opmerkelijk is dat in het vmbo vaker een ander thema wordt vermeld; 1 op de 5 vmbo-scholen opteert voor een ander thema. Dat thema betreft dan met name aanpassingen aan gebouwen (inrichting van lokalen) gekoppeld aan het realiseren van innovaties als de werkplekkenstructuur (WPS). Bij WPS spelen programmatische aansluiting, loopbaanbegeleiding en pedagogisch-didactische aansluiting ook een centrale rol. Vmbo-scholen hebben blijkbaar toch de behoefte gevoeld WPS als apart thema te benoemen, terwijl ze WPS natuurlijk ook hadden kunnen onderbrengen onder de in de regeling genoemde thema's. Ten slotte mag niet onvermeld blijven dat de kennisinfrastructuur het thema is met de minste aandacht. In het geval van de kenniscentra zien we dat er vier kenniscentra zijn die ongeveer 10 procent of meer van de totale Impulsmiddelen voor de kenniscentra krijgen: Kenteq en OVDB (elk 16%), Ecabo (11%) en KC Handel (ruim 9%).

In alle drie de onderwijssectoren wordt ongeveer tweederde van de middelen via (project)planning besteed aan de versterking van de beroepskolom. Dit duidt erop dat instellingen de middelen gericht, vanuit een richtinggevend beleidskader willen verdelen.

Een belangrijke indicatie voor het belang dat instellingen hechten aan de loopbaan- en kolomgedachte – de centrale doelen van de Impulsmiddelen – is de vraag in welke mate beide gedachten zijn opgenomen in strategische beleidsplannen van de instelling. Geconcludeerd kan worden dat de loopbaan- en kolomgedachte tot nu toe in ROC's duidelijk meer beleidsaandacht krijgt dan in het vmbo, de vakscholen en het hbo. Erg verrassend is dit natuurlijk niet, omdat het gedachtegoed in het mbo is ontstaan en daarna is doorgesijpeld naar het hbo en vmbo. Bij het vmbo is er eigenlijk vanaf 2002 sprake van een meer georkestreerde aanpak van de loopbaan- en kolomgedachte.

DE ONDERWIJSINHOUDELIJKE INVALSHOEK

Activiteiten (dan wel producten of diensten) in het kader van versterking van de loopbaan- en kolomgedachte kunnen worden gericht op de vier in de regeling genoemde thema's: verbetering van de loopbaanoriëntatie en -begeleiding, versterking van de programmatische aansluiting, van de pedagogisch-didactische aansluiting of van de kennisinfrastructuur.

Bij *loopbaanoriëntatie en -begeleiding* zien we dat hogescholen bij de aansluiting mbo-hbo het voortouw hebben en ROC's en vakscholen zich meer richten op het vmbo dan op het hbo. Grosso modo zijn hogescholen ook wat verder in de ontwikkeling van bepaalde activiteiten. Er is een aantal activiteiten dat al tamelijk is ingeburgerd in mbo en hbo (met name voorlichtingsactiviteiten). Daarnaast zijn er ook nog activiteiten waar innovatiewinst te behalen is (portfolio, POP, assessment, gastlessen door docenten, inzetten van hbo-studenten in het mbo).

Bij het tweede thema, de *programmatische aansluiting*, onderscheiden we drie clusters van activiteiten: vergelijking van programma's gericht op meer inzicht in elkaars programma, afstemming van programma's gericht op het weghalen van overlap en opname van leerstofonderdelen in elkaars programma en ten slotte vervlechting van programma's waarbij een nieuw programma ontstaat voor vmbo, mbo dan wel hbo. Bij inzicht door vergelijking of afstemming van programma's worden de institutionele grenzen nog in acht genomen. Bij afstemming kunnen ook activiteiten worden ondernomen waarbij over de institutionele grenzen heen programma's samensmelten. Een voorbeeld zijn geïntegreerde longitudinale leerweg (GLL). Vergelijking van programma's komt volgens opgave van de instellingen in vmbo, mbo en hbo veelvuldig voor. Afstemming van programma's komt minder voor, ofschoon (met uitzondering van enkele activiteiten) toch nog in behoorlijke mate. Bij vervlechting van programma's zien we dat het initiatief bij de aansluiting vmbo-mbo berust bij het mbo en bij de aansluiting mbo-hbo bij de hogescholen. Overigens is die

vervlechting veelal nog in ontwikkeling, maar bij het hbo is er ook sprake van situaties waarin de vervlechting in de praktijk al werkt.

Bij de *pedagogisch-didactische aansluiting* onderscheiden we een activiteitencluster gericht op vergelijking om elkaars pedagogisch-didactische aanpak beter te leren kennen, een cluster gericht op afstemming van de pedagogisch-didactische aanpak en een cluster waarbij sprake is van vervlechting zoals in het geval dat zowel in vmbo als in mbo competentiegericht leren als aanpak wordt beoogd. Vergelijking gericht op meer inzicht komt veelvuldig voor, in het hbo het meest. Bij afstemming is het vmbo wat actiever en verder dan ROC's en deze weer wat actiever en verder dan vakscholen. Bij vervlechting van de aanpak betonen vmbo's zich actiever dan mbo-scholen en hogescholen, maar deze activiteiten bevinden zich veelal nog in het begin van ontwikkeling.

Het laatste thema omvat *versterking van de kennisinfrastructuur*, oftewel versterking van de regionale samenwerking met bedrijven en organisaties. Het geheel overziend kunnen we constateren dat het mbo en hbo verder zijn in de ontwikkeling van de kennisinfrastructuur dan het vmbo.

Dienstverlenende activiteiten van kenniscentra richten zich binnen dit thema vooral op het vmbo en in mindere mate op het mbo; het hbo is in dit opzicht grotendeels buiten beeld. Toonaangevend zijn in dit verband de op het vmbo gerichte activiteiten als ondersteuning van leerwerktrajecten en de impresariaten dual leren.

DE WAARDERENDE INVALSHOEK

De vorige invalshoeken zijn beschrijvend van aard. Bij de waarderende invalshoek is een aantal belangrijke aspecten rondom de Impulsregeling door betrokkenen gewaardeerd. Al met al overheerst het beeld dat alle instellingen voor beroepsonderwijs achter het beleid van de beroepsonderwijskolom staan. Het doel van dat beleid, te weten het bereiken van kwalificatiewinst (minder uitval, grotere doorstroom, hoger eindniveau), is evenzeer onomstreden. Het lukt instellingen evenwel nog weinig die winst in streefcijfers te formuleren. Hogescholen zijn wat gereserveerder over het maken van afspraken over de te behalen resultaten en schatten in dat hun docenten het werken aan de beroepsonderwijskolom wat minder als een uitdaging zien.

DE RESULTAATGERICHTE INVALSHOEK

Een aanzienlijk deel van de gerapporteerde resultaten in het vmbo, komt op het conto van onderwijsinhoudelijke ontwikkelingen (verbetering van didactiek, portfolio, introductie van natuurlijk leren, van competentiegericht leren, verbetering van loopbaanoriëntatie en

-begeleiding (LOB), kortom veel van de thema's die in de Regeling Impuls Beroepskolom worden genoemd. ROC's wijzen in de relatie met het vmbo verbetering van de samenwerking als belangrijkste resultaat aan samen met betere programmatische afstemming en de ontwikkeling van portfolio. In de relatie met het hbo wordt door ROC's naast een betere programmatische afstemming en samenwerking ook meer bewustwording en een toename van inzicht in elkaars praktijken gerapporteerd. Rond 10 procent van de genoemde prestaties betreft de opzet van versnelde, verkorte trajecten. Het is interessant te constateren dat een deel van de ROC's hun relatie met hogescholen nog aan het verkennen zijn, terwijl er ook ROC's zijn waar al meer sprake is van verstrengeling met het hbo.

Hogescholen formuleren de meeste resultaten in termen van een groter bewustzijn van elkaars praktijken en van onderwijsinhoudelijke ontwikkelingen. Ook hier zien we prestaties die variëren van verkenning vanuit gescheiden posities tot prestaties die duiden op intense contacten met optie tot vervlechting.

Tot slot noemen we de factoren die bijdragen aan versterking van de beroepskolom- en loopbaangedachte of die juist belemmeren. Niet echt verrassend is dat het gezamenlijk werken aan inhoudelijke zaken als de sterkst bevorderende factor wordt ervaren.

Belemmerende factoren betreffen de onderwijsarchitectuur, wet- en regelgeving en verschillen in bekostigingsregiems.

Inleiding

3 Zie Esch, W. van en Neuvel, J. (2001). *Monitor Impulsregeling beroepsonderwijskolom 2001: tussenrapportage*. 's-Hertogenbosch: CINOP.

en Esch, W. van en Neuvel, J. (2003). *Monitor Impulsregeling beroepsonderwijskolom 2001: eindrapportage*. 's-Hertogenbosch: CINOP.

4 De officiële benaming van de Commissie Boekhoud is Commissie Doorstroomagenda Beroepsonderwijs.

Vanaf 2000 monitort CINOP³ in opdracht van het ministerie van OCW en van LNV de middelen die beschikbaar worden gesteld voor de versterking van de beroepsonderwijskolom en de loopbaangedachte. Aan de basis van dit gedachtegoed staat de Commissie-Boekhoud⁴. Dit gedachtegoed vormde het vertrekpunt voor het ontwikkelen van landelijk beleid, hetgeen is geconcretiseerd via de Impulsregeling Beroepsonderwijskolom. Vanaf 2000 krijgen instellingen voor beroepsonderwijs en kenniscentra voor beroepsonderwijs bedrijfsleven (Kbb) extra middelen om dat gedachtegoed vorm te geven en verder te ontwikkelen. In 2000 en 2001 waren voor de drie onderwijssectoren (vmbo, mbo, hbo) verschillende regelingen van kracht, uiteraard wel opgesteld vanuit dezelfde intentie. Vanaf 2002 zijn de regelingen geharmoniseerd en opgenomen in een regeling voor vmbo en mbo (ROC's, AOC's, vakscholen) en Kbb's. Hogescholen krijgen de middelen toegekend via een aanvulling op de rijksbijdrage.

In hoofdstuk 1 gaan we in op het basisgedachtegoed, presenteren we de hoofdlijnen van de regeling en behandelen we aspecten van de opzet van de monitor. In hoofdstuk 2 staan de resultaten van de monitor voor de onderwijsinstellingen centraal. Dit gebeurt aan de hand van vier invalshoeken: een beleidsmatige, een onderwijsinhoudelijke, een waarderende en een resultaatgerichte. In hoofdstuk 3 komen de kenniscentra aan bod. Dit rapport wordt afgesloten in hoofdstuk 4 met een samenvatting en conclusies. De bijlagen bevatten detailinformatie.

1

Achtergrond, monitorvragen en -opzet

1.1 Het basisgedachtegoed

De ontwikkeling naar een kennisintensievere samenleving en economie vraagt om steeds meer hoger en hoogopgeleide beroepsbeoefenaren. Aan die vraag is de komende jaren vooral te voldoen als beter gebruik wordt gemaakt van het potentieel aan toekomstige beroepsbeoefenaren in het opleidingstraject vmbo-mbo-hbo. Aansluitingsproblemen tussen de drie onderwijssectoren in het beroepsonderwijs zijn er tot nu toe de oorzaak van dat dat potentieel onvoldoende wordt benut. De Commissie-Boekhoud is door de overheid ingesteld om zich over dit vraagstuk te buigen. Hoofdoorzaak voor die aansluitingsproblemen is volgens de commissie het aanbodgerichte karakter van de instellingen voor beroepsonderwijs. Door de onderwijsloopbaan van deelnemers en studenten centraal te stellen, verwacht de commissie die aansluitingen te kunnen optimaliseren.

Deze gedachtelijn is verwoord in het rapport met als titel *Doorstroomagenda beroeps-
onderwijs* dat in maart 2001 is verschenen⁵. Een centrale notie in deze doorstroomagenda is het begrip kwalificatiewinst. Dit is de optelsom van verbeterd intern numeriek rendement én een toegenomen doorstroom naar vervolgopleidingen binnen de kolom. Het is volgens de commissie realistisch om te veronderstellen dat een relatief grote winst in dit opzicht valt te behalen. Vooral in en via mbo en hbo door hogere diplomeringspercentages te bewerkstelligen en door een autonome verhoging van het percentage deelnemers dat doorstroomt naar vervolgopleidingen. De doorstroom wordt in de ogen van de commissie bemoeilijkt omdat de overgang tussen onderdelen van de beroeps-
onderwijskolom een zwakke schakel vormt. Daardoor ziet een deel van de potentiële leerlingen, deelnemers of studenten af van een vervolgopleiding. En tevens valt een relatief aanzienlijk deel van de doorstromers naar een specifieke vervolgopleiding vroegtijdig uit, omdat ze nog niet precies weten wat ze willen en/of kunnen.

Verbetering aanbrengen in deze situatie dient volgens de commissie via een tweetal lijnen te verlopen. In de eerste plaats betreft dat de organisatie van het leerproces rondom de

⁵ Commissie
Doorstroomagenda
Beroepsonderwijs (2001).
*Doorstroomagenda
Beroepsonderwijs*.
Rotterdam.

6 Volut heet de regeling: Regeling Impuls Beroepsonderwijs 2002-2005 voor vbo, mbo en landelijke organen voor het beroepsonderwijs. Verschenen in: *Uitleg, gelekatern, nummer 18*, 31 juli 2002. Voor de jaren 2003 en 2004 zijn wijzigingen van de regeling verschenen.

school-, arbeids- en beroepsloopbaan van (individuele) deelnemers. De loopbaan van de deelnemer staat centraal. Een 'individuele benaderingslijn' waarbij de heterogene beginsituatie van deelnemers het primaire aangrijpingspunt is om beroepsonderwijs vorm te geven.

In de tweede plaats betreft dat de 'aansluitingslijn'. Binnen de beroepsonderwijskolom dient er een doordachte samenhang te gaan ontstaan tussen de opleidingsniveaus: van vmbo tot en met hbo-masters.

En het verbinden van die twee lijnen met elkaar kan alleen:

- door een gemeenschappelijke aanpak van de loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) van deelnemers gestalte te geven in relatie tot de eigen (arbeids)identiteit van de deelnemer;
- door de ontwikkeling van een pedagogisch-didactisch concept dat gebaseerd is op een principe waarbij het schoolse leren en het buitenschoolse leren horizontaal, verticaal en diagonaal met elkaar worden verbonden in de kolom: kortom de ontwikkeling van een beroepspedagogiek via een accentuering van participerend leren;
- door een goede programmatische aansluiting via geïntegreerde, longitudinale leerwegen binnen de gehele kolom, hetgeen intensieve samenwerking tussen onderwijs- en opleidingsorganisaties vooronderstelt;
- door regionale bedrijven en arbeidsorganisaties van meet af aan bij de operationalisering van al deze aspecten te betrekken.

Dit advies van de Commissie-Boekhoud heeft een warm onthaal gevonden in praktijk en is via de Regeling Impuls Beroepsonderwijskolom⁶ vertaald in beleid voor het beroeps- onderwijs.

1.2 Regeling Impuls Beroepsonderwijskolom

Om die verbeteringen te bewerkstelligen wordt een basis-, breedte- en dieptestrategie gehanteerd. Bij de basisstrategie gaat het om het onderhoud en optimaliseren van het primair proces uit de reguliere middelen. De breedtestrategie is gericht op het verspreiden en toepassen van innovaties via impulsen in de versterking van de gehele beroepskolom, de dieptestrategie richt zich op het ontwikkelen van innovaties via experimenten op regionaal en/of sectoraal niveau. Voor de ontwikkeling van de breedtestrategie worden jaarlijks aan de scholen voor beroepsonderwijs extra middelen toegekend.

Hoofddoel van de regeling is het bereiken van kwalificatiewinst, dat wil zeggen verbetering van het rendement in de beroepskolom.

In de regeling worden vier overkoepelende thema's genoemd en uitgewerkt:

- 1 verbeteren van de loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB): door meer aandacht te besteden aan de oriëntatie en voorlichting richting opleiding én beroep (stages; meeloopdagen); door een betere begeleiding van leerlingen op school en in de praktijk (mentoring; coaching) en een goede overdracht naar en intake op een vervolgopleiding (portfolio; assessment; EVC);
- 2 verbeteren van de programmatische aansluiting door het ontwikkelen van doorlopende leerwegen die inhoudelijk goed op elkaar aansluiten (zonder overlap en hiaten) en waar mogelijk worden geïntegreerd tot verkorte opleidingen en het ontwikkelen van competentie- en loopbaangerichte curricula, zowel voor de theorie- als de praktijk-component;
- 3 ontwikkelen van een herkenbare pedagogiek en didactiek van het beroepsonderwijs: door het ontwikkelen van onderwijsvormen die de oriëntatie op het beroepsleven stap voor stap ontwikkelen, zoals leerwerkplekken, leerwerktrajecten en duale opleidingen;
- 4 versterken van de kennisinfrastructuur door een betere samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven.

In veel gevallen speelt de docent/(praktijk)begeleider een belangrijke rol om vernieuwingen in gang te zetten en prestaties te verbeteren. Deskundigheidsbevordering maakt dan ook integraal deel uit van bovenstaande thema's.

Deze thema's worden overigens niet voorgeschreven.

Naast onderwijsinstellingen krijgen ook de kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven (Kbb) Impulsmiddelen voor de versterking van de beroepspraktijkvorming, de ontwikkeling van de competentiegerichte kwalificatiestructuur en het oplossen van aansluitingsknelpunten.

In de regeling is een bepaling opgenomen waarin de monitoring is geregeld. De tekst luidt: "De scholen, instellingen, AOC's en landelijke organen werken mee aan een monitor ter toetsing van de inzet van de middelen en de effecten daarvan in het kader van deze regeling. De parameters voor de monitor worden vooraf bepaald door de minister van onderwijs, cultuur en wetenschappen". In de toelichting lezen we verder dat het noodzakelijk is dat onderwijsinstellingen – in overleg met leerlingen en hun samenwerkingspartners – bepalen welke resultaten ze willen behalen (in termen van kwalificatiewinst) en welke stappen daarvoor nodig zijn. "OCW zal met het Platform Beroepsonderwijs nog dit jaar per onderwijssector ambitieuze maar realistische streefcijfers formuleren zowel voor

de beoogde kwalificatiewinst als de wijze waarop deze kan worden bereikt”. De bepaling van de parameters, maar ook de prestatieafspraken heeft niet plaatsgehad.

In de wijziging van de regeling van 11 mei 2003 wordt nogmaals gewezen op de noodzaak van prestatieafspraken. “Indien in de loop van 2003 blijkt dat het maken van prestatieafspraken niet haalbaar blijkt, behoud ik mij het recht voor om de inzet van de Impulsmiddelen vanaf 2004 te heroverwegen”. Ook in 2003 komen geen prestatieafspraken tot stand. In de wijziging van de regeling voor 2004 wordt gewezen op het streven van de regering om te gaan sturen op ambities. De overheid formuleert ambities – ook voor de beroepskolom – en overlegt daarover met het veld. Uitgaande van deze ambities op macroniveau formuleren instellingen in samenspraak met de regio prestaties. “Ook ambities op het niveau van de beroepskolom zullen op dit niveau geformuleerd worden”. Ten slotte wordt vermeld dat OCW in gesprek is met de betrokken onderwijssectoren – verenigd in *Het Platform Beroepsonderwijs* – om “per onderwijssector ambitieuze maar realistische indicatoren en streefcijfers te formuleren als het gaat om de kwalificatiewinst in de beroepskolom”. De wijze waarop de instellingen de kwantitatieve resultaten willen realiseren is aan henzelf.

De kwalitatieve monitor poogt in kaart te brengen hoe instellingen de kwalificatiewinst trachten te verwezenlijken.

Door het ontbreken van de parameters die door de minister van OCW vooraf zouden worden bepaald is het onmogelijk om op basis van voorliggende monitor uitspraken te doen over de vraag of de realisatie van de kolom- en loopbaangedachte op koers ligt. Wel is het zo dat voorliggende meting kan worden beschouwd als een beginmeting waartegen de verdere voortgang kan worden afgezet.

1.3 De kwalitatieve monitor

De ontwikkeling van de Impuls Beroepskolom wordt gevolgd via twee monitors: een kwantitatieve (gericht op het in kaart brengen van de kwalificatiewinst, uitgevoerd door het onderzoeksbureau Stoas te Wageningen) en een kwalitatieve, uitgevoerd door CINOP. De kwalitatieve monitor is bedoeld om de inspanningen van instellingen te volgen richting realisatie beroepskolom- en loopbaangedachte⁷. Daarbij kijken we naar de aansturing van de Impulsmiddelen, de (onderwijsinhoudelijke) activiteiten die worden verricht en de bijbehorende samenwerkingsverbanden, de waardering van de Impulsmiddelen en de kwalitatieve resultaten die zijn geboekt.

⁷ De aanpak voor de kenniscentra volgt in hoofdstuk 3.

1.3.1 Monitorvragen

Middels de volgende vragen aan de instellingen voor beroepsonderwijs wordt de kwalitatieve monitor uitgewerkt:

- 1 In welke mate investeren instellingen met eigen middelen in de versterking van de beroepskolom en loopbaan?
- 2 Hoe vindt de aansturing van het beleid omtrent de versterking beroepskolom en loopbaan plaats?
- 3 Welke plaats neemt de beroepskolom- en loopbaangedachte in in het innovatiebeleid van de instelling?
- 4 Welke activiteiten worden verricht met Impulsgelden en eigen middelen?
- 5 Op welke opleidingsniveaus zijn deze activiteiten gericht?
- 6 Hoe breed vinden die activiteiten plaats? Instellingsbreed of beperkt tot een opleiding?
- 7 Met wie wordt er samengewerkt bij de realisatie van de activiteiten?
- 8 In welk ontwikkelingsstadium bevinden de activiteiten zich? Dit kan variëren van: in voorbereiding tot geïncorporeerd?
- 9 Hoe wordt de Impulsregeling op een aantal punten door betrokkenen beoordeeld?
- 10 Welke (kwalitatieve) resultaten zijn er volgens de instellingen geboekt met de inzet van de Impulsmiddelen?
- 11 Welke factoren bevorderen of belemmeren de verwezenlijking van de beroepskolom- en loopbaangedachte?

Bij de kenniscentra was de hoofdvraag welke activiteiten zijn verricht met de Impulsmiddelen en eventuele eigen middelen.

1.3.2 Onderzoeksopzet

De gegevens van de onderwijsinstellingen zijn verzameld via een vragenlijst die via internet kon worden ingevuld. In het geval van de kenniscentra zijn met contactpersonen interviews gehouden en zijn documenten bestudeerd.

In het voorjaar van 2003 heeft een door CINOP georganiseerde intensieve discussie met vertegenwoordigers uit vmbo, mbo, hbo en kenniscentra plaatsgevonden om de thema's die in de Impulsregeling genoemd zijn nader te operationaliseren. Die discussie heeft geleid tot twee lijstjes centrale aandachtspunten en/of indicatoren voor een inhoudelijk-kwalitatieve monitor, te weten voor onderwijsinstellingen en voor kenniscentra.

8 Esch, W. van en Visser, K. (2003). *Kwalitatieve indicatoren Impulsmonitor 2002-2005*. 's-Hertogenbosch: CINOP.

Geconstateerd kan worden dat de set aandachtspunten destijds kon rekenen op een grote mate van draagvlak bij en eenstemmigheid tussen betrokkenen.

Voor de onderwijsinstellingen ziet dit lijstje er als volgt uit (Van Esch en Visser, 2003)⁸.

Relatie school-omgeving

- loopbaangedachte en beroepsonderwijskolom zijn onderdeel van strategisch beleid
- samenwerking tussen onderwijsinstellingen onderling en met bedrijven vanuit beroepsonderwijskolom- en loopbaangedachte

Opleidingstrajecten en -programma's

- realisatie van doorlopende leerwegen
- realisatie van verbindingen tussen 'leren' en 'werken' (dualisering)
- samenhangende competentiegerichte programma's door de kolom heen
- realisatie competentiegerichte toetsing

Didactische aanpak en begeleiding

- vernieuwing en afstemming onderwijsconcepten
- realisatie van meer zelfsturing van hun loopbaan door deelnemers
- een loopbaaninstrumentarium door de kolom heen

Professionalisering van opleiders gericht op versterken van beroepskolom- en loopbaangedachte.

Deze indicatoren zijn gebruikt als richtpunten voor de operationalisatie van de loopbaan- en kolomgedachte in de vragenlijst. De vragenlijst bevatte negen hoofdrubrieken:

- 1 Schoolgegevens
- 2 Inzet Impulsmiddelen: ontvangen middelen, verdeling over thema's, eigen bijdrage
- 3 Beleid inzake versterking van de beroepsonderwijskolom: opname van de beroepskolom- en loopbaangedachte in het beleid van de instelling, regievoering, afstemming decentrale uitvoering met centrale aansturing
- 4 Samenwerkingsverbanden: deelname, aantal, multi-/bilateraal, niveau van samenwerking
- 5 Thema 1: Loopbaanoriëntatie en -begeleiding
- 6 Thema 2: Programmatische aansluiting
- 7 Thema 3: Pedagogisch-didactische aansluiting
- 8 Thema 4: Kennisinfrastructuur

Bij de vier thema's is per thema gevraagd naar: of er aan een activiteit in de instelling wordt gewerkt, voor welk niveau in het aansluitend onderwijs de activiteit geldt, hoe breed de activiteit in de instelling wordt gepraktiseerd, welke vorm de samenwerking met het aansluitend onderwijs heeft en in welk stadium van innovatie de activiteit verkeert.

- 9 Beoordeling versterking beroepsonderwijskolom.

In het algemeen betreffen de gegevens de situatie voor 2003. Bij de inzet van Impulsmiddelen zijn ook gegevens verzameld over 2002.

Bij de constructie van de vragenlijst is er discussie geweest of de vragenlijst meer vanuit een moest worden opgesteld – dus meer vanuit het perspectief van het centrale niveau van de instelling – of dat ook moest worden ingezoomd op de situatie van de verschillende organisatie-onderdelen van onderwijsinstellingen. Een keuze voor de had als charme het beperken van de invulbelasting, maar als nadeel dat de situatie in de organisatie-eenheden geen recht werd gedaan, een keuze voor dieper inzoomen in de organisatie zou een forse toename van de onderzoeksbelasting voor de instellingen betekenen om een beter beeld van de inzet van de Impulsmiddelen te krijgen. In overleg met de opdrachtgever (ministerie van OCW en LNV) en de begeleidingscommissie (met vertegenwoordigers van VVO [thans Schoolmanagers_VO], Besturenraad, Bve Raad [en AOC Raad], HBO-raad, Colo, HPBO) is besloten de vragenlijst op te stellen vanuit de optiek van de helicopterview.

1.3.3 Uitzetten vragenlijst en respons

Door de staatssecretaris van OCW is in mei 2004 aan instellingen voor beroepsonderwijs een brief verzonden met het verzoek mee te werken aan het invullen van de vragenlijst voor de kwalitatieve monitor. De brief is opgenomen in bijlage I. De brief is ter attentie van het CvB/de directie verstuurd naar alle ROC's, AOC's, vakscholen en hogescholen. In het geval van de vmbo's is besloten niet alle vmbo-scholen aan te schrijven, maar ongeveer 200. Uitgaande van een respons van 50 procent zouden ongeveer 100 van de circa 500 vmbo-scholen worden belast. Daarmee zou toch een representatief beeld kunnen worden geschetst. De instellingen kregen zes weken de tijd de vragenlijst (bij voorkeur elektronisch) te retourneren. De respons – met name vanuit het vmbo en AOC's – was gering. Mogelijk speelde daarbij een rol dat de vragenlijst in een periode is verzonden die voor scholen erg druk is. Er is besloten de brief na de zomervakantie opnieuw te verzenden. Ook nu kregen de instellingen ruim een maand de tijd de vragenlijst te retourneren. De respons liep daardoor op, maar zeker in het geval van vmbo's en AOC's niet in die mate dat er een voldoende representatief beeld te schetsen zou zijn. Alle instellingen voor beroepsonderwijs (vmbo, mbo, hbo) die pakweg half oktober niet hadden gereageerd, zijn toen telefonisch benaderd met het verzoek de vragenlijst alsnog in te vullen. Instellingen die na herhaalde telefonische contacten niet terugbelden, zijn per mail benaderd. In het geval van de AOC's (en groen vmbo) is contact gezocht met de AOC Raad. Op een bijeenkomst in AOC Raadverband is toen door de AOC Raad de AOC's en

9 Gelet op de aparte positie van kunsthogescholen zijn deze niet met een vragenlijst maar telefonisch benaderd. Uiteindelijk is met 4 van de 6 kunsthogescholen een telefonisch interview gehouden. Op pagina 38 staat een beknopte impressie van de belangrijkste bevindingen.

het groen vmbo nog eens dringend verzocht de vragenlijst in te vullen. Een deel van de benaderde personen belooft de vragenlijst alsnog in te vullen, maar doet dat uiteindelijk toch niet. In het geval van de vmbo's is in oktober 2004 een stukje in Flits van de VVO (Schoolmanagers_VO) geplaatst met een oproep om aan het onderzoek mee te werken. Uiteindelijk hebben 56 vmbo's, 35 ROC's, 23 hogescholen⁹, 9 vakscholen en 3 AOC's een verwerkbaar vragenlijst ingezonden. Voor de vmbo's komt dat neer op een respons van 27 procent, voor ROC's op 84 procent, voor hogescholen op 60 procent en voor vakscholen eveneens op 60 procent. Voor ROC's, vakscholen en hogescholen kan de meting als representatief gelden. Voor AOC's is deze meting zonder meer niet representatief.

Om een indicatie te krijgen of de gegevens van de onderzochte vmbo's representatief zijn, zijn enkele landelijke gegevens vergeleken met die van de vmbo-scholen uit dit onderzoek. Het betreft de regionale spreiding en het al dan niet deel uitmaken van een scholengemeenschap.

Provincie	Totaal	Steekproef
Friesland	5	13
Groningen	4	4
Drenthe	3	2
Overijssel	7	5
Gelderland	11	11
Flevoland	2	7
Utrecht	6	0
Noord-Holland	15	13
Zuid-Holland	24	21
Zeeland	2	2
Noord-Brabant	13	9
Limburg	6	14

Tabel 1.1: Regionale spreiding van vmbo-scholen, landelijk en steekproef (in procenten)

De kolom totaal geeft de landelijke verdeling van locaties van scholen van voorgezet onderwijs over de provincies. De laatste kolom geeft de verdeling van de scholen die aan het onderzoek hebben meegewerkt.

De verdeling komt globaal gezien aardig overeen met de landelijke verdeling. Friesland is wat oververtegenwoordigd, maar als het Noordoosten als geheel wordt genomen valt het wel weer mee. Hetzelfde geldt voor het Zuidoosten.

Uit Utrecht was helemaal geen deelname. Als Flevoland, Gelderland en Utrecht als representanten van het midden van het land worden bekeken, dan komt de verdeling ook weer aardig overeen met de landelijke verdeling. Er is sprake van een goede geografische spreiding, die op het niveau van de geografische windstreken niet al te sterk afwijkt van de landelijke verdeling van vo-scholen met een vmbo.

De volgende tabel geeft de verdeling over het al dan niet behoren van een vmbo tot een scholengemeenschap.

School	Totaal	Steekproef
alleen vmbo	20	23
scholengemeenschap	80	77

Tabel 1.2: Verdeling van vmbo al dan niet behorend tot scholengemeenschap, landelijk en steekproef (in procenten)

Ook hier komt de steekproefverdeling aardig overeen met de landelijke verdeling. Genoemde vergelijkingsgegevens leveren geen aanwijzing op dat de steekproef van vmbo-scholen niet representatief zou zijn.

Bij telefonische benadering is instellingen gevraagd wat de reden is dat men nog niet heeft gereageerd of weigert de vragenlijst in te vullen. Belangrijke, welbekende redenen zijn dat andere zaken meer prioriteit hebben dan het invullen van deze vragenlijst en dat men van alle kanten met onderzoek wordt bestookt (onderzoeksmoeheid). Instellingen geven verder aan de vragenlijst alleen in te vullen als men daartoe van overheidswege toe gedwongen zou worden.

Vragenlijsten verzenden soms ook wel in de pijplijn binnen instellingen. Zo heeft een aantal de vragenlijst niet ontvangen, maar belooft erachter aan te gaan. Een aantal heeft de vragenlijst wel ontvangen, maar moet die nog doorsturen naar degene die over het Impulsbeleid gaat. Dat geldt sterker voor het vmbo waar de vragenlijst ter attentie van de directie is verstuurd, terwijl in het mbo en hbo er een lijst was met contactpersonen die zich bezighouden met het Impulsbeleid. Naast het CvB/de directie hebben zij ook de brief

gekregen. Sommige instellingen willen het ook te goed doen. Zij sturen dan (delen van) de vragenlijst door naar personen in de organisatie die goed op de hoogte zijn van het Impulsbeleid voor hun sector, afdeling enzovoort. Deze personen willen dan niet volstaan met een. Het gevolg is dat de personen dieper in de organisatie weer niet reageren, zodat de centrale lijst ook niet kan worden opgestuurd. Dit verschijnsel komt met name in het groen beroepsonderwijs voor, aangezien daar bij AOC's sprake is van zowel vmbo als mbo. Een reden voor de moeizame respons in het vmbo kan natuurlijk ook onwennigheid zijn. De vmbo's zijn in het kader van de Impulsregeling 2002-2005 nu voor het eerst op grote schaal benaderd en dan via de directie. ROC's, vakscholen en hogescholen waren al eerder betrokken bij de Impulsmonitor van CINOP. Er is daardoor een goed netwerk aan contactpersonen opgebouwd die de dagelijkse bemoeienis hebben met de Impulsmiddelen. In het geval van vmbo was dat niet het geval, ofschoon er nu door de vele telefoon- en mailcontacten ook voor het vmbo een dergelijk netwerk is ontstaan. Deze reden geldt weer niet voor AOC's, met hen bestond er een goed netwerk van contactpersonen.

1.3.4 Vergelijking met de meting van 2001

Een systematische vergelijking met de meting van 2001 is vrijwel niet mogelijk. Allereerst al niet voor het vmbo, omdat deze onderwijssector in de meting van 2001 (nog) niet betrokken was. Op de tweede plaats ook al niet, omdat het onderzoeksinstrument dat is gehanteerd voor ROC's, AOC's en vakscholen anders van opzet was en een andere operationalisatie kende dan de vragenlijst die voor de meting voor 2002-2003 is gehanteerd. Hogescholen zijn in de meting voor 2001 benaderd via een telefonisch interview.

Slechts op een beperkt aantal punten en dan nog alleen voor ROC's zal in dit rapport een systematische vergelijking mogelijk zijn met 2001.

2

Impulsmiddelen onderwijsinstellingen

De besteding van de Impulsmiddelen en de daarvoor ingezette activiteiten kunnen vanuit meerdere invalshoeken worden bekeken:

- een beleidsmatige (de monitorvragen 1 t/m 3): hierbij is de vraag aan de orde op welke wijze de loopbaan- en kolomgedachte in het beroepsonderwijs via beleid door instellingen worden aangestuurd;
- een onderwijsinhoudelijke (monitorvragen 4 t/m 8): realisatie van de loopbaan- en kolomgedachte vergen veranderingen in onderwijsinhoudelijke praktijken, die gerealiseerd moeten worden in samenwerking met andere scholen en met het bedrijfsleven;
- een waarderende (monitorvraag 9): de informatie over de twee vorige invalshoeken is nogal sterk beschrijvend van aard. Bij de derde invalshoek staat de vraag centraal hoe respondenten aspecten van de Impulsregeling waarderen. Bij aspecten dienen we dan te denken aan bijvoorbeeld draagvlak bij management, bij docenten, interne en externe samenwerking. Het gaat dan om zaken die bij de eerdere invalshoeken ook aan de orde zijn geweest, maar nu van een waarde- of tevredenheidsoordeel worden voorzien;
- een resultaatgerichte (monitorvragen 9 en 10): hier gaat het om de vraag welke resultaten zij als belangrijkste zien en welke succes- en faalfactoren daarbij een rol spelen.

Genoemde invalshoeken vormen de leidraad van dit hoofdstuk.

2.1 **Beleidsmatige invalshoek**

2.1.1 **Verdeling ontvangen budget naar thema**

Ofschoon de in de Regeling Impuls Beroepskolom genoemde thema's niet directief zijn voor instellingen, representeren ze toch centrale aandachtspunten bij de versterking van loopbaan- en kolomgedachte. Instellingen hadden de mogelijkheid een eigen thema te benoemen. De verdeling over de thema's geeft een indicatie van de beleidsaandacht voor de thema's. In Tabel 2.1 staat voor 2002 het gemiddelde per instelling ontvangen bedrag en

de verdeling over de thema's, uitgesplitst naar onderwijssoort. De volgende tabel betreft 2003.

	Impulsmiddelen 2002								
	vmbo (n=50*)			roc (n=32*)			hbo (n=20*)		
	gem	min	max	gem	min	max	gem	min	max
Ontvangen impulsmiddelen									
Ontvangen bedrag (x 1000)	64	8	163	421	82	832	619	0	220
Besteding Impulsmiddelen aan thema's									
• loopbaanbegeleiding	17	0	60	30	4	70	20	0	40
• programmatische aansluiting	24	0	60	33	5	75	42	5	80
• pedagogisch-didactische aansluiting	24	0	75	22	3	40	22	5	50
• kennisinfrastructuur	18	0	85	11	0	40	11	0	30
• anders	17	0	100	3	0	25	5	0	60

Tabel 2.1: Impulsmiddelen 2002: budgetten en besteding over thema's

* Het aantal instellingen waarvan gegevens beschikbaar zijn kan op onderdelen lager zijn.

	Impulsmiddelen 2003								
	vmbo (n=50*)			roc (n=32*)			hbo (n=20*)		
	gem	min	max	gem	min	max	gem	min	max
Ontvangen impulsmiddelen									
Ontvangen bedrag (x 1000)	82	4	162	481	94	1036	637	0	2222
Besteding Impulsmiddelen aan thema's									
• loopbaanbegeleiding	15	0	60	32	15	60	20	0	40
• programmatische aansluiting	25	0	70	27	0	60	38	0	70
• pedagogisch-didactische aansluiting	25	0	75	24	3	40	23	0	40
• kennisinfrastructuur	16	0	70	11	0	25	13	5	25
• anders	19	0	100	5	0	60	6	0	50

Tabel 2.2: Impulsmiddelen 2003: budgetten en besteding over thema's

* Het aantal instellingen waarvan gegevens beschikbaar zijn kan op onderdelen lager zijn.

Voor het vmbo (inclusief groen) was op grond van de Regeling Impuls Beroepskolom 2002-2005 in 2003 ruim € 31 miljoen beschikbaar, voor het mbo (inclusief groen) bijna € 26 miljoen, voor het hbo € 22 miljoen en voor de kenniscentra (inclusief groen) € 6,5 miljoen. Gelet op de aantallen instellingen in de betreffende onderwijssectoren, vormen de onderzochte instellingen een redelijke afspiegeling van de onderwijssoort. Ook de gemiddelde procentuele toename van het budget van 2003 ten opzichte van 2002 is (redelijk) in overeenstemming met de toename van het landelijk Impulsbudget van 2003 ten opzichte van 2002.

De aandacht voor de onderscheiden thema's verschilt tussen de onderwijssectoren. In 2002 besteedt het vmbo relatief de meeste aandacht aan programmatische aansluiting en pedagogisch-didactische aansluiting, ROC's aan programmatische aansluiting en loopbaanbegeleiding, terwijl in het hbo de programmatische aansluiting eruit springt. Ook in de vakscholen, waarover beperkte gegevens beschikbaar waren, gaat in 2002 de meeste aandacht uit naar de programmatische aansluiting en krijgt de loopbaanbegeleiding en de pedagogisch-didactische aansluiting iets minder, maar vergelijkbare aandacht¹⁰.

10 Tabellen met gegevens over vakscholen zijn te vinden in Bijlage 3.

Dit plaatje geldt ook voor 2003 met dat verschil dat de programmatische aansluiting in ROC's, vakscholen en hbo-instellingen wat minder aandacht krijgt.

Opmerkelijk is verder dat in het vmbo vaker een ander thema wordt vermeld. Een op de vijf vmbo-scholen opteert voor een ander thema. Hierbij zien we een waslijst aan onderwerpen: stagebegeleiding, examinering, opzet van schoolbedrijven, aanpassingen aan gebouwen, inrichtingskosten, WPS, ICT-route en leermiddelen. Met name aanpassingen aan gebouwen in combinatie met vernieuwingen als WPS worden vaker als ander thema genoemd. Ten slotte mag niet onvermeld blijven dat zowel in 2002 als in 2003 de kennisinfrastructuur het thema is met de minste aandacht.

11 Inclusief AOC's en vakscholen.

Voor de ROC's¹¹ hebben we vergelijkingsmateriaal uit de monitor 2001. In dat jaar was de verdeling van de middelen over de vijf thema's als volgt: 21, 33, 27, 12 en 7. Het meest in het oog springende verschil is de zowel in 2002 als 2003 toegenomen aandacht voor het thema loopbaanoriëntatie ten koste van programmatische aansluiting.

De min(nimum) en max(imum) achter het gemiddelde geven de minimum- en maximumscore aan. In beide tabellen is de variatie tussen de scholen in besteding van de middelen erg groot.

2.1.2 Verdeling van de middelen en inzet eigen middelen

In de besteding van de Impulsmiddelen kunnen twee strategieën worden onderscheiden: een centrale en een decentrale strategie. Bij de centrale strategie worden de middelen op centraal niveau beheerd en verantwoord. Bij de decentrale strategie krijgen organisatorische eenheden (bijvoorbeeld locaties, sectoren, afdelingen, units) binnen de school zelf de beschikking over de Impulsgelden (of een deel daarvan), waarbij drie varianten te onderscheiden zijn:

- de organisatie-eenheden krijgen een gelijk bedrag;
- de verdeling geschiedt op basis van de grootte van de organisatie-eenheid;
- de verdeling geschiedt op basis van de indiening en goedkeuring van projectplannen.

Inzet op basis van projectplannen duidt erop dat instellingen de middelen gericht, vanuit een richtinggevend beleidskader willen verdelen. Kwaliteitscriteria zijn dan belangrijker dan getalsmatige criteria.

Naast de Impulsmiddelen die van de landelijke overheid komen, is het de bedoeling dat instellingen ook eigen middelen investeren in de versterking van de beroepskolom.

Uitgangspunt is immers dat de Impulsmiddelen als breedtestrategie gelden naast de basisstrategie die wordt gefinancierd uit de reguliere middelen.

In Tabel 2.3 staan gegevens over deze aspecten.

Organisatorische eenheden (sectoren/locaties) beschikken zelf over deel Impulsmiddelen	Instellingen en jaren					
	vmbo (n=56*)		roc (n=35*)		hbo (n=23*)	
	2002 %	2003 %	2002 %	2003 %	2002 %	2003 %
• ja	38	41	51	57	52	65
• nee	63	59	49	43	48	35
Verdeling Impulsgelden over organisatorische eenheden						
• gelijk voor alle organisatorische eenheden	9	9	12	11	14	13
• op basis van omvang van organisatorische eenheden	26	26	19	26	21	38
• afhankelijk van (project)planning	65	65	69	63	64	50
Inzet eigen middelen ter versterking beroepskolom						
• ja	68	66	71	77	57	65
• nee	32	34	23	17	39	30
• onbekend			6	6	4	4

Tabel 2.3: Verdeling Impulsmiddelen en inzet eigen middelen ter versterking beroepskolom

* Het aantal instellingen waarvan gegevens beschikbaar zijn kan op onderdelen lager zijn.

ORGANISATORISCHE EENHEDEN BESCHIKKEN ZELF OVER MIDDELEN

In het vmbo – evenals in de kleinschalige vakscholen – worden de Impulsgelden vaker op centraal niveau beheerd dan in het mbo en hbo. Ongeveer de helft van de instellingen in beide laatste onderwijssectoren laat de inzet van de middelen over aan organisatorische eenheden.

Er lijkt een lichte verschuiving in alle drie onderwijssectoren op te treden naar het verleggen van de verantwoordelijkheid op een lager niveau, maar in absolute aantallen gaat het om een of enkele instellingen extra. Vooralsnog gaat het om een lichte trend. In de vakscholen is die trend, gezien de kleinschaligheid, niet waar te nemen.

VERDELING IMPULSGELDEN OVER ORGANISATORISCHE EENHEDEN

In alle drie de onderwijssectoren (vmbo, mbo, hbo) wordt ongeveer tweederde van de middelen via (project)planning besteed aan de versterking van de beroepskolom. Dit duidt erop dat instellingen de middelen vanuit een richtinggevend beleidskader willen verdelen. In ongeveer 1 op de 10 instellingen krijgen alle organisatorische eenheden een gelijk deel van het budget, maar hier is deels sprake van een artefact: de meeste van de betreffende instellingen zijn relatief klein, dat wil zeggen ze bestaan uit één of enkele organisatorische

eenheden. Ook vanwege hun kleinschaligheid is deze vraag door vakscholen nauwelijks beantwoord. In het vmbo en mbo zien we weinig verschil tussen 2002 en 2003, in het hbo treedt een verschuiving op van besteding via projectplanning naar directe verdeling over organisatorische eenheden.

INZET EIGEN MIDDELEN TER VERSTERKING BEROEPSKOLOM

Een meerderheid van de instellingen draagt zelf uit eigen middelen bij aan de versterking van de beroepskolom. Dat geldt in 2002 niet voor de vakscholen (6 van de 9 niet). Voor 2003 gaat het in het vmbo en hbo om gemiddeld tweederde van de onderzochte instellingen, in het mbo om bijna 8 op de 10 instellingen.

Procentueel lijkt er voor 2003 een lichte toename ten opzichte van 2002, maar absoluut gaat het in het mbo en hbo om 1 instelling meer. In de vakscholen vindt wel een duidelijke verschuiving plaats: het aantal instellingen dat eigen middelen inzet is daar gestegen van 2 van de 9 naar 6 van de 9.

2.1.3 Aansturing via beleidsplannen

Een belangrijke indicatie voor het belang dat instellingen hechten aan de loopbaan- en kolomgedachte is de vraag in welke mate deze gedachte is opgenomen in strategische beleidsplannen van de instelling. Welke prioriteit wordt in het beleid aan de versterking van de loopbaan en kolom toegekend? En ook: sinds wanneer bestaat die prioriteit? De resultaten staan in Tabel 2.4 opgenomen.

Instelling	Loopbaan- en kolomgedachte in strategisch beleidsplan								
	is onderdeel van bekend			mate van prioriteit in het beleid			prioriteit sinds		
	zeer beperkt %	beperkt %	(tamelijk) uitgebreid %	geen/lage %	gemiddeld %	hoge/hoogste %	≤ 2002 %	2003 %	2004 %
• vmbo (n=54)	10	33	57	8	37	56	74	22	4
• roc (n=35)	3	9	88	3	14	83	88	9	3
• hbo (n=23)	9	30	61	14	32	55	82	13	4

Tabel 2.4: Plaats loopbaan- en kolomgedachte in strategisch beleidsplan

De loopbaan- en kolomgedachte krijgt tot nu toe in ROC's duidelijk meer beleidsaandacht dan in het vmbo en hbo. Vrijwel alle ROC's (9 op de 10) hebben de loopbaangedachte (tamelijk) uitgebreid in hun beleidsplannen opgenomen, terwijl de meeste ROC's (8 op de 10) er ook hoge tot zeer hoge prioriteit aan toekennen en dat in veel gevallen al vanaf 2002 of eerder. Wat betreft het vmbo en hbo gaat het om ruim de helft van het aantal instellingen met een vergelijkbare aandacht voor de loopbaan- en kolomgedachte in het beleid. De vakscholen nemen een tussenpositie in: de mate van aandacht in de beleidsplannen is vergelijkbaar met die bij de ROC's, maar het lijkt wat minder prioriteit te krijgen.

Al met al lijkt het erop dat de loopbaan- en kolomgedachte vooralsnog wat meer geland is in het mbo dan in het vmbo en hbo. Erg verrassend is dit natuurlijk niet, omdat het gedachtegoed in het mbo is ontstaan en daarna is doorgesijpeld naar het hbo en vmbo. Bij het vmbo is er eigenlijk vanaf 2002 sprake van een meer georkestreerde aanpak van de loopbaan- en kolomgedachte.

Uit eerdere metingen van de kwalitatieve Impulsmonitor is gebleken dat Impulsmiddelen binnen instellingen op verschillende manieren worden verdeeld. Grofweg kunnen er twee hoofdmanieren worden onderscheiden:

- volgens het principe van de verdelende rechtvaardigheid: de middelen worden (eventueel na aftrek van een percentage voor het centrale niveau) naar de organisatie-eenheden verdeeld op grond van het aantal deelnemers van die eenheden. De feitelijke inzet wordt dan aan de eenheden overgelaten;
- volgens het principe van centrale kaderstelling/regie: op centraal niveau wordt het kader vastgesteld waarbinnen de loopbaan- en kolomgedachte gestalte krijgt. Projectplannen worden beoordeeld naar de mate waarin ze een bijdrage leveren aan de realisatie van het centrale kader.

De volgende tabel geeft hierover informatie. Voorts geeft de tabel informatie over de vraag of het CvB verantwoording vraagt over de voortgang van projecten dan wel besteding van de Impulsmiddelen. Ervaring met innovaties leert dat betrokkenheid van het CvB dan wel directie van onderwijsinstellingen een belangrijke succesfactor is bij het slagen van projecten.

Instelling	De regie bij de uitvoering van operationele plannen								
	centrale regie bij uitvoering plannen			projectplannen passen in beleidsplan			verantwoording voortgang naar CvB/directie		
	zeer beperkt %	deels %	uitgebreid /volledig %	geen/enkele %	deel well/deel niet %	meestal/alle %	nee %	voor deel projecten %	voor alle projecten %
• vmbo (n=52)	20	25	56	16	4	81	16	28	56
• roc (n=35)	6	26	68	9	9	83	0	20	80
• hbo (n=23)	22	30	48	26	0	73	5	19	76

Tabel 2.5: Regie bij uitvoering beleidsplannen

De ROC's en vakscholen lijken ook meer dan de vmbo-scholen en hogescholen een centrale regie te voeren bij de uitvoering van het beleid in concrete plannen. Tweederde van de ROC's en 7 van de 8 vakscholen tegenover ongeveer de helft van de vmbo-scholen en hogescholen, terwijl er slechts een paar ROC's zijn waar die centrale aansturing afwezig is.

In verreweg de meeste instellingen in alledrie de onderwijssectoren zijn de concrete of operationele plannen inzake de loopbaan- en kolomgedachte in lijn met het strategisch beleid. In 4 op de 5 ROC's en in alle vakscholen moet aan het centrale niveau (CvB/directie) verantwoording worden afgelegd over de voortgang van (vrijwel) alle projecten of plannen. In de vmbo-scholen lijkt dat minder het geval.

In een grote meerderheid van de onderwijsinstellingen wordt voor alle projecten en/of een deel van de projecten vanuit het operationele niveau verantwoording afgelegd aan het centrale niveau. In het vmbo gebeurt dat wat minder, maar nog altijd in grote getale. Al met al lijkt de centrale regievoeringsstrategie in het mbo wat minder van toepassing dan in het vmbo en hbo. In het vmbo is de verantwoordingslijn naar het centraal niveau zwakker ontwikkeld dan in de andere onderwijssectoren.

De realisatie van de loopbaan- en kolomgedachte krijgt gestalte op decentraal niveau. De vraag is dan of er met directies van organisatie-eenheden afspraken worden gemaakt over de beoogde doelen. Ook is de vraag of organisatie-eenheden het centrale beleid vertalen in eigen operationele plannen.

Instelling	Verantwoordelijkheid op decentraal niveau					
	afspraken over doelen met sector-/locatiedirecties			eigen uitwerking van beleid op decentraal niveau		
	nee %	beperkte afspraken %	uitgebreide afspraken %	nee/zeer beperkt %	beperkt %	deels tot grotendeels %
• vmbo (n=52)	13	52	35	8	35	58
• roc (n=34)	24	65	12	15	38	47
• hbo (n=21)	38	57	5	19	38	43

Tabel 2.6: Verdeling verantwoordelijkheid bij uitvoering beleidsplannen

In het algemeen worden er geen of slechts beperkte afspraken gemaakt over de te realiseren doelen door organisatie-eenheden. Als het al gebeurt, is dat vaker in het vmbo. In het vmbo is ook iets meer sprake van vertaling van het centrale beleid in eigen operationele plannen op decentraal niveau.

2.2 Onderwijsinhoudelijke invalshoek

Activiteiten in het kader van versterking van de loopbaan- en kolomgedachte kunnen worden gericht op loopbaanoriëntatie en -begeleiding, de programmatische aansluiting, de pedagogisch-didactische aansluiting of de kennisinfrastructuur. Realisatie van de loopbaan- en kolomgedachte veronderstelt nauwere samenwerking binnen het beroepsonderwijs (en met het bedrijfsleven, maar dat zit al in het thema kennisinfrastructuur). Activiteiten kunnen ook verschillen in de mate waarin ze zich smaller of breder voordoen: beperkt tot een opleiding of cluster van opleidingen, ook breder, bijvoorbeeld tot een afdeling of sector, maar ze kunnen ook instellingsbreed plaatsvinden. Activiteiten kunnen zich ten slotte in een verschillend stadium van ontwikkeling/innovatie bevinden:

- in voorbereiding: er zijn voornemens en ideeën;
- in ontwikkeling: er is in principe instemming met de activiteit te beginnen;
- uitproberen/pilot: in een beperkte setting wordt de activiteit uitgeprobeerd met de optie om – eventueel na bijstelling – de activiteit breder in te voeren;
- implementatie: de activiteit wordt breder in de organisatie ingevoerd;
- incorporatie: hierbij is de activiteit vast onderdeel van het reguliere programma/proces.

In de vragenlijst zijn de thema's uitgewerkt in activiteiten/producten/diensten en per activiteit enzovoort is gevraagd naar de breedte, mate van samenwerking en ontwikkelingsfase. We beginnen met het thema loopbaanoriëntatie en -begeleiding. We presenteren allereerst een algemeen beeld en specificeren dit vervolgens naar de aansluiting vmbo-mbo en mbo-hbo.

2.2.1 Loopbaanoriëntatie en -begeleiding

ALGEMEEN BEELD

Bij loopbaanoriëntatie en -begeleiding is een onderscheid gemaakt tussen activiteiten gericht op voorlichting, op oriëntatie en op intake en plaatsing. Bij voorlichting gaat het om de bekende activiteiten als brochures, folders, open dagen en websites. Bij oriëntatie zijn de contacten minder afstandelijk, er vindt interactie plaats waarbij hetzij studenten, hetzij docenten betrokken zijn. Bij intake/plaatsing komt de deelnemer of cursist meer in beeld. Er is dan meer oog voor de wensen en perspectieven van de deelnemer/student en er worden instrumenten ingezet om het leertraject studentgericht in te richten. Voor het vmbo zien we dat voorlichtingsactiviteiten nagenoeg algemeen zijn, voor oriëntatie geldt dat minder en voor intake/plaatsing nog minder. ROC's betonen zich richting vmbo's op alle drie de activiteiten ongeveer even actief; hogescholen leggen meer de nadruk op voorlichtingsactiviteiten. Hogescholen zijn vooral actief bij voorlichting en intake/plaatsing, minder bij oriëntatie.

AANSLUITING VMBO-MBO

In de Tabel B2.1¹² staan de resultaten voor de aansluiting vmbo-mbo.

Vanuit het gezichtspunt van het vmbo zijn de activiteiten rond voorlichting tamelijk wijd verbreid. Bij de oriëntatie-activiteiten – intensievere activiteiten dan voorlichtings-activiteiten – zien we dat bedrijfsbezoeken en snuffelstages ingeburgerd zijn. Beroepskeuzetests en meeloopdagen doen het ook nog wel redelijk goed (6 op de 10 vmbo's), gastlessen en mbo-deelnemers die iets komen vertellen aan vmbo-ers daarentegen komen weinig voor. Bij activiteiten gericht op intake/plaatsing is het beeld gemengd: een aantal komt bij rond de helft van de onderzochte vmbo's voor, assessment ten behoeve van doorstroom en vrijstellingsregeling via EVC elk bij 3 op de 10 vmbo's. Van alle activiteiten komt het gebruik van een POP het minst voor. Richten de activiteiten zich nu op alle niveaus in het mbo of juist niet?

12 Te vinden in Bijlage 2.

Overduidelijk blijkt dat de meeste activiteiten zich richten op alle niveaus in het mbo. Twee activiteiten richten zich op niveau 1/2, namelijk warme overdracht van LWT-leerlingen en LWOO-leerlingen, maar dat ligt voor de hand.

Bij de meeste activiteiten wordt er samengewerkt met andere scholen. Dat is wat minder het geval bij beroepskeuzetests, bedrijfsbezoeken en snuffelstages. Samenwerking vindt grosso modo bij voorkeur plaats via periodiek overleg. Met name begeleiding en voorlichting door decaan/mentor, brochures en folders zijn activiteiten die via periodiek overleg geregeld worden.

Hoe breed zijn de activiteiten in de instelling ingevoerd?

De voorlichtingsactiviteiten zijn breed ingevoerd. Bij de oriëntatie- en intake/plaatsingsactiviteiten is over het algemeen sprake van een smallere invoering. Meer specifiek zijn gastlessen van mbo-docenten in het vmbo, assessment ten behoeve van doorstroom, de vrijstellingsregeling via EVC en het gebruik van POP-activiteiten die nog maar in een beperkt deel van de instelling voorkomen.

In welke fase van innovatie/ontwikkeling bevinden de activiteiten zich?

Het bezoeken van open dagen in het mbo, voorlichting door de decaan/mentor, snuffelstages en beroepskeuzetests zijn activiteiten die tot de gangbare praktijk behoren dan wel breed worden ingevoerd. Dat geldt ook voor de warme overdracht in het geval van LWT-leerlingen. Gastlessen van mbo-docenten in het vmbo is een activiteit die het meest in voorbereiding dan wel in ontwikkeling is. Activiteiten als portfolio en EVC zijn van alle activiteiten het meest in ontwikkeling of in de pilotfase, waarbij zij aangetekend dat deze activiteiten maar op een deel van de vmbo's plaatsvinden.

Hiervoor zijn de activiteiten beschreven vanuit het gezichtspunt van het vmbo. Hoe kijkt het mbo nu tegen de activiteiten aan? Een aantal activiteiten dat voor het vmbo van toepassing is, zijn dat niet voor het mbo. De betreffende regel is dan blanco gelaten.

Het gebruik van genoemde producten/diensten/instrumenten is in het mbo meer ingeburgerd dan in het vmbo. Gastlessen van mbo-docenten aan het vmbo komen relatief het minst voor, bij de helft van de ROC's en bij geen enkele van de 9 vakscholen, waar dit bij de vmbo's 3 op de 10 scholen betreft. Ook in het mbo zijn de activiteiten grotendeels gericht op alle niveaus, behalve uiteraard bij de LWT- en LWOO-leerlingen. En ook hier is bij samenwerking over het algemeen een voorkeur voor periodiek overleg. Voorlichtingsactiviteiten en ook een uitgebreid intakegesprek zijn in het mbo ingeburgerde praktijken, in de vakscholen overigens iets minder dan in ROC's. Het gebruik van portfolio en van EVC staan nog meer aan het begin van de ontwikkeling.

AANSLUITING MBO-HBO

ROC's en dat geldt nog meer voor de vakscholen, zijn op het punt van loopbaanbegeleiding en -oriëntatie richting het hbo minder actief dan richting het vmbo. ROC's zijn dan met name actief op het terrein van de voorlichting: door de decaan/mentor (circa 6 op de 10 ROC's), brochures/folders met informatie over het mbo, het bezoeken van open dagen van hbo-instellingen en het houden van individuele gesprekken door de decaan/mentor (circa de helft van de ROC's). Door 2 of 3 van de 9 vakscholen zijn de genoemde activiteiten uitgevoerd. Kijken we naar de gegevens vanuit het hbo, dan is het patroon duidelijk: bij de aansluiting mbo-hbo ligt het initiatief sterker bij het hbo. Alle hogescholen organiseren open dagen voor mbo-deelnemers of hebben een eigen website. Interessant is het gegeven dat driekwart van de onderzochte hogescholen hun studenten ROC's laten bezoeken. Hogescholen (9 van de 10) hanteren EVC-procedures of doet aan studieloopbaanbegeleiding. Van alle activiteiten komt het fenomeen meeloopdagen voor mbo'ers in het hbo relatief het minst voor, maar toch nog altijd bij de helft van de onderzochte hogescholen.

Uit Tabel B2.2 blijkt dat de samenwerking per onderwerp nogal kan verschillen. Bij het samenstellen van een website of het organiseren van open dagen werken 6 op de 10 hogescholen niet samen met het mbo. Niet geheel onbegrijpelijk, omdat hogescholen natuurlijk ook uit het avo-segment rekruteren. De activiteit waarbij hogescholen het vaakst samenwerken met het mbo is het verkrijgen van vrijstelling. Die komt in periodiek overleg aan de orde. Ook bij andere activiteiten zien we dat ze bij voorkeur op de agenda staan van periodiek overleg.

Zowel vanuit het mbo als het hbo wordt aangegeven dat de activiteiten niet echt breed over de organisatie zijn uitgesmeerd. Ook dit is natuurlijk niet geheel onbegrijpelijk. In het hbo zijn de activiteiten richting mbo veelal beperkt tot de propedeuse, in het mbo gaat het over het laatste leerjaar van niveau 4-opleidingen (soms ook niveau 3).

Wat betreft de fase van innovatie zien we dat de reguliere voorlichtingsactiviteiten, voor zover ze door instellingen zijn genoemd, tot de gangbare praktijk van ROC's, vakscholen en hogescholen behoren. Bij voorlichting via een individueel gesprek met decaan/mentor zien we een tweedeling: de ene helft van de ROC's bereidt dat voor of ontwikkelt dat, bij de andere helft is het al staande praktijk. Die tweedeling doet zich ook voor bij meeloopdagen in het hbo. Bezoek van hbo-studenten aan het mbo is bij het mbo nog meer in ontwikkeling, terwijl het bij het hbo al behoorlijk is ingeburgerd. Ook gastlessen van hbo-docenten in het mbo zijn bij ROC's nog in voorbereiding of ontwikkeling, terwijl het hbo daar al wat verder in is.

Bij 4 op de 10 onderzochte hogescholen zijn loopbaanbegeleiding- en oriëntatie in voorbereiding of ontwikkeling, maar in gelijke aantallen is de activiteit dagelijkse praktijk.

Bij portfolio en POP is overigens nog de nodige innovatiewinst te bereiken. Bij zowel ROC's, vakscholen als hogescholen zijn deze activiteiten nog niet echt geïmplementeerd. Ook assessment vanuit mbo richting hbo kan nog groeien.

VERGELIJKING MET 2001

Voor een aantal loopbaanactiviteiten (EVC, portfolio, assessment) kunnen we voor de ROC's een vergelijking maken met 2001. We hebben de innovatiefase teruggebracht tot drie categorieën: voorbereiding/ontwikkeling, pilot en implementatie.

Loopbaanactiviteit	2002/2003 %	2001 %
EVC		
• mee bezig	80	60
• voorbereiding/ontwikkeling	50	92
• pilot	21	4
• implementatie	29	4
Portfolio		
• mee bezig	80	88
• voorbereiding/ontwikkeling	32	79
• pilot	39	16
• implementatie	29	5
Assessment		
• mee bezig	91	70
• voorbereiding/ontwikkeling	9	67
• pilot	3	20
• implementatie	88	13

Tabel 2.7: Vergelijking van drie loopbaanactiviteiten van 2002/2003 met meting van 2001

Het blijkt dat ROC's in 2002/2003 meer bezig zijn met activiteiten die in het kader van loopbaanoriëntatie en -begeleiding als innovatief gelden, te weten EVC en assessment. Bij portfolio zien we een kleine teruggang. Voor alle drie de activiteiten geldt dat zij aanzienlijk verder zijn in de ontwikkeling. De sprong is het grootst bij assessment: in 2001

was dit instrument nog hoofdzakelijk in voorbereiding/ontwikkeling, in 2002/2003 behoort het nagenoeg tot de reguliere praktijk binnen ROC's.

Geconcludeerd kan worden dat hogescholen bij de aansluiting mbo-hbo op het thema loopbaanoriëntatie en -begeleiding het voortouw hebben en ROC's en vakscholen zich meer richten op het vmbo dan op het hbo. Grosso modo zijn hogescholen ook wat verder in de ontwikkeling van bepaalde activiteiten. Een aantal activiteiten is al tamelijk ingeburgerd in mbo en hbo (met name sommige voorlichtingsactiviteiten), maar er zijn ook nog de nodige activiteiten waar innovatiewinst te behalen is (portfolio, POP, assessment, gastlessen door docenten, inzetten van hbo-studenten in het mbo). Voor zover een vergelijking met de vorige meting betreffende 2001 mogelijk is, zien we dat ROC's actiever bezig zijn met de ontwikkeling van een aantal loopbaanactiviteiten en dat die ontwikkeling ook al verder is.

2.2.2 Programmatische aansluiting

ALGEMEEN BEELD

Bij de programmatische aansluiting onderscheiden we drie clusters van activiteiten:

- 1 vergelijking van programma's gericht op meer inzicht in elkaars programma;
- 2 afstemming van programma's gericht op het weghalen van overlap en opname van leerstofonderdelen in elkaars programma;
- 3 vervlechting van programma's waarbij een nieuw programma ontstaat, ook wel aangeduid met de term geïntegreerde longitudinale leerweg (GLL).

Vergelijking van programma's komt volgens opgave van de instellingen in vmbo, mbo en hbo veelvuldig voor. Afstemming van programma's komt minder voor, ofschoon (met uitzondering van enkele activiteiten) toch nog in behoorlijke mate. Bij vervlechting van programma's zien we dat het initiatief bij de aansluiting vmbo-mbo berust bij het mbo en bij de aansluiting mbo-hbo bij de hogescholen. Overigens is die vervlechting veelal nog in ontwikkeling, maar bij het hbo is er ook sprake van situaties waarin de vervlechting in de praktijk al werkt.

AANSLUITING VMBO-MBO

De Tabellen B2.3 en B2.4 betreffen activiteiten in het kader van de programmatische aansluiting, eerst voor de aansluiting vmbo-mbo, vervolgens voor mbo-hbo. Inzicht hebben in programma's van vmbo en mbo is in zowel het vmbo als bij de ROC's al tamelijk wijd verspreid, maar dat geldt in veel mindere mate voor de vakscholen. Veelal is er inzicht in

de aansluiting van eind- en begintermen van inhoudelijk verwante opleidingen, zo ook in overlap dan wel hiaten in de leerstof van inhoudelijk verwante opleidingen (in het vmbo (73%) overigens minder dan bij ROC's (91%); 5 van de 9 vakscholen gaven aan daar in meer of mindere mate inzicht in te hebben.

Heel anders ligt dat bij activiteiten die te maken hebben met afstemming van programma's. Het gaat dan om het verwijderen van overlap tussen programma's van verwante opleidingen, het opnemen van vmbo-delen ten behoeve van remediëring van hiaten in vereiste voorkennis in het mbo-programma, het opnemen van (delen) van reguliere leerstofeenheden uit het mbo-programma in het vmbo-programma en het opnemen in het mbo-programma van (delen van) reguliere leerstofonderdelen uit het vmbo. Deze activiteiten komen in het vmbo bij een (zeer) kleine minderheid voor.

Bij ROC's komen deze activiteiten meer voor (variërend van 40 tot 70%), maar het opnemen in het mbo-programma van reguliere leerstofonderdelen uit het vmbo is bij ROC's ook weinig populair. Het afstemmen van programma's is thans nog meer een zaak van de ROC's dan van de vmbo's. De positie van vakscholen ligt daar tussenin.

Naast inzicht door vergelijking of afstemming van programma's waarbij nog de institutionele grenzen in acht worden genomen kunnen ook activiteiten worden ondernomen waarbij over de institutionele grenzen heen programma's samensmelten. Dat is het geval bij doorlopende, geïntegreerde programma's van verwante vmbo- en mbo-opleidingen of bij flexibele, doorlopende programma's (vmbo-mbo), gebaseerd op competenties, loopbaangedachte en behoeften in de regio. We zien dat bij circa 4 op de 10 vmbo's. Bij ROC's ligt dat bij de eerste vorm nog hoger: tweederde geeft aan dat er doorlopende, geïntegreerde programma's zijn tussen verwante vmbo- en mbo-opleidingen. Voor vakscholen komt het beeld meer overeen met dat van de vmbo's. Wel is het zo, dat deze fenomenen nog hoofdzakelijk in voorbereiding of ontwikkeling zijn. Desondanks is dit gelet op de complexiteit van het realiseren van doorlopende geïntegreerde programma's een bemoedigend resultaat.

Enkele uitzonderingen daargelaten gelden de activiteiten voor alle niveaus in het mbo. Bij vrijwel alle activiteiten wordt tussen vmbo en mbo samengewerkt. De meest favoriete vorm daarbij is periodiek overleg. De activiteiten gerangschikt onder vergelijking van programma's zijn wat (instellings)breder dan de activiteiten gericht op afstemming van en vervlechting van programma's. Deze activiteiten komen binnen de instellingen maar in een beperkt onderdeel voor. Dat geldt voor zowel vmbo's als voor ROC's.

Een interessante constatering is dat de activiteiten bij ROC's verder ontwikkeld zijn dan bij vmbo-scholen. Bij bijvoorbeeld de opname van reguliere leerstofonderdelen uit het mbo in het vmbo-programma is dit bij rond 70 procent van de onderzochte vmbo-scholen in voorbereiding of ontwikkeling en bij 65 procent van de ROC's is de activiteit in

13 De verwantschapsregeling hield in dat studenten die vanuit het mbo doorstroomden naar een verwante opleiding in het hbo, een verkorte leerroute van drie jaar moesten volgen. Deze trajecten kregen een jaar minder bekostiging en studiefinanciering.

ontwikkeling of verkeert in de pilotfase. Juist omgekeerd (opname van reguliere leerstofonderdelen uit het vmbo in het mbo-programma) geeft de volgende cijfers: bij het vmbo 85 procent en bij ROC's 60 procent.

AANSLUITING MBO-HBO

Hogescholen zijn op het punt van de programmatische aansluiting actiever dan ROC's. Vakscholen zijn relatief het minst actief. Dat geldt voor alle drie door ons onderscheiden activiteitenclusters: vergelijking, afstemming en vervlechting van programma's. De verschillen zijn aanzienlijk. Om een voorbeeld te noemen: een kwart van de onderzochte ROC's en 3 van de 9 vakscholen geven aan te werken aan (deels op competenties gebaseerde) doorlopende, geïntegreerde programma's van (inhoudelijk) verwante mbo- en hbo-opleidingen, voor het hbo meldt tweederde van de hogescholen dat. Waarschijnlijk doelt men daarbij (ook) op de verwantschapsregeling¹³ die overigens inmiddels is afgeschaft. Maar toch ook nog 4 op de 10 hogescholen meldt dat zij zulke programma's ook ontwikkelen voor niet-verwante opleidingen. Bij ROC's en vakscholen komt dit haast niet voor. Maar er is nog een verschil tussen mbo en hbo. In het hbo namelijk zijn vrijwel alle activiteiten verder dan in het mbo. Zo zien we bijvoorbeeld dat vrijwel alle hogescholen structureel aandacht besteden aan het weghalen van overlap tussen verwante programma's, terwijl dat slechts bij de helft van de ROC's het geval is en bij vakscholen bij 3 van de 9.

Op het punt van samenwerking rapporteren hogescholen dat die overwegend plaatsvindt via periodiek overleg. Bij ROC's is dat beeld gemengder. Ook daar komt periodiek overleg voor, maar soms houdt de samenwerking op als de activiteit (het product of dienst) is ontwikkeld. In het algemeen blijven de activiteiten beperkt tot een deel van de instelling. Activiteiten die te maken hebben met het verwijderen van overlap zien we breder ingevoerd. Dit geldt dan alleen voor het hbo.

2.2.3 Pedagogisch-didactische aansluiting

ALGEMEEN BEELD

Bij de *pedagogisch-didactische aansluiting* onderscheiden we eveneens verschillende activiteiten gericht op:

- vergelijking om elkaars pedagogisch-didactische aanpak beter te leren kennen;
- afstemming van de pedagogisch-didactische aanpak;
- vervlechting zoals in het geval dat vmbo en mbo werken aan de realisatie van competentiegericht leren als aanpak voor een doorlopende leerweg.

Vergelijking gericht op meer inzicht komt veelvuldig voor. Bij afstemming is het vmbo wat actiever en verder dan ROC's en deze weer wat actiever en verder dan vakscholen. Bij vervlechting van de aanpak betonen vmbo's zich actiever dan mbo-scholen en hogescholen, maar deze activiteiten bevinden zich veelal nog in het begin van ontwikkeling. De Tabellen B2.5 en B2.6 gaan over de pedagogisch-didactische aansluiting.

AANSLUITING VMBO-MBO

De onderzochte vmbo's geven aan bepaalde activiteiten op het terrein van de pedagogisch-didactische aansluiting vaker uit te voeren dan ROC's en zeker vaker dan vakscholen. Het invoeren van onderwijsleervormen in het vmbo ter voorbereiding op de pedagogisch-didactische werkwijze in het mbo (bijvoorbeeld projectonderwijs) komt bij bijna driekwart van de vmbo's voor, terwijl bijna 4 op de 10 ROC's en 4 van de 9 vakscholen aangeven daarbij betrokken te zijn. Ruim 6 op de 10 vmbo's zijn bezig met de ontwikkeling van leermaterialen dan wel leermiddelen ten behoeve van de invoering van nieuwe onderwijsleervormen. Voor de ROC's is dat 3 op de 10 (vakscholen 3 van de 9). Een vergelijkbaar verschil zien we bij leermaterialen dan wel leersituaties, zoals leerwerkplekken of simulaties, in het kader van competentiegericht leren.

Activiteiten zijn over het algemeen gericht op alle vier de niveaus in het mbo.

Samenwerking lijkt ook bij dit thema iets vaker via periodiek overleg tot stand te komen. Het komt ook voor dat samenwerking stopt, zodra de activiteit is ontwikkeld. Het beeld over de breedte van de invoering is nogal gevarieerd, waarbij met name bij ROC's de samensmeltende activiteiten beperkt blijven tot een onderdeel van het ROC. Dat geldt ook voor vakscholen.

Vrijwel alle activiteiten bevinden zich in voorbereiding of in ontwikkeling. Wat betreft activiteiten gericht op vergelijking van de aansluiting zijn ROC's wat verder, bij die gericht op vervlechting van de pedagogisch-didactische aanpak zijn de vmbo's wat verder. Bij afstemming van leermaterialen/leersituaties voor competentiegericht leren bijvoorbeeld verkeren 8 op de 10 ROC's in het stadium van voorbereiding of ontwikkeling, terwijl vmbo's al meer bezig zijn met pilots en eenderde de afstemming van de leermaterialen dan wel leersituaties heeft geïmplementeerd of geïncorporeerd. Bij vervlechting van praktijktoetsen (of simulaties) voor competentiegericht leren doet zich iets soortgelijks voor. Al met al ontstaat het beeld dat vmbo-scholen actiever en verder zijn in het ontwikkelen van pedagogisch-didactische aansluiting dan ROC's en deze weer actiever en verder dan vakscholen.

AANSLUITING MBO-HBO

Hiervoor hebben we de pedagogisch-didactische aansluiting behandeld bij de aansluiting vmbo-mbo. Hoe zit dat nu bij de aansluiting mbo-hbo? Het beeld is nogal diffuus. Er zijn activiteiten waarvan veel instellingen aangeven die uit te voeren, maar ook activiteiten die minder worden ontplooid. Een voorbeeld van het eerste is het hebben van inzicht in elkaars pedagogisch-didactische aanpak en de wijze waarop die op elkaar aansluiten; 9 op de 10 onderzochte hogescholen, driekwart van de ROC's en 4 van de 9 vakscholen vermelden die activiteit. Ook een activiteit als de invoering van onderwijsleervormen in het mbo ter voorbereiding op de werkwijze in het hbo en de ontwikkeling van een gezamenlijke visie op de pedagogisch-didactische aanpak met aandacht voor loopbaanontwikkeling komt bij een merendeel van de ROC's en vakscholen voor, waarbij de meeste hogescholen ook betrokken zijn. Heel anders ligt dat bij activiteiten die zijn gerangschikt onder vervlechting. Deze komen beduidend minder voor. Ook de afstemming van leermaterialen/-middelen ten behoeve van nieuwe onderwijsleervormen komen minder voor. Het laagst scoort de activiteit waarbij mbo-docenten een deel van de lessen in het hbo verzorgen. Een kwart van de hogescholen maakt hiervan melding.

Gelijk we bij de andere thema's hebben gezien, richten de activiteiten zich grosso modo op zowel niveau 3 als 4 van het mbo. Ook nu is er een lichte voorkeur voor het periodiek overleg als samenwerkingsvorm. En verder geldt voor de meeste activiteiten dat ze in een beperkt (onder)deel van de instelling worden uitgevoerd. Dit is niet geheel verrassend, aangezien het vaak zal gaan om activiteiten die betrekking hebben op het laatste leerjaar van niveau 3/4-opleidingen en het propedeuse van het hbo.

Hoe ver zijn de activiteiten (producten, diensten) nu ontwikkeld?

Voor ROC's is dat beeld meer eenduidig verbeterd dan voor hogescholen. Bij ROC's en vakscholen zijn activiteiten in ontwikkeling of in de pilotfase. Bij de hogescholen zijn de activiteiten vaak ook in ontwikkeling, maar bij een aantal activiteiten zijn er ook hogescholen die de activiteit al hebben geïmplementeerd of waar die zelfs is geïncorporeerd. Een voorbeeld is de vervlechting van praktijktoetsen (simulaties) ten behoeve van een programma gebaseerd op competentiegericht leren. Bij ongeveer 6 op de 10 hogescholen is dat in voorbereiding of ontwikkeling, terwijl bij 4 op de 10 hogescholen de activiteit is geïmplementeerd.

2.2.4 Kennisinfrastructuur

Versterking van de kennisinfrastructuur betekent versterking van de regionale samenwerking met bedrijven en organisaties. Het geheel overziend kunnen we constateren dat het mbo en hbo verder zijn in de ontwikkeling van de kennisinfrastructuur dan het vmbo (zie voor nadere details Tabel B2.7). Activiteiten die in het vmbo gemeenlijk voorkomen zijn: het samenwerken met bedrijven die voor het vmbo en mbo aangepaste stageplaatsen bieden (8 op de 10 vmbo's) en – in mindere mate – het organiseren van docentenstages in bedrijven dan wel bedrijfsbezoeken om kennis te nemen van ontwikkelingen aldaar (6 op de 10). De ROC's noemen alle activiteiten, waarbij het organiseren van bijscholing van werknemers uit het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties in de regio bovenaan staan (86% van de onderzochte ROC's), gevolgd door gezamenlijke commissies met het bedrijfsleven ten behoeve van de advisering over leerdoelen en leerplannen (8 op de 10). Vakscholen lijken vaker gebruik te maken van de expertise in het bedrijfsleven door het laten verzorgen van gastlessen (6 van de 9). In het hbo staan niet echt verrassend de lectoraten bovenaan (21 van de 23 hogescholen), gevolgd door werknemers uit het bedrijfsleven die een deel van het programma verzorgen en/of gastlessen geven, bijscholing van werknemers uit het bedrijfsleven en organisaties in de regio en onderzoek en ontwikkelwerk in bedrijven (elk bij circa 8 op de 10 hogescholen).

In het vmbo en mbo (ROC's en vakscholen) is de samenwerking veelal incidenteel van aard. In het hbo komen meer activiteiten voor waarbij regionaal structureel wordt samengewerkt. Die structurele samenwerkingsactiviteiten zijn het meest interessant; 8 op de 10 vmbo's geeft te kennen regionaal samen te werken als het gaat om een gemeenschappelijk stagebureau voor plaatsing van cursisten uit zowel het vmbo als mbo (voor de ROC's is dit 6 op de 10 en voor de vakscholen 2 van de 9). ROC's (tweederde) werken regionaal ook structureel samen op het punt van gezamenlijke commissies met het bedrijfsleven voor de advisering over leerdoelen en leerplannen. Hier zullen wellicht de commissies onderwijs-bedrijfsleven bedoeld zijn. Structurele regionale samenwerking in het hbo zien we bijvoorbeeld bij gezamenlijke commissies met het bedrijfsleven ten behoeve van advisering over leerdoelen en leerplannen, bij onderzoek en ontwikkelwerk in bedrijven (bijvoorbeeld contractwerk in het kader van stages onder leiding van docenten), bij lectoraten en met bedrijven die ten behoeve van competentiegericht leerwerkplekken en -situaties bieden.

De innovatiefase waarin de activiteiten in het kader van versterking van de regionale kennisinfrastructuur verkeren levert een gemengd beeld op. In het vmbo zijn er activiteiten die nog meer in voorbereiding/in ontwikkeling zijn, maar ook activiteiten die deels in voorbereiding/in ontwikkeling zijn en deels geïmplementeerd/geïncorporeerd. In

het mbo zien we bij de meeste activiteiten de combinatie in ontwikkeling/pilotfase, in het hbo is een deel van de activiteiten al geïmplementeerd/geïncorporeerd. Dat geldt op een aantal onderdelen ook voor een deel van de vakscholen. Met de nodige voorzichtigheid zouden we op basis van onze gegevens kunnen concluderen dat versterking van de regionale kennisinfrastructuur in het hbo wat verder is dan in het mbo en daar weer wat verder dan in het vmbo.

Beroepskolom- en loopbaandenken bij kunsthogescholen

Gezien de positie van kunsthogescholen zijn zij niet benaderd met de vragenlijst zoals die in dit rapport is uiteengezet, maar zijn telefonische interviews gehouden (4 van de 6 kunsthogescholen). De belangrijkste punten zetten we hier op een rijtje. Het was voor onze gesprekspartners niet altijd mogelijk de omvang van de Impulsbudgetten aan te geven. Beloften dat die zouden worden gemaild, zijn niet altijd nagekomen.

De kunsthogescholen nemen in de beroepskolom en het loopbaandenken een eigen positie is. De instroom bij kunsthogescholen is behoorlijk divers, waarbij het aanwezig zijn van talent bij de aanmelders een belangrijk criterium is. Voor zover instromers uit het beroepsonderwijs komen, worden zij zowel gerecruteerd uit het mbo als uit het grafisch onderwijs (vakscholen). Daarmee worden dan afspraken gemaakt over aspecten die we ook elders tegenkomen, zoals betere voorlichting, kennismaking, het doen van onderzoek, een meer verantwoorde keuze, programmatische aansluiting, docenten rondleiden. In een beperkt aantal gevallen bestaan mogelijkheden tot verkorte trajecten vanuit grafische lycea, in het geval van een master beeldtechnologie. De verkorting is dan mogelijk door het laten vallen van bijvakken, waarbij een deel van de studenten daar toch niet voor koos, omdat men de bijvakken niet wilde missen.

Kunsthogescholen hebben veelal te maken met een meer dan voldoende belangstelling, oriëntatie op het mbo is om die reden in elk geval niet geboden.

De hogescholen zijn nogal verdeeld over de mogelijkheden van het opzetten van mbo-kunstopleidingen. Er zijn hogescholen die zich op dit punt terughoudend opstellen en naar eigen zeggen geen valse verwachtingen willen wekken, andere kunsthogescholen betonen zich op dit punt veel actiever. In dat geval zien we de opkomst van een (bescheiden) beroepsonderwijskolom. De verschillen hebben mede te maken met de kunstvorm: denk aan beeldende kunsten versus podiumkunsten. Er zijn hogescholen die hun aanbod wat meer richten op de stedelijke, vaak allochtone jeugd. Talentvolle, allochtone jongeren worden dan mogelijkheden aangeboden via opleidingen popmuziek die dan aansluiten op een mbo-traject.

Er zijn vanuit de kunsthogescholen allerlei pogingen reeds vanaf de basisschool leerlingen meer te interesseren voor kunstuitingen. De getalenteerden worden dan soms via speciale trajecten mogelijkheden aangeboden.

We kunnen concluderen dat de beroepskolom- en loopbaangedachte bij de kunsthogescholen een heel verschillend onthaal krijgt. Met name over de vraag of mbo-opleidingen bij ROC's zinvol zijn, wordt zeer verschillend gedacht.

2.3 Waarderende invalshoek

De derde invalshoek hebben we de waarderende invalshoek genoemd. De eerdere twee waren meer beschrijvend van aard. Bij de derde worden bepaalde aspecten van de Impulsregeling door betrokkenen beoordeeld en gewaardeerd. We hebben allereerst een aantal stellingen geformuleerd. Respondenten konden aangeven in welke mate zij het met die stelling eens waren. Vervolgens konden zij over een aantal aspecten aangeven hoe tevreden zij daarover waren. De stellingen en aspecten staan in Tabellen 2.8 en 2.9. Wat leren de tabellen ons? Vrijwel alle instellingen – van vmbo tot hbo – onderschrijven de stelling dat de directie van hun instelling belang hecht aan het landelijke onderwijsbeleid ter versterking van de beroepsonderwijskolom. Ook is in vrijwel alle instellingen het beleid erop gericht via de versterking van de beroepsonderwijskolom kwalificatiewinst te behalen (minder uitval, grotere doorstroom, hoger eindniveau). Instellingen laten zich daarbij evenwel weinig leiden door helder geformuleerde streefcijfers. Rond 75 procent (vmbo) tot 80 procent (hbo) van de onderzochte instellingen beschikt niet of nauwelijks over streefcijfers van te behalen kwalificatiewinst.

De stelling dat de Impulsmiddelen bijdragen aan een versnelde ontwikkeling van de loopbaangedachte en de beroepsonderwijskolom wordt evenzeer breed gedragen. Bij de overige twee stellingen is het beeld gevarieerder. Driekwart van de vmbo-scholen onderschrijft in redelijke tot hoge mate de stelling dat de directie van de instelling achter het streven van OCW staat om met instellingen afspraken te maken over de Impulsmiddelen. Tweederde van de ROC's, 4 van de 7 vakscholen en ruim de helft van de hogescholen doet dat ook. Daar staat tegenover dat een kwart van de ROC's en eenderde van de hogescholen de stelling helemaal niet of slechts in geringe mate onderschrijft. De laatste stelling luidt: docenten in de instelling zien het werken aan de versterking van de beroepsonderwijskolom als een belangrijke uitdaging om het onderwijs te verbeteren. Vmbo's, ROC's en vakscholen onderschrijven de stelling wel grotendeels. In het hbo is dit minder uitgesproken; 6 op de 10 onderschrijven de stelling in redelijke en/of hoge mate, 4 op de 10 reageren terughoudender.

Al met al overheerst het beeld dat alle instellingen voor beroepsonderwijs achter het beleid staan. Het doel van dat beleid, te weten het bereiken van kwalificatiewinst, is evenzeer onomstreden. Het lukt instellingen nog weinig die die winst in streefcijfers te formuleren. Het streven van OCW om met de instellingen afspraken te maken over de Impulsmiddelen wordt in het vmbo door een flinke meerderheid van de scholen onderschreven, in het mbo door een meerderheid en in het hbo door een krappe meerderheid. Een minderheid (wisselend van een kwart – vmbo en mbo – tot eenderde – hbo) voelt daar weinig voor. De Impulsmiddelen dragen naar eigen zeggen wel degelijk bij aan een versnelling van de ontwikkeling van de beroepskolom- en loopbaangedachte. Bij de meeste instellingen zien docenten het werken aan versterking van de beroepskolom als een belangrijke uitdaging om het onderwijs te verbeteren, bij met name de hogescholen is er toch ook een minderheid (een kwart) die dat anders ziet.

Een meerderheid van de instellingen is tevreden tot zeer tevreden over de wijze waarop de Impulsmiddelen in de instelling tot nu toe zijn ingezet. ROC's (8 op de 10) zijn tevreden tot zeer tevreden over de samenwerking met vmbo-scholen in het kader van de versterking van de beroepskolom. Dat lijkt in mindere mate te gelden voor de vakscholen (4 van 8 tevreden tot zeer tevreden). Van de vmbo's is de helft (zeer) tevreden over de samenwerking met andere vmbo's; 1 op de 3 is enigszins tevreden. Hetzelfde geldt voor de samenwerking van vmbo's met ROC's en voor die van hogescholen met ROC's en omgekeerd voor die van ROC's en vakscholen met hogescholen. Relatief het minst tevreden zijn hogescholen over de samenwerking met andere hogescholen over de versterking van de beroepskolom, ofschoon toch nog altijd een gevoel van redelijke tevredenheid overheerst. Kortom, ROC's oordelen heel gunstig over de samenwerking met vmbo's, de overige betrokkenen scoren wat minder bij samenwerking, maar toch nog overwegend gunstig.

De Impulsregeling en de versterking van de beroepskolom	vmbo					mbo					hbo							
	Mate waarin stelling wordt onderschreven					Mate waarin stelling wordt onderschreven					Mate waarin stelling wordt onderschreven							
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5			
Beoordeling Impulsregeling	N	%	%	%	%	N	%	%	%	%	N	%	%	%	%			
de directie van uw instelling onderschrijft het belang dat in het landelijk onderwijsbeleid wordt gegeven aan de versterking van de beroepsonderwijskolom	53	0	0	0	13	87	35	0	0	0	20	80	22	0	0	5	14	82
docenten in uw instelling zien het werken aan de versterking van de beroepsonderwijskolom als een belangrijke uitdaging om het onderwijs te verbeteren	53	0	15	6	47	32	35	3	6	14	69	9	22	0	23	18	41	18
de Impulsmiddelen dragen in uw instelling bij aan een versnelde ontwikkeling van de loopbaan-gedachte en de beroepsonderwijskolom	53	2	13	0	49	36	35	0	6	0	46	49	21	0	14	0	43	43
de directie van uw instelling onderschrijft het streven van OCW om met instellingen afspraken te maken over de Impulsmiddelen	52	6	17	4	44	29	34	3	21	15	41	21	19	11	21	16	32	21
het beleid van uw instelling is erop gericht via de versterking van de beroepsonderwijskolom kwalificatiewinst te behalen (minder uitval, grotere doorstroom, hoger eindniveau)	53	0	4	0	23	74	35	0	0	0	26	74	21	5	5	5	14	71
uw instelling heeft duidelijke streefcijfers geformuleerd over de kwalificatiewinst die met de versterking van de beroepskolom moet worden behaald	53	36	40	6	13	6	34	21	47	9	18	6	20	45	35	0	15	5

Tabel 2.8: Oordeel over aspecten van de Impulsregeling

1 = helemaal niet; 2 = in geringe mate ;3 = in zekere mate; 4 = redelijke mate; 5 = hoge mate

De Impulsregeling en de versterking van de beroepskolom	vmbo					mbo					hbo							
	Mate van tevredenheid					Mate van tevredenheid					Mate van tevredenheid							
		1	2	3	4	5		1	2	3	4	5		1	2	3	4	5
Beoordeling Impulsregeling	N	%	%	%	%	%	N	%	%	%	%	%	N	%	%	%	%	%
de wijze waarop de Impulsmiddelen in uw instelling tot nu toe zijn ingezet	52	4	10	12	19	56	34	0	0	12	21	68	20	0	10	5	30	55
de resultaten die tot nu toe in uw instelling met de Impulsmiddelen zijn bereikt	53	2	6	23	25	46	35	0	9	17	34	40	20	0	10	0	30	60
de interne samenwerking in het kader van de versterking van de beroepsonderwijskolom	53	0	4	11	23	63	35	0	3	11	23	63	19	5	11	16	42	26
de samenwerking met vmbo-scholen in het kader van de versterking van de beroepsonderwijskolom	52	4	2	12	31	51	35	0	3	3	14	80						
de samenwerking met mbo-scholen in het kader van de versterking van de beroepsonderwijskolom	51	8	13	4	29	47							20	0	10	10	30	50
de samenwerking met hbo-scholen in het kader van de versterking van de beroepsonderwijskolom							34	9	0	6	29	56	16	13	0	13	31	44

Tabel 2.9: *Tevredenheid over inzet Impulsmiddelen, bereikte resultaten en samenwerking*

1 = helemaal niet; 2 = in geringe mate ;3 = in zekere mate; 4 = redelijke mate; 5 = hoge mate

2.4 Resultaatgerichte invalshoek

In de voorafgaande paragrafen hebben we beschreven wat de instellingen doen met de Impulsmiddelen en hoe zij bepaalde aspecten van de regeling waarderen. Uiteindelijk gaat het natuurlijk om de resultaten die met de Impulsmiddelen worden bereikt. We hebben de instellingen gevraagd aan te geven welke belangrijkste resultaten (maximaal 3), binnen de eigen school en bij de doorstroom. Bij ROC's en vakscholen is niet gevraagd naar de resultaten binnen de eigen school, maar naar die bij de instroom vanuit het vmbo en bij de doorstroom naar het hbo. Voorts is gevraagd naar de drie belangrijkste factoren die bijdragen aan versterking van de beroepsonderwijskolom- en loopbaangedachte en de drie factoren die die versterking in de weg staan. In dit geval uitgesplitst naar binnen de eigen instelling en naar de samenwerking binnen de kolom.

14 De uitvoeriger schema's met scorings-categorieën zijn te vinden in Bijlage 4.

De antwoorden van de instellingen zijn gescoord aan de hand van door ons ontwikkelde scoringscategorieën¹⁴. In het geval van de bevorderende en belemmerende factoren zijn voor vmbo, mbo en hbo dezelfde categorieën gebruikt, wat vergelijken vergemakkelijkt. Bij de resultaten hebben we in het geval van vmbo en hbo een aantal categorieën gelijk gehouden, de eerste twee categorieën zijn specifiek voor vmbo dan wel hbo. We beginnen met de resultaten die volgens de vmbo's zijn geboekt inzake de interne ontwikkeling van het vmbo zelf.

Vmbo	Resultaten intern
1 WPS	15
2 LWT	4
3 Samenhangend onderwijsaanbod	2
4 Onderwijsinhoudelijk	31
5 Stages	5
6 Interne samenwerking	2
7 Faciliteiten	12
8 Externe samenwerking	12
9 Versterking docenten	5
10 Verbeteren leren-werken	4
11 Impulsmiddelen nog niet ingezet	2
12 Andere	5
N =	137

Tabel 2.10: Resultaten bereikt met de Impulsmiddelen vanuit het perspectief van het vmbo, intern (in procenten)

Dertig procent van de door vmbo's geformuleerde resultaten die bereikt zijn met de Impulsmiddelen hebben betrekking op het in gang zetten van onderwijsinhoudelijke ontwikkelingen. Daarbij moeten we denken aan zaken als verbetering van de didactiek, ontwikkeling van portfolio, introductie van benaderingen als natuurlijk leren en competentiegericht leren, aandacht voor verbetering van het keuzeproses (van een sector of opleiding), warme overdracht en vormen van assessment. Ook wordt de ontwikkeling van doorlopende leerlijnen als resultaat genoemd. De introductie van de werkplekken-

structuur (WPS) wordt als tweede resultaatgebied genoemd. Uiteraard betreft dit ook een ontwikkeling met een duidelijk onderwijsinhoudelijke invalshoek.

Het realiseren van faciliteiten en het werken aan verbetering van de externe samenwerking worden hierna als belangrijke resultaatgebieden genoemd. Wat de faciliteiten betreft zien we dat een deel van het vmbo Impulsmiddelen heeft ingezet op het realiseren van gebouwelijke of infrastructurele aanpassingen, gevoed door ontwikkelingen als WPS of meer in het algemeen verbetering van de aansluiting met de beroepspraktijk. Bij de externe samenwerking zien we naast uiteraard samenwerking met het mbo ook voorbeelden van het opbouwen van relaties met bedrijven en instellingen. Opmerkelijk is dat het voorkomt dat Impulsmiddelen nog niet zijn ingezet en in het volgend schooljaar zullen worden ingezet.

Resultaten met de Impulsmiddelen kunnen niet alleen zijn geboekt voor de interne ontwikkeling, maar ook voor een betere doorstroom naar het mbo. Tabel 2.11 geeft daarover informatie.

Vmbo	Resultaten vmbo-mbo
1 Bewustwording, gegroeid inzicht	11
2 Voorlichting, kennismaking, keuze	10
3 Verbetering samenwerking	17
4 Verbetering flexibilisering aansluiting, doorstroming	8
5 Verbetering programmatische afstemming	13
6 Bevordering pedagogisch-didactische aansluiting, aanpak	5
7 Verbetering (loopbaan)begeleiding	10
8 Verbetering verbinding leren-werken	2
9 Ontwikkeling portfolio, dossier, protocol	10
10 Ontwikkeling doorlopende leerlijnen	4
11 Opzet versnelde/verkorte trajecten	1
12 Andere	10
N =	105

Tabel 2.11: Resultaten bereikt met de Impulsmiddelen vanuit het perspectief van het vmbo, in de doorstroom naar mbo (in procenten)

Op het punt van geboekte resultaten bij de doorstroom naar het mbo zien we dat resultaten geformuleerd worden inzake onderwijsinhoudelijke ontwikkelingen en samenwerking. Onderwijsinhoudelijke resultaten betreffen dan verbetering van de programmatische afstemming, voorlichting en het werken aan gerichtere keuze, verbetering van de (loopbaan)begeleiding en de ontwikkeling van een portfolio en dergelijke. Circa 10 procent van de resultaten wordt geformuleerd in termen van meer bewustwording van elkaar of een gegroeid inzicht in elkaars praktijken. Een fraai voorbeeld daarvan is de uitspraak dat het besef is ontstaan dat vmbo en mbo niet meer zonder elkaar kunnen.

Hoe kijken ROC's en vakscholen aan tegen de geboekte resultaten met de Impulsmiddelen? Zoals gezegd is in het geval van het mbo gevraagd naar resultaten bij de aansluiting naar het vmbo dan wel naar het hbo.

Resultaten	ROC		vak	
	vmbo-mbo	mbo-hbo	vmbo-mbo	mbo-hbo
1 Bewustwording, gegroeid inzicht	9	20	4	7
2 Voorlichting, kennismaking, keuze	6	7	0	0
3 Verbetering samenwerking	23	18	22	20
4 Verbetering flexibilisering aansluiting, doorstroming	8	13	4	20
5 Verbetering programmatische afstemming	13	22	17	13
6 Bevordering ped.-did. aansluiting, aanpak	5	1	4	7
7 Verbetering (loopbaan)begeleiding	9	1	22	7
8 Verbetering verbinding leren-werken	2	1	4	0
9 Ontwikkeling portfolio, dossier, protocol	13	0	9	7
10 Ontwikkeling doorlopende leerlijnen	3	3	0	0
11 Opzet versnelde/verkorte trajecten	3	11	0	13
12 Andere	6	3	13	7
N =	106	76	23	15

Tabel 2.12: Resultaten bereikt met de Impulsmiddelen vanuit het perspectief van mbo (ROC en vakscholen), bij de instroom vanuit het vmbo en de doorstroom naar het hbo (in procenten)

Wat betreft de aansluiting met het vmbo wordt bijna een kwart van de door ROC's geformuleerde resultaten verwoord in termen van verbetering van de samenwerking. Het gaat dan om het leggen van contacten, het creëren van overlegorganen of het opbouwen van netwerken al dan niet in regionaal verband tot het neerleggen van afspraken in een convenant. Andere belangrijke resultaatsgebieden zijn verbetering van de programmatische afstemming en de ontwikkeling van een (doorstroom)portfolio, (doorstroom)dossier, overdrachtsprotocol of iets dergelijks. Dit laatste wordt niet genoemd als resultaatsgebied in de aansluiting met het hbo. Daar zien we een ander verschijnsel, namelijk dat een vijfde van de resultaten wordt geformuleerd in termen van meer bewustwording of gegroeid inzicht. Dit duidt erop dat er situaties zijn waarin ROC's en hogescholen nog in een meer verkennende fase met elkaar zitten en situaties waarin er al meer tastbare resultaten worden geboekt. Het verst daarbij zijn dan situaties waarbij gewerkt wordt aan de totstandkoming van verkorte, doorlopende trajecten. In vergelijking tot ROC's formuleren vakscholen op het punt van de relatie met het vmbo meer resultaten inzake de verbetering van de (loopbaan)begeleiding. Bij de relatie met het hbo worden in vergelijking tot ROC's minder prestaties geformuleerd qua bewustwording en voorlichting en/of kennismaking, hetgeen erop kan duiden dat vakscholen en hogescholen het verkennende stadium al meer achter zich hebben gelaten en al meer onderwijsinhoudelijke winst kunnen boeken.

Hoe kijken hogescholen aan tegen de met Impulsgelden bereikte resultaten? De volgende twee tabellen bevatten daarover gegevens, eerst over de interne resultaten, daarna over die in de aansluiting met het mbo.

Hbo	Resultaten intern
1 Bewustwording, gegroeid inzicht	36
2 Lectoraten en kenniskringen	2
3 Samenhangend onderwijsaanbod	15
4 Onderwijsinhoudelijk	34
5 Stages	0
6 Interne samenwerking	4
7 Faciliteiten	0
8 Externe samenwerking	4
9 Versterking docenten	2
10 Verbeteren leren-werken	0
11 Impulsmiddelen nog niet ingezet	0
12 Andere	8
N =	53

Tabel 2.13: Resultaten bereikt met de Impulsmiddelen vanuit het perspectief van het hbo, intern (in procenten)

Hogescholen formuleren de meeste resultaten in termen van een grotere bewustwording van elkaars praktijken en van onderwijsinhoudelijke ontwikkelingen. Dat laatste betreft alle aspecten die we eerder ook al hebben genoemd. De bewustwording betreft de uitwisseling van ideeën, het op gang brengen van discussie of communicatie, het (gezamenlijk) maken van een knelpuntenanalyse, het monitoren van in- en doorstroomgegevens. Ook bij de hogescholen zijn er dus situaties waarin men intern nog in een wat meer verkennend stadium verkeert en situaties waarin er intern gewerkt wordt aan de realisatie van onderwijsinhoudelijke ontwikkelingen.

Hbo	Resultaten mbo-hbo
1 Bewustwording, gegroeid inzicht	18
2 Voorlichting, kennismaking, keuze	2
3 Verbetering samenwerking	20
4 Verbetering flexibilisering aansluiting, doorstroming	24
5 Verbetering programmatische afstemming	2
6 Bevordering pedagogisch-didactische aansluiting, aanpak	0
7 Verbetering (loopbaan)begeleiding	6
8 Verbetering verbinding leren-werken	0
9 Ontwikkeling portfolio, dossier, protocol	0
10 Ontwikkeling doorlopende leerlijnen	16
11 Opzet versnelde/verkorte trajecten	0
12 Andere	7
N =	49

Tabel 2.14: Resultaten bereikt met de Impulsmiddelen vanuit het perspectief van het hbo, in de doorstroom naar mbo (in procenten)

Op het punt van geboekte resultaten bij aansluiting met het mbo melden hogescholen resultaten die verwijzen naar verbetering van flexibilisering van de aansluiting, van samenwerking, van toename van bewustwording van elkaar en ontwikkeling van doorlopende leerlijnen. Ook hier zien we dus prestaties die variëren van verkenning vanuit gescheiden posities tot prestaties die duiden op intense contacten met optie tot vervlechting.

Tot slot is aan instellingen de vraag gesteld om (maximaal 3) belangrijke factoren te noemen die bijdragen aan de versterking van de beroepskolom- en loopbaangedachte en (maximaal 3) belangrijke factoren die versterking in de weg staan. Succes- en faalfactoren kunnen een indicatie geven welke ontwikkelingen moeten worden gestimuleerd om de realisatie van de beroepskolom- en loopbaangedachte verder te brengen. Bij vmbo en hbo is daarbij weer onderscheiden tussen intern en de aansluiting; bij het mbo is gedifferentieerd naar de aansluiting richting vmbo en richting hbo. De volgende tabel geeft de bevorderende factoren.

Bevorderende factoren	vmbo		ROC		vak		hbo	
	intern	vmbo-mbo	vmbo-mbo	mbo-hbo	vmbo-mbo	mbo-hbo	mbo-hbo	intern
1 Vertrouwen/kennismaking	0	16	9	9	9	12	19	10
2 Aansturing	5	1	15	11	11	6	11	23
3 Inhoudelijke zaken	46	30	19	24	24	24	19	21
4 Financiële condities	4	0	9	8	8	6	4	4
5 Personele condities	2	1	5	5	5	6	2	2
6 Infrastructuur/faciliteiten	17	4	7	8	8	0	0	4
7 Samenwerking/gezamenlijkheid	16	41	27	32	32	41	28	6
8 Uitvoering	0	6	5	3	3	0	4	10
9 Draagkracht/betrokkenheid	7	0	1	2	2	0	13	13
10 Andere	4	1	3	0	0	6	0	6
N =	113	87	86	66	21	17	47	48

Tabel 2.15: Factoren die de versterking van de beroepsonderwijskolom- en loopbaangedachte bevorderen, vanuit perspectief van vmbo, mbo (ROC's en vakscholen) en hbo (in procenten)

Niet echt verrassend valt te constateren dat het gezamenlijk werken aan inhoudelijke zaken als de factor naar voren komt die de versterking van kolom- en loopbaangedachte het sterkst bevordert. In het geval van het vmbo worden daarna nog genoemd: als het gaat om interne ontwikkelingen het tot stand komen/brengen van een infrastructuur en/of faciliteiten en als het gaat om de relatie met het mbo wordt gewezen op het scheppen van vertrouwen en/of het elkaar leren kennen.

ROC's wijzen naast samenwerking en inhoudelijke ontwikkelingen nog op heldere aansturing (zoals visie-ontwikkeling, kaderstelling, regievoering) als belangrijke bevorderende factor. Vakscholen en hogescholen noemen nog vertrouwen en elkaar leren kennen. Bij hbo intern wordt samenwerking veel minder als bevorderende factor beschouwd. Hogescholen noemen daarvoor in de plaats heldere aansturing als belangrijke factor die intern de versterking van de kolom- en loopbaangedachte bevordert.

Tot zover de succesfactoren. Welke faalfactoren worden genoemd? Tabel 2.16 geeft hierover informatie.

Belemmerende factoren	vmbo		ROC		vak		hbo	intern
	intern	vmbo-mbo	vmbo-mbo	mbo-hbo	vmbo-mbo	mbo-hbo	mbo-hbo	
1 Dagelijkse besloemingen	3	1	7	5	0	0	0	4
2 Gebrek aan regie, aansturing	7	5	0	9	6	0	9	23
3 Onderwijsarchitectuur	7	39	29	23	29	38	42	2
4 Wet- en regelgeving	7	3	24	16	12	23	4	0
5 Interne gerichtheid	2	8	7	5	0	0	7	13
6 Onderwijsinhoudelijke	13	15	11	9	35	23	13	17
7 Personele, facilitair	44	16	13	7	6	0	20	33
8 Docenten	7	8	4	2	6	8	0	0
9 Andere	11	5	5	9	6	8	4	8
N =	107	76	75	43	17	13	45	48

Tabel 2.16: Factoren die de versterking van de beroepsonderwijskolom- en loopbaangedachte belemmeren, vanuit perspectief van vmbo, mbo (ROC's en vakscholen) en hbo (in procenten)

In de aansluitingen tussen vmbo-mbo en mbo-hbo worden door zowel vmbo's, ROC's, vakscholen en hogescholen factoren die we hebben aangeduid met onderwijsarchitectuur als belemmerend genoemd. Het gaat dan om zaken dat ROC's vinden dat ze met veel verschillende vmbo-scholen te maken hebben, maar ook omgekeerd dat het vmbo's duizelt van de schaalgrootte van ROC's: de hoeveelheid opleidingen op ROC's is enorm, waardoor het opbouwen van contacten met de juiste personen een complexe aangelegenheid wordt. Voor vakscholen met vaak een bovenregionale functie speelt dit nog sterker. ROC's duizelen dan soms weer van de hoeveelheid sectoren en leerwegen in het vmbo. Voor hogescholen ligt dat vaak niet anders: ook zij betrekken studenten van veel scholen, naast uiteraard avo-scholieren ook deelnemers van verschillende ROC's en/of vakscholen. Ook wordt gewezen op de sterke scheiding tussen de gemengde en theoretische leerweg en de basisberoepsgerichte en kaderberoepsgerichte leerweg in het vmbo. Een enkel ROC meldt ook dat er eigenlijk niets met het hbo in de buurt samen te werken valt: er zijn nauwelijks inhoudelijk verwante opleidingen. Een ander ROC noemt de invoering van de bachelor-master die tot verbreding van de hbo-opleidingen leidt en daardoor tot minder adequate aansluiting. Door vakscholen wordt ook wel gewezen op het verschijnsel dat hun deelnemers uitstromen naar veel hogescholen hetgeen gezamenlijke activiteiten niet bevordert.

Kortom, schaalgrootte en daardoor soms het gevoel te maken te hebben met logge, traag reagerende instituties en schotten tussen en binnen het vmbo, mbo en hbo zijn aan te wijzen als belangrijke belemmerende factoren.

In het geval van de aansluiting vmbo-mbo (vanuit het perspectief van ROC's, minder bij vakscholen) en mbo-hbo (vanuit het perspectief van vakscholen, minder bij ROC's) worden de belemmeringen vanuit schaalgrootte en verschotting nog vermeerderd door de wet- en regelgeving. Als voorbeeld valt te noemen het feit dat in het vmbo nog een landelijk examen geldt. Naast wet- en regelgeving (deels voortvloeiend uit het bestaan van verschillende wetten voor vmbo, mbo en hbo) gaat het om bekostigingskwesties, het feit dat volgens sommige respondenten de verschillende directies binnen OCW die te maken hebben met het (voorbereidend, middelbaar en hoger) beroepsonderwijs geen of een verschillend beleid voeren¹⁵.

15 Inmiddels zijn door HPBO twee notities uitgegeven die aandacht besteden aan de (oplossing van) belemmeringen: *Zonder drempels : aandachtspunten wet- en regelgeving op de scharnieren vmbo-mbo-hbo en Zonder drempels in de praktijk. De aanpak van knelpunten in de praktijk van de beroepskolom.*

3

Impulsmiddelen kenniscentra

Dit hoofdstuk behandelt de bijdrage die kenniscentra in de (kalender)jaren 2002 en 2003 hebben geleverd om de beroepsonderwijskolomgedachte handen en voeten te geven. Volgens de subsidieregeling gaat het voor kenniscentra om hetgeen staat in art. 3 lid 3 van die regeling (oktober 2002): het realiseren van kwalificatiewinst¹⁶ binnen de beroepskolom wordt door de kenniscentra gestimuleerd door projecten voor de BVE-sector gericht op:

- a het versterken van de beroepspraktijkvorming;
- b de ontwikkeling van kerncompetenties in de kwalificatiestructuur;
- c het oplossen van knelpunten in de aansluiting binnen de beroepskolom vanuit de kwalificatiestructuur beroepsonderwijs.

De inhoud van deze rapportage kan gekenschetst worden als een thematische doorkijk betreffende de bijdrage aan de realisering van de intentie achter de beroeps(onderwijs)kolom door het geheel van kenniscentra en de Vereniging Colo. In kwantitatief en kwalitatief opzicht wordt beschreven waaraan wordt gewerkt met welk resultaat. In bijlage 5 is per kenniscentrum en Colo een projecten- en/of productenoverzicht opgenomen, dat als informatiebasis heeft gediend voor de hoofdrapportage.

¹⁶ Kwalificatiewinst is door de Commissie Doorstroomagenda Beroepsonderwijs (Commissie-Boekhoud, 2001) omschreven als "(...) de optelsom van een verbeterd rendement en een verhoogde doorstroom binnen de kolom".

3.1 Opzet Impulsmonitor kenniscentra

De drie aandachtspunten voor kenniscentra om te werken aan optimalisering van de beroepsonderwijskolom zijn zeer nauw verbonden met de reguliere, wettelijk geregelde taak voor kenniscentra. Deze algemene thema's zijn – naast deskundigheidsbevordering – richtsnoer voor hen om verder eigen keuzes te maken ter versterking van de beroepskolom.

Voor een kwalitatieve monitor, zoals CINOP deze uitvoert, is het van belang om zicht te krijgen en te houden op de belangrijkste keuzes die worden gemaakt: wat wordt wel of niet aangepakt en welke vorderingen zijn in de loop der tijd waarneembaar op genoemde thema's.

17 Esch, W. van en Visser, K. (2003). *Kwalitatieve indicatoren Impulsmonitor 2002-2005*. 's-Hertogenbosch: CINOP.

In voorgaand hoofdstuk (paragraaf 1.3.2) zijn de indicatoren vermeld voor de onderwijsinstellingen die begin 2003 zijn geformuleerd. Het lijstje voor de kenniscentra zag er als volgt uit:

Relatie kenniscentra-omgeving

- Versterken kolomgedachte in branches en bedrijven; ook aandacht voor postinitiële scholing.
- Afstemming tussen kenniscentra onderling: branche-doorsnijdend denken en handelen.
- Kenniscentra als dienstverlenende loketten voor vmbo, mbo en hbo.

Opleidingstrajecten en -programma's

- Afstemming met vmbo en hbo over kwalificatiestructuur.
- Leerbedrijven stimuleren om voor de gehele beroepskolom te (kunnen gaan) werken.
- Productie van materialen ten behoeve van de versterking van de loopbaan- en kolomgedachte.

Didactische aanpak: mede vormgeven van werkplekken.

Professionalisering ten behoeve van versterking van beroepskolom van:

- Praktijkopleiders in bedrijven.
- Opleidingsadviseurs van kenniscentra (Van Esch en Visser, 2003)¹⁷.

Vanwege 'politieke verwickelingen' heeft de voortgang van de Impulsmonitor daarna ruim een half jaar 'stil' gelegen. Eind 2003 werd de draad weer opgepakt.

Binnen de aanpak van de gehele monitor is gekozen voor twee methodische onderzoeksbenaderingen: een digitale enquête bij (een steekproef van) onderwijsinstellingen en het verzamelen van informatie via interviews bij alle kenniscentra.

Daartoe is een interviewleidraad (januari 2004) opgesteld, die van een fiat van OCW is voorzien na het Colo geraadpleegd te hebben. Door OCW is aan de kenniscentra een brief verstuurd met het verzoek aan de monitor mee te werken. De leidraad voor het voeren van half gestructureerde interviews kende de volgende opbouw:

- Algemene gegevens kenniscentra;
- Procentuele besteding Impulsbudget over de volgende thema's:
 - 1 coördinatiewerkzaamheden
 - 2 ontwikkeling kwalificatiestructuur
 - 3 aansluiting vmbo-mbo
 - 4 aansluiting mbo-hbo
 - 5 bevordering beroepspraktijkvorming

- 6 professionalisering praktijkopleiders
- 7 professionalisering opleidingsadviseurs kenniscentra
- Projecten en activiteiten op de thema's 2 tot en met 7, inclusief een nadere uitwerking daarvan.

In de maand maart 2004 zijn de interviews met de kenniscentra gehouden. Ter voorbereiding van deze gesprekken hadden de kenniscentra de leidraad ontvangen, zodat adequate gegevens en materiaal vooraf verzameld konden worden. Deze methode bleek in veel gevallen zeer efficiënt te werken, doordat vele kenniscentra de leidraad voor henzelf hadden opgevat als een in te vullen vragenlijst. Met één kenniscentrum (Innovam) is geen interview gehouden; deze heeft de leidraad ingevuld geretourneerd naar CINOP. In Bijlage 6 zijn enige 'excursies' als projectillustraties opgenomen; deze zijn geschreven door medewerkers van kenniscentra zelf. Niet alle door kenniscentra toegezegde 'excursies' zijn bij de monitorgroep binnengekomen; circa 10.

3.2 Besteding Impulsmiddelen kenniscentra

De Impulsmiddelen voor de kenniscentra Aequor en voor het Colo bedroegen in 2002 in totaal € 6.537.220,- (€ 12.440,- meer vanaf 2003). In 2002 heeft het Colo vanuit dat budget rechtstreeks middelen ontvangen; vanaf Impuls 2003 wordt gewerkt met een afdrachtsysteem waarbij kenniscentra gemiddeld ruim 17 procent van hun budget doorsluizen naar het Colo.

De procentuele budgetverdeling over kenniscentra (Impuls 2003) van het gehele budget is in Tabel 3.1 weergegeven. Deze tabel gaat uit van kenniscentra, zoals die op peildatum 1 oktober 2003 bestonden.

Kenniscentrum	Budgetpercentage
Kenteq	16,2
OVDDB	16,0
ECABO	11,2
KC Handel	9,4
HTV	6,4
Bouwradius	5,7
Aequor	5,0
Innovam	4,6
VTL	3,8
SVGB	3,5
VAPRO-OVP	3,1
KOC	2,8
Savantis	2,8
SH&M	2,0
SBW	2,0
GOC	1,9
LIFTGroup	1,2
SVO	1,1
VOC	1,1
N% =	100

Tabel 3.1: Budgetverdeling Impulsmiddelen over kenniscentra in volgorde van middelenomvang (in procenten)

De feitelijke besteding van de middelen is opgenomen in Tabel 3.2. Een verschil met Tabel 3.1 is dat in deze tabel ook het Colo is opgenomen. De cijfers zijn aangeleverd door kenniscentra en het Colo.

Kenniscentrum	Bestedingsbestemming in procenten *							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Colo	17	40	17	Zie cat.3	25	–	–	–
Kenteq	4	71	6	4	12	3	–	–
OVDB	–	19	58	–	–	–	–	24
ECABO	18	6	38	38	–	–	–	–
KC Handel	–	–	51	17	24	4	4	–
HTV	10	–	42	19	29	–	–	–
Bouwradius	5	30	–	15	25	5	20	–
Aequor	6	50	–	–	1	9	–	34
Innovam	–	55	15	–	20	10	–	–
VTL	–	60	15	5	10	10	–	–
SVGB	–	–	70	30	–	–	–	–
VAPRO-OVP	5	80	–	10	5	–	–	–
KOC	10	30	15	5	25	10	5	–
Savantis	13	44	–	–	41	–	–	–
SH&M	–	–	–	–	–	–	–	100
SBW	–	30	40	20	10	–	–	–
GOC	–	30	45	15	10	–	–	–
LIFTGroup	5	15	10	10	25	20	15	–
SVO	–	–	8	–	50	30	12	–
VOC	–	90	5	–	5	–	–	–
N=100%	7	35	25	10	14	2	1	6

Tabel 3.2: Bestedingsbestemmingen Impulsgelden kenniscentra: een indicatie

* 1 = coördinatiewerkzaamheden Impulsprogramma; 2 = kwalificatiestructuurontwikkeling; 3 = aansluiting vmbo-mbo;

4 = aansluiting mbo-hbo; 5 = beroepspraktijkvorming; 6 = professionalisering praktijkopleiders;

7 = professionalisering opleidingsadviseurs kenniscentra; 8 = divers; niet onder te brengen in één van de categorieën 2 t/m 7.

Uit Tabel 3.2 blijkt dat aan het thema ‘kwalificatiestructuurontwikkeling’ de meeste Impulsgelden worden besteed. Het zijn vooral het Colo en Kenteq (met de grootste budgetten) en andere kenniscentra in de technische sector die aan dit thema relatief veel tijd, energie en geld besteden.

Een aantal kenniscentra heeft aangegeven bewust geen Impulsgelden aan dit thema te willen uitgeven; ze beschouwen dat in eerste instantie als een reguliere taak (eventueel met uitzondering van kwalificatiestructuurontwikkeling voor mbo-kunstonderwijs, doordat er geen reguliere bedding is of zou zijn voor de ontwikkeling daarvan). Zij zijn van mening dat de gelden vooral ingezet dienen te worden voor de aansluitingszones of -momenten vmbo-mbo en mbo-hbo. Geconstateerd kan worden dat de regeling zelf een zodanig ruime formulering kent, dat er zeer verschillende keuzes mogelijk zijn.

Eenzelfde percentage als voor het thema kwalificatiestructuurontwikkeling wordt besteed aan de twee aansluitingsmomenten (categorie 3 en 4), waarbij 2,5 maal zoveel wordt uitgegeven aan de relatie vmbo-mbo als aan de relatie mbo-hbo. Het zijn vooral de kenniscentra in de sector economie, gezondheidszorg en enige kenniscentra in de technische sector (SBW en GOC) die 60 procent of meer van de gelden aan beide thema's besteden (behalve KOC). Hier is echter een kleine kanttekening op zijn plaats: het ondersteunen van het vmbo bij de vormgeving van 'leerwerktrajecten' is door een deel van de kenniscentra ondergebracht in categorie 3 (aansluiting vmbo-mbo) en door andere kenniscentra in categorie 5 (beroepspraktijkvorming). Op het totaalbeeld heeft dat echter weinig invloed (laatste regel in de tabel).

Het thema 'beroepspraktijkvorming' staat op de derde plaats wat betreft inzet van Impulsgelden. De kenniscentra met een relatief grote en substantiële BBL-poot (bijvoorbeeld SVO; LIFT Group; Savantis; KOC) zetten betrekkelijk veel middelen in (25% of meer), hoewel de totaalscore voornamelijk wordt beïnvloed door organisaties met relatief omvangrijke Impulsbudgetten (Colo, Kenteq, KC Handel, HTV en Bouwradius).

De thema's betreffende professionalisering scores relatief laag.

Op één kenniscentrum willen we apart de aandacht vestigen omdat deze in de periode waarop deze rapportage betrekking heeft, is gefuseerd (Tabel 3.3).

Kenteq	1	2	3	4	5	6	7	8
Metaal	5	40	10	5	30	10	–	–
Elektro	6	94	–	–	–	–	–	–
Installatie	–	78	13	9	–	–	–	–

Tabel 3.3: Kenteq-bestedingsbestemmingen naar thema(*)

* Voor een verklaring van de cijfers 1 t/m 8 zie Tabel 3.2.

Bij de presentatie van de bestedingsbestemmingen passen twee kanttekeningen:

- 1 Naast Impulsmiddelen voor de verschillende thema's worden eigen bijdragen ingezet. Voor de thema's kwalificatiestructuurontwikkeling en beroepspraktijkvorming is dat evident; het raakt direct aan de wettelijke taak van kenniscentra. Daar overtreft het eigen budget in vrijwel alle gevallen het Impulsbudget. Dat is minder het geval bij de aansluitingsthemas vmbo-mbo en mbo-hbo hoewel daar ook situaties voorkomen waar het eigen budget het Impulsbudget overstijgt. Een mooi voorbeeld in dit verband is Kenteq-E dat aangeeft alles in te zetten op het inhoudelijke thema kwalificatiestructuur, maar tegelijkertijd wel werkt aan bijvoorbeeld de ondersteuning van vmbo-leerwerktrajecten en dualisering van de BOL-4 opleiding. Dat wil zeggen dat 'liggende streepjes' in de Tabellen 3.2 en 3.3 met de nodige voorzichtigheid dienen te worden geïnterpreteerd.
- 2 Zouden de projecten van kenniscentra/Colo ook zijn uitgevoerd indien er geen Impulsmiddelen voorhanden waren geweest? Die vraag leidt tot een (haast) voorspelbaar, gedifferentieerd antwoord: verschillende kenniscentra/Colo zouden projecten helemaal niet ontwikkeld hebben of juist wel, maar dan getemporiseerd. Andere zouden keuzes hebben gemaakt ten koste van andere zaken. Een inhoudelijk patroon naar thema is daar niet echt in te herkennen, hoewel het niet-doorgaan van projecten enigszins meer zou voorkomen bij de thema's rondom aansluitingsmomenten en -zones.

3.3 Inhoudelijke thema's

3.3.1 Introductie

De investeringsthema's die voor de kenniscentra gelden binnen het Impulsprogramma zijn beknopt aangeduid in paragraaf 1; daarnaast is deskundigheidsbevordering van betekenis. In de toelichting bij de subsidieregeling vindt enige nadere aankleding plaats:

“De kenniscentra voor beroepsonderwijs en bedrijfsleven dragen bij aan een kwalitatief hoogwaardig en doelmatig functionerend stelsel van beroepsonderwijs in de BVE-sector. Op basis van een goede aansluiting van de kwalificatiestructuur op het vmbo en het hbo wordt het voor instellingen gemakkelijker doorlopende leerlijnen te realiseren. De kenniscentra zullen steeds nauwer moeten gaan samenwerken om de samenhang in de BVE-sector te verbeteren en overlap weg te nemen (thema 1). Ook het versterken van het werkend leren is een belangrijk aandachtspunt (thema 2). In de BVE-sector spelen de kenniscentra hierbij een belangrijke rol aangezien zij verantwoordelijk zijn voor een kwalitatief en kwantitatief hoogwaardig aanbod van de BPV-plaatsen. Tevens speelt op dit moment de ontwikkeling naar competentiedenken (thema 3).”

Opvallend in deze toelichting is de nadruk op de institutionele kant; de onderwijssectoren vmbo, BVE en hbo; samenwerkende kenniscentra; aanwezigheid BPV-plaatsen; het institutionele afsprakenkader ‘kwalificatiestructuur’. Voor de instellingen en scholen voor beroepsonderwijs komen echter twee zijden naar voren, namelijk institutioneel (programmatische aansluiting; kwalificatiestructuur) en individueel/pedagogisch (loopbaanperspectief; leren en werken verbinden).

De Bruijn e.a. (2002)¹⁸ plaatsen die twee benaderingswijzen scherp tegenover elkaar: ‘kolomdenken’ versus ‘loopbaandenken’. Dat doen ze om de risico's van beide afzonderlijke benaderingslijnen in kaart te brengen. Voor de institutionele of kolombenadering zijn die risico's onder meer: mogelijk accent op schoolse, initiële trajecten; nadruk op de bovenkant van de kolomonderdelen (transitie vmbo-mbo en mbo-hbo); geringe(re) aandacht voor groepen deelnemers die bij minder formele opleidingstrajecten gebaat zijn. De individuele loopbaanbenadering vergt een volledig andere aanpak van opleiden en leren zo al niet een ware ‘revolutie’ binnen het beroepsonderwijs. Het daarmee samenhangende risico is dat de ambities zo hoog zijn, dat de realiteitswaarde daarvan hetzij tot twijfel leidt vanwege de geringe aandacht voor contextuele beperkingen, hetzij tot teleurstellingen doordat beoogde ambities onvoldoende worden waargemaakt.

18 Bruijn, E. de e.a. (2002).
De pedagogisch-didactische benadering in de beroepsonderwijskolom.
’s-Hertogenbosch: CINOP.

Als dienstverlenende organisaties voor zowel onderwijs als bedrijfsleven richten de kenniscentra zich binnen het Impulsprogramma in hun activiteiten op het 'dichten van een tweetal kloven', te weten:

- 1 het dichten van de 'verticale' kloof tussen onderwijstypen, zowel aan de onderkant van de BVE-sector met het vmbo in al zijn verscheidenheid als aan de bovenkant met het hbo (en eventueel postinitiële scholing): 'harde' aansluitingsvraagstukken vanuit een institutioneel perspectief, zoals vrijstellingsregelingen, voeren daarin de boventoon;
- 2 het dichten van de 'horizontale' kloof tussen onderwijs en arbeid, tussen leren en werken binnen de beroeps(onderwijs)kolom. Intensivering van dualiserings- en werkend leren arrangementen is bij deze intentie het motto.

Hierna beschrijven we aan de hand van vijf thema's de hoofdlijnen van de bijdragen die kenniscentra de afgelopen één à twee jaar hebben geleverd om de beroepsonderwijskolom te versterken. In Bijlage 5 is een projectenoverzicht per kenniscentrum opgenomen.

3.3.2 Kwalificatiestructuurontwikkeling

Sinds enige jaren wordt door kenniscentra en het Colo in samenwerking met brancheorganisaties en scholen voor beroepsonderwijs gewerkt aan de totstandkoming van een structuur van kwalificaties, die gebaseerd is op competentiesbeschrijvingen, op handelingsbekwaamheid. Deze taak is op te vatten als een reguliere WEB-taak van de kenniscentra. Driekwart van deze organisaties zet bij deze taak ook Impulsmiddelen in. Bij deze inzet gaat het om vijf accenten:

- 1 Het uitvoeren van coördinerende en uitvoerende werkzaamheden die passen binnen de geleidelijk gemaakte afspraken over kwalificatiestructuurontwikkeling binnen de BVE-sector. Daarbij gaat het om:
 - werkzaamheden van het Colo, zoals deze binnen het coördinatiepunt kwalificatiestructuur vorm krijgen (zie projectenoverzicht Colo in Bijlage 5);
 - ontwikkeling van beroepscompetentieprofielen en kwalificatieprofielen voor verschillende branches door diverse kenniscentra (voor een voorbeeld zie excursie 1¹⁹);
- 2 Activiteiten en projecten die gericht zijn op de versterking van de beroepskolom binnen de vormgeving van de kwalificatiestructuur: bijvoorbeeld overlap vmbo-niveau 2; flexzones in niveau 1 binnen het vmbo;
- 3 De relatie tussen initieel beroepsonderwijs en postinitiële scholing en hoe deze vorm te geven binnen de structuur van kwalificaties. Weinig kenniscentra zien dit (tot nog toe) als een topic binnen het kolomdenken; vooral voor het kenniscentrum SBW is dit

19 De excursies zijn te vinden in Bijlage 6.

een expliciet aandachtspunt (zie excursie 2). 'Beroepsonderwijskolom' wordt hier breder gedefinieerd dan gebruikelijk binnen de BVE-sector/het initieel beroeps- onderwijs; loopbaanperspectieven voor werkenden binnen de sector maken dan uitdrukkelijk(er) deel uit van de kolom;

- 4 De ontwikkeling van mbo-kunstonderwijs door een aantal kenniscentra, dat veelal door hen wordt beschouwd als een 'bovenreguliere' of additionele taak;
- 5 De samenwerking tussen de kenniscentra is in de periode waarop deze rapportage betrekking heeft geïntensiveerd. Daarbij gaat het niet alleen om de ontwikkeling van voor kenniscentra gemeenschappelijke kaders onder regie van het Colo, maar tevens om sectorgewijze, harmoniserende samenwerking (bijvoorbeeld VIPS-project in de 'harde' techniek; HOEKS-project in de sectoren economie én zorg en welzijn; samenwerking in het bouwcluster) én om bilaterale samenwerking tussen kenniscentra over brancheclusters heen om ondoelmatige overlap in de structuur van kwalificaties weg te snijden.

3.3.3 Aansluiting vmbo-mbo

Aan de aansluiting vmbo-mbo wordt door de kenniscentra relatief veel aandacht besteed via de inzet van Impulsgelden. Een diversiteit aan activiteiten en projecten is binnen dit thema zichtbaar.

Een bescheiden deel van deze activiteiten is verkennend van aard: wat zijn de mogelijkheden voor de branche en/of het kenniscentrum om adequaat aan die aansluiting te werken? Dit geldt vooral voor die branches die geen duidelijk inhoudelijk verwante opleidingen in het vmbo kennen (bijvoorbeeld gezondheidstechniek) en/of die over het algemeen een wat 'oudere' categorie deelnemers als instromers begroeten in de bedrijfstak (bijvoorbeeld procestechniek).

Daarnaast wordt gewerkt aan regionale netwerkvorming en informatievoorziening. Dat laatste geldt uitdrukkelijk ook voor de arbeidszijde; informatie over het vmbo (in relatie tot mbo) is ook voor het bedrijfsleven van belang (zie excursie 3).

Reeds eerder is opgemerkt dat wat betreft de harde aansluiting er aandacht is voor vrijstellingsregelingen binnen het mbo voor gediplomeerde vmbo'ers. Duidelijke aanzetten om niveau I van de kwalificatiestructuur in te laten zakken in het vmbo zien we vooruitlopend op de wettelijke regeling daaromtrent reeds terug in enige Impulsprojecten van kenniscentra en in een onderzoeksrapport van het Colo. De vraag die daarbij aan de orde is, luidt: 'Hoe kunnen we de institutioneel-harde aansluiting ook in institutioneel

opzicht zachter, meer vloeiend maken? In een enkel geval is dit voorafgegaan door leermiddelenontwikkeling: het maken van een sectorspecifiek verrijgingsprogramma voor het vmbo.

Daarbij dient wel de kanttkening gemaakt te worden dat deze benadering vooral geldt voor deelnemers aan de onderkant van het kwalificatiegebouw.

Eveneens wordt een bescheiden deel van de Impulsgelden aangewend voor onderzoeksmatige activiteiten: bijvoorbeeld een doorstroomonderzoek.

Het merendeel van de activiteiten en projecten is te scharen onder de noemer instrument- en leermiddelenontwikkeling. We noemen er een aantal waaraan door meerdere kenniscentra aandacht wordt besteed:

Praktische sectororiëntatie

Bijna de helft van de kenniscentra heeft leermateriaal voor praktische sectororiëntatie ontwikkeld: voor het tweede leerjaar vmbo en/of voor hogere leerjaren. Kennismaking met een sector of branche, met de werkzaamheden die daar verricht worden, met wat van (toekomstige) werkenden wordt verwacht en wat hun mogelijkheden zijn, zijn aandachtspunten om tot een goede sector-, intrasectorale of afdelingskeuze in het vmbo te komen. In loopbaanontwikkelingsterminologie gaat het vooral om het verruimen van de horizon en om het verkrijgen van een beeld of de desbetreffende sector iets voor de leerling is om toekomstig in werkzaam te (willen) zijn; het is een ondersteuningsinstrument bij een keuzeprobleem. Deze sectororiëntatie kan diverse vormen aannemen wat betreft inhoud, werkvormen en leeractiviteiten. Een voorbeeld van een dergelijke oriëntatie – overigens wel voor de hogere leerjaren in het vmbo – is beschreven in excursie 4.

Impresariaat voor de beroepspraktijk

Vooraf in de sector economie hebben kenniscentra impresariaten voor de beroepspraktijk voor vmbo-leerlingen ingericht; een aantal andere kenniscentra overweegt eveneens om hiertoe over te gaan vanwege het succes. Dit impresariaat is een voorziening waarbij een kenniscentrum voor vmbo-scholen bedrijfsbezoeken en excursies bij erkende leerbedrijven kan organiseren, gastdocentschappen kan te laten vervullen door werkgevers of werknemers uit de branche en zo mogelijk in de nabije toekomst over vmbo-docentenstages de regie kan gaan voeren. Hoewel er nuanceverschillen zijn tussen de kenniscentra wat betreft de precieze invulling en het bereik van een beroepspraktijk-impresariaat, geeft excursie 5 een beeld daarvan.

Portfolio

Om informatie over de leerling door te spelen van vmbo naar mbo, opdat de overstap zo vloeiend mogelijk kan verlopen, is door een aantal kenniscentra gewerkt aan de ontwikkeling van een portfolio. Over het algemeen kan daarvan gezegd worden dat deze ontwikkelactiviteit – naast de ontwikkeling van een schoolexamenbank voor het vmbo – als de ‘minst succesvolle’ activiteit kan worden beschouwd; het bereik is geringer dan veelal bij andere activiteiten van eenzelfde kenniscentrum of er vindt soms regelrechte afwijzing plaats, omdat het niet zou passen in het beleid van de vmbo-school. Bij portfolio-ontwikkeling speelt een aantal factoren een rol, dat van invloed is op moeizame implementatie van de ontwikkelactiviteit. De volgende factoren spelen daarbij een rol:

- Het antwoord op de vraag ‘Van wie is het portfolio: van de leerling of van een school?’
- (Zelfs) als het antwoord op de voorgaande vraag luidt: ‘van de school!’, wordt dienstverlening vanuit een kenniscentrum met een sector-/branchespecifieke insteek niet altijd op prijs gesteld, omdat de vmbo-school als multisectorale voorziening liever kiest voor een overall schoolgebonden aanpak.

Een voorbeeld van de ontwikkeling van een portfolio door een kenniscentrum voor het vmbo wordt goed geïllustreerd in excursie 6.

Schoolexamenbank

Vooral in de sector economie hebben kenniscentra activiteiten ontplooid om te komen tot een itembank voor de vmbo-schoolexamens; of ze hebben de haalbaarheid daarvan onderzocht. Een deel van de kenniscentra werkt gestaag door (zie bijvoorbeeld excursie 7), ondanks het gegeven dat de resultaten qua bereik tegenvallen; door één kenniscentrum is de activiteit stopgezet. Twee vraagstukken spelen hierbij een rol:

- een meer fundamenteel vraagstuk dat raakt aan de inhoudelijke autonomie van de vmbo-school die zich vertaalt in een afstemming tussen het karakter van het onderwijs zelf en het karakter van de toetsing;
- een meer praktisch vraagstuk: de kosten die het gebruik van een vmbo-itembank met zich meebrengt voor de vmbo-scholen. De kenniscentra geven aan dat dit laatste vraagstuk het meest dominant is.

Leermiddelenontwikkeling en overige activiteiten

Naast leermiddelenontwikkeling voor praktische sectororiëntatie en voor de vmbo-leerwerktrajecten worden door kenniscentra meer specifieke leermiddelen ontwikkeld (voor een voorbeeld zie excursie 8).

Daarnaast wijzen we graag op drie zeer unieke projecten:

- Het uitdrukkelijk betrekken van leerwegondersteunend onderwijs en praktijkonderwijs binnen de sector detailhandel in het denken over de beroepsonderwijskolom, ondanks de institutionele aanname dat praktijkonderwijs als 'eindonderwijs' beschouwd dient te worden;
- Het binnen de sector grafimedia ontwikkelen van het vmbo-examenprogramma. Normaliter was de uitwerking van dergelijke activiteiten voorbehouden aan de SLO. Het onder één regie brengen van de ontwikkeling van nationale 'doelendocumenten' voor vmbo en mbo kan een bijdrage leveren aan enige versterking van de kolom. Eén en dezelfde actor bij het ontwikkelen van examenprogramma's, zal allerlei afstemmingsperikelen goed kunnen overzien;
- Het ondersteunen van onderwijsactiviteiten waar teams van leerlingen uit vmbo en mbo met elkaar samenwerken (Kenteq).

De bemoeienis van kenniscentra met leerwerktrajecten wordt in paragraaf 3.3.5 aan de orde gesteld.

3.3.4 Aansluiting mbo-hbo

65

De kenniscentra besteden aan deze aansluitingszone minder aandacht dan aan de zone vmbo-mbo. Dat wil zeggen dat de instroomkant van het mbo een grotere attentiewaarde heeft dan de mbo-uitstroomkant in de kolom.

Vier aspecten staan voor de kenniscentra wat de aansluiting mbo-hbo betreft in het centrum van de belangstelling. Deze zijn:

- oriëntatie op mbo-doorstroomrelevantie van hbo-opleidingen, zowel op bestelniveau (macro) als op individueel niveau (bijvoorbeeld voorlichting aan mbo'ers);
- programmatische aansluitingsvraagstukken met een accent op inhoudelijk verwante opleidingen in mbo en hbo;
- de 'dualisering' van het hbo;
- bestelvragen: bachelor-master; kort-hbo varianten/associate degree.

Een deel van de kenniscentra houdt zich bezig met voorlichting over het hbo voor mbo-abituriënten (zie bijvoorbeeld excursie 9). Potentiële studenten dienen over passende informatie te beschikken om tot goede keuzes te komen.

De kenniscentra hebben bemoeienis met het hbo:

- soms breed zoals in het Platform Meo-Heo;
- veelal meer 'smal' in de richting van inhoudelijk pendante/verwante opleidingen;
- soms niet tot nauwelijks doordat er geen directe relatie bestaat tussen mbo en hbo;
- soms verkennend (zie excursie 10);
- binnen de bouwbranche gaat het om het doortrekken van de kolom tot en met mastersniveau (initieel-postinitieel).

De kolom wordt sterk verticaal gekleurd en nauwelijks diagonaal.

In de economische en de technische sector van het hbo zijn kenniscentra betrokken bij de realisatie van duaal hbo. Dit proces verloopt moeizaam door: geringe omvang van het duaal hbo; autonomie van hogescholen en diversiteit aan hbo-opleidingenaanbod. Op dit terrein is nog een wereld te winnen; ook in de postinitiële sfeer.

Datzelfde geldt voor wat inmiddels 'associate degree' is gaan heten (een soort kort-hbo binnen een bachelorprogramma). Regelgeving en de huidige studiefinanciering vormen nog een belemmering om dit vorm te geven (zie excursie 11).

3.3.5 Werken en leren/beroepspraktijkvorming

Versterking van de verbinding tussen werken en leren en verbetering van de beroepspraktijkvorming (BPV) is ook in het kader van de Impulsregeling een centraal aandachtspunt voor de kenniscentra. Meer specifiek richten de hoofdactiviteiten zich op: verbetering van het functioneren van leerbedrijven, verbetering van de kwaliteit, versterking van de verbinding tussen werken en leren, ondersteuning door ICT, versterking van de internationale invalshoek. Op de genoemde activiteiten gaan we nu wat meer in detail in.

Verbetering van het functioneren van leerbedrijven

Verbetering van het functioneren van leerbedrijven is voor kenniscentra uiteraard altijd al een centraal aandachtspunt geweest. In het kader van de Impulsregeling is er onder meer aandacht voor BPV in allochtone leerbedrijven. Dit thema wordt door 2 kenniscentra genoemd. Ook is gewerkt aan een apart register van leerbedrijven voor het vmbo (voor een voorbeeld, zie excursie 12). Vergelijkbaar daarmee is het toegankelijker maken van het leerbedrijvenregister. Een ander kenniscentrum stemt de erkenning van leerbedrijven intern beter af. Naast aandacht voor leerbedrijven richting vmbo worden ook de

mogelijkheden verkend voor erkenning van leerbedrijven richting hbo. Er wordt gewerkt aan een gemeenschappelijke erkenningsregeling voor techniek (zie excursie 13). Eveneens worden activiteiten ontwikkeld voor een erkenningsprocedure van buitenlandse leerbedrijven.

Verbetering van de kwaliteit BPV

Onder deze noemer wordt het ontwikkelen van kwaliteitsmeetinstrumenten genoemd. Meer specifiek wordt de ontwikkeling van een kwaliteitszorgsysteem inzake opleiding en scholing in en door bedrijven genoemd. Een kenniscentrum investeert in de uitvoering van een klanttevredenheidsonderzoek, een ander in monitoring en evaluatie. Zo zijn er 2 kenniscentra bezig met het samenstellen van een handboek over de kwaliteit van de BPV. Er wordt energie gestoken in pogingen de BPV-systematiek te verbinden met KCE-standaarden.

Kwaliteitszorg bij leerbedrijven is eveneens een punt van aandacht, zoals bij opleidingen uiterlijke verzorging (zie excursie 14).

Versterking van verbinding tussen werken en leren

Leertrajecten vmbo en praktijkonderwijs zijn bij uitstek mogelijkheden om de relatie tussen leren en (toekomstig) werken te verstevigen (voor een voorbeeld, zie excursie 15). Meer specifiek kan het dan ook gaan om instrumentontwikkeling voor leerwerktrajecten vmbo met inbegrip van deskundigheidsbevordering van praktijkopleiders. Dualisering is een andere mogelijkheid. We zien die terug bij een kenniscentrum waar BOL-4 voor reeds werkenden wordt gedualiseerd. Een ander kenniscentrum werkt aan een vmbo/mbo-impresariaat onderwijs-bedrijfsleven. Competenties zijn een andere mogelijkheid de verbinding tussen werken en leren te verstevigen. Vanuit die optiek werkt een kenniscentrum aan de competentiegerichte invulling van de BPV. Samenwerking tussen betrokkenen bij BPV biedt andere mogelijkheden (voor een voorbeeld, zie excursie 16). Eén kenniscentrum richt zich op de verbinding tussen leren en werken in kleine sectoren (zie excursie 17).

Ondersteuning door ICT

We zien dat kenniscentra ICT inzetten bij de verbinding tussen leren en werken dan wel BPV. Voorbeelden zijn: praktijkondersteunende ICT-materialen, leerwerken on line (elektronische leeromgeving) met implementatie in vmbo of de ontwikkeling van een informatieve internetsite voor leermeesters betrokken bij vmbo- en mbo-opleidingen. Interessant is de instrumentontwikkeling om in het buitenland gevestigde bedrijven via internet te erkennen (zie excursie 18).

Versterking van de internationale invalshoek

Door 2 kenniscentra wordt het Exchange-project genoemd. Het gaat dan om internationale BPV in het kader van ontwikkelingssamenwerking (zie excursie 19). De reeds eerder genoemde ontwikkeling van een erkenningsprocedure van buitenlandse leerbedrijven kan ook hiertoe worden gerekend.

3.3.6 Professionalisering van praktijkbegeleiders en opleidingsadviseurs

Op dit thema worden relatief minder activiteiten genoemd. Door kenniscentra worden meer algemene noemers gebruikt als: professionalisering gekoppeld aan implementatie nieuwe kwalificatiestructuur, versterking werkend leren, ontwikkeling nieuwe training, de ontwikkeling (en uitvoering) van workshops. Een voorbeeld van een training en een workshop staan in excursie 20 en 21.

Een deel van de professionaliseringsactiviteiten is gericht op de leerwerktrajecten van het vmbo, bijvoorbeeld in de vorm van een cursus of training. Soms wordt gekozen voor de implementatie van vmbo-stages/leerwerktrajecten die niet met Impulsmiddelen worden gefinancierd.

Een laatste professionaliseringactiviteit bestaat uit competentiemeting bij opleidingsadviseurs en de ontwikkeling van een EVC-procedure voor praktijkopleiders.

4

Samenvatting en conclusies

Instellingen voor beroepsonderwijs (vmbo, mbo, hbo) en kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven krijgen jaarlijks financiële middelen om de beroepsonderwijskolom en de loopbaan van leerlingen, deelnemers of studenten te versterken. Uiteindelijk doel is het bereiken van kwalificatiewinst, dat betekent verbetering van het rendement van en in de beroepsonderwijskolom. Grondslag hiervoor is de Regeling Impuls Beroepskolom 2002-2005. In de regeling worden de bedragen genoemd en thema's die voor de versterking van belang zijn. Voor het vmbo (inclusief groen) was op grond van de Regeling Impuls Beroepskolom 2002-2005 in 2003 ruim € 31 miljoen beschikbaar, voor het mbo (inclusief groen) bijna € 26 miljoen, voor het hbo € 22 miljoen en voor de kenniscentra (inclusief groen) € 6,5 miljoen.

Het bereiken van kwalificatiewinst wordt gevolgd door de kwantitatieve monitor. De inzet van de zogenaamde Impulsmiddelen van instellingen ten behoeve van de versterking van de beroepsonderwijskolom en de loopbaan is onderwerp van de zogenaamde kwalitatieve monitor. Deze rapportage betreft de kwalitatieve monitor. Deze inzet is vanuit vier invalshoeken bekeken:

- een beleidsmatige: hierbij is allereerst de vraag aan de orde naar welke thema's (als genoemd in de regeling) de beleidsaandacht uitgaat en vervolgens op welke wijze de loopbaan- en kolomgedachte in het beroepsonderwijs via het beleid wordt aangestuurd;
- een onderwijsinhoudelijke: realisatie van de loopbaan- en kolomgedachte vergt veranderingen in onderwijsinhoudelijke praktijken, die gerealiseerd moeten worden in samenwerking met andere scholen en met het bedrijfsleven;
- een waarderende: de informatie over de twee vorige invalshoeken is nogal sterk beschrijvend van aard. Bij de derde invalshoek staat de vraag centraal hoe betrokkenen aspecten van de Impulsregeling waarderen. Bij aspecten dienen we dan te denken aan: draagvlak bij management, bij docenten, interne en externe samenwerking. Het gaat dan om zaken die bij de eerdere invalshoeken ook aan de orde zijn geweest, maar nu dan van een waarde- of tevredenheidsoordeel worden voorzien;
- een resultaatgerichte: hier gaat het om de vraag welke resultaten betrokkenen als belangrijkste zien en welke succes- en faalfactoren daarbij een rol spelen.

De vier invalshoeken vormen de leidraad voor de samenvatting en conclusies.

DE BELEIDSMATIGE INVALSHOEK

Bij de beleidsmatige invalshoek zien we dat de beleidsaandacht en aansturing voor de thema's verschilt tussen de onderwijssectoren binnen het beroepsonderwijs (vmbo, mbo en hbo). In 2003 besteedt het vmbo relatief de meeste aandacht aan programmatische aansluiting en pedagogisch-didactische aansluiting, ROC's aan programmatische aansluiting en loopbaanbegeleiding, terwijl in het hbo de programmatische aansluiting eruit springt. Opmerkelijk is dat in het vmbo vaker een ander thema wordt vermeld; 1 op de 5 vmbo-scholen opteert voor een ander thema. Dat thema betreft dan met name aanpassingen aan gebouwen (inrichting van lokalen) gekoppeld aan het realiseren van innovaties als WPS. Bij WPS spelen programmatische aansluiting, loopbaanbegeleiding en pedagogisch-didactische aansluiting ook een centrale rol. Vmbo-scholen hebben blijkbaar toch de behoefte gevoeld WPS als apart thema te benoemen, terwijl ze WPS natuurlijk ook hadden kunnen onderbrengen onder de in de regeling genoemde thema's. Ten slotte mag niet onvermeld blijven dat de kennisinfrastructuur het thema is met de minste aandacht.

In het geval van de kenniscentra zien we dat er vier kenniscentra zijn die circa 10 procent of meer van de totale Impulsmiddelen voor de kenniscentra krijgen: Kenteq en OVDB (elk 16%), Ecabo (11%) en KC Handel (ruim 9%).

Hoe worden de Impulsmiddelen bij de onderwijsinstellingen intern verdeeld? Grofweg kunnen daarbij twee strategieën worden onderscheiden: een centrale en een decentrale strategie. Bij de centrale strategie worden de middelen op centraal niveau beheerd en verantwoord. De Impulsmiddelen worden dan toegevoegd aan de totale middelen van de instelling, waaruit ook bevordering van de kolom- en loopbaangedachte wordt gefinancierd. Bij de decentrale strategie krijgen organisatorische eenheden (bijvoorbeeld locaties, sectoren, afdelingen, units) binnen de school zelf de beschikking over de Impulsgelden (of een deel daarvan), waarbij er drie varianten te onderscheiden zijn:

- de organisatie-eenheden krijgen een gelijk bedrag;
- de verdeling geschiedt op basis van de grootte van de organisatie-eenheid;
- de verdeling geschiedt op basis van de indiening en goedkeuring van projectplannen.

Inzet op basis van projectplannen kan erop duiden dat instellingen de middelen gericht, vanuit een richtinggevend beleidskader willen verdelen.

In het vmbo en de vakscholen worden de Impulsgelden wat vaker op centraal niveau beheerd dan in het mbo en hbo. Ongeveer de helft van instellingen in het mbo en hbo laat de inzet van de middelen over aan organisatorische eenheden. Daarbij zal zeker meespelen dat vmbo-scholen en vakscholen kleinschaliger zijn dan ROC's en hogescholen.

In alle drie de onderwijssectoren wordt ongeveer tweederde van de middelen via (project)planning besteed aan versterking van de beroepskolom. Dit bevestigt de idee dat instellingen de middelen gericht, vanuit een richtinggevend beleidskader willen verdelen. Een meerderheid van de instellingen draagt uit eigen middelen bij aan de versterking van de beroepskolom. Dat geldt in 2002 niet voor de vakscholen (6 van de 9 niet). Voor 2003 gaat het in het vmbo en hbo om gemiddeld tweederde van de onderzochte instellingen, in het mbo om bijna 8 op de 10 instellingen.

Een belangrijke indicatie voor het belang dat instellingen hechten aan de loopbaangedachte en de beroepskolomgedachte – de centrale doelen van de Impulsmiddelen – is de vraag in welke mate beide gedachten zijn opgenomen in strategische beleidsplannen van de instelling. Welke prioriteit wordt in het beleid aan versterking van de loopbaan en kolom toegekend? En ook: sinds wanneer bestaat die prioriteit? Geconcludeerd kan worden dat de loopbaan- en kolomgedachte tot nu toe in ROC's duidelijk meer beleidsaandacht krijgt dan in het vmbo, de vakscholen en het hbo. Erg verrassend is dit natuurlijk niet, omdat het gedachtegoed in het mbo is ontstaan en daarna is doorgesijpeld naar hbo en vmbo. Bij het vmbo is er eigenlijk vanaf 2002 sprake van een meer georkestreerde aanpak van de loopbaan- en kolomgedachte.

Uit eerdere metingen van de kwalitatieve Impulsmonitor is gebleken dat Impulsmiddelen binnen instellingen op verschillende manieren worden aangestuurd. Grofweg kunnen er twee hoofdmanieren worden onderscheiden:

- volgens het principe van de verdelende rechtvaardigheid: de middelen worden (eventueel na aftrek van een percentage voor het centrale niveau) naar de organisatie-eenheden verdeeld op grond van het aantal deelnemers van die eenheden. De feitelijke inzet wordt dan aan de eenheden overgelaten;
- volgens het principe van centrale kaderstelling/regie: op centraal niveau wordt het kader vastgesteld waarbinnen de loopbaan- en kolomgedachte gestalte krijgt. Projectplannen worden beoordeeld naar de mate waarin ze een bijdrage leveren aan de realisatie van het centrale kader.

Welke strategie het meest effectief is, is niet bekend, maar te beargumenteren valt dat de tweede strategie potentieel effectiever is dan de eerste, omdat de activiteiten vanuit een gemeenschappelijk kader worden aangestuurd. Geconstateerd kan worden dat het mbo (ROC's en vakscholen) in vergelijking tot vmbo en hbo vaker opteert voor de tweede strategie, de centrale regievoeringsstrategie.

ONDERWIJSINHOUDELIJKE INVALSHOEK

Activiteiten (dan wel producten of diensten) in het kader van versterking van de loopbaan- en kolomgedachte kunnen worden gericht op: verbetering van de loopbaan-begeleiding, versterking van de programmatische aansluiting, de pedagogisch-didactische aansluiting of versterking van de kennisinfrastructuur. Daarbij kan gekeken worden naar de in- en externe samenwerking waarbinnen de activiteit wordt gerealiseerd, de mate waarin de activiteit over de instelling is verspreid en het stadium van ontwikkeling van de activiteit.

Realisatie van de loopbaan- en kolomgedachte veronderstelt nauwere samenwerking binnen de kolom van het beroepsonderwijs en met het bedrijfsleven (het laatste komt vooral in het versterken van de infrastructuur uitdrukking). Die samenwerking kan verschillende vormen aannemen. We hebben een onderscheid gemaakt tussen samenwerking bij de ontwikkeling (van activiteiten, producten en diensten), samenwerking in de vorm van periodiek overleg en samenwerking bij het gezamenlijk gebruik van producten en diensten.

Activiteiten kunnen verder verschillen in de mate waarin ze tot een instelling zijn doorgedrongen: beperkt tot een opleiding of cluster van opleidingen, maar ook breder bijvoorbeeld tot een afdeling/sector, of zelfs instellingsbreed. Activiteiten kunnen zich tenslotte in een verschillend stadium van ontwikkeling/innovatie bevinden:

- in voorbereiding: er zijn voornemens en ideeën;
- in ontwikkeling: er is in principe instemming met de activiteit te beginnen;
- uitproberen/pilot: in een beperkte setting wordt de activiteit uitgeprobeerd met de optie om – eventueel na bijstelling – de activiteit breder in te voeren;
- implementatie: de activiteit wordt breder in de organisatie ingevoerd;
- incorporatie: hierbij is de activiteit vast onderdeel van het reguliere programma/proces.

Verderop presenteren we samenvattende tabellen voor loopbaanoriëntatie en -begeleiding, programmatische aansluiting en pedagogisch-didactische aansluiting waarbij wordt ingezoomd op de aspecten 'mate van gebruik' en 'stadium van ontwikkeling/innovatie'. Van de genoemde aspecten zijn dit de meest interessante.

Voordat we aan de onderwijsinstellingen toekomen, presenteren we de conclusies voor de kenniscentra. Voor de kenniscentra wordt aan het thema 'kwalificatiestructuurontwikkeling' de meeste Impulsgelden besteed. Het zijn vooral het Colo en Kenteq (met de grootste budgetten) en andere kenniscentra in de technische sector die aan dit thema relatief veel tijd, energie en geld besteden.

Een aantal kenniscentra heeft aangegeven bewust geen Impulsgelden aan dit thema te willen uitgeven; ze beschouwen dat in eerste instantie als een reguliere taak (eventueel met uitzondering van kwalificatiestructuurontwikkeling voor mbo-kunstonderwijs, aangezien er geen reguliere bedding is of zou zijn voor de ontwikkeling daarvan). Zij zijn van mening dat de gelden vooral ingezet dienen te worden voor de aansluitingszones of -momenten vmbo-mbo en mbo-hbo. Geconstateerd kan worden dat de regeling zelf een zeer ruime formulering kent waarbinnen zeer verschillende keuzes mogelijk zijn. Eenzelfde percentage als voor het thema kwalificatiestructuurontwikkeling wordt besteed aan de twee aansluitingsmomenten vmbo-mbo en mbo-hbo, waarbij 2,5 maal zoveel wordt uitgegeven aan de relatie vmbo-mbo als aan de relatie mbo-hbo. Het zijn vooral de kenniscentra in de sector economie, gezondheidszorg en enige kenniscentra in de technische sector (SBW en GOC) die 60 procent of meer van de gelden aan beide thema's besteden (behalve KOC).

Het thema 'beroepspraktijkvorming' staat op de derde plaats wat betreft inzet van Impulsgelden. De kenniscentra met een relatief grote en substantiële BBL-poot (bijvoorbeeld SVO; LIFT Group; Savantis; KOC) zetten betrekkelijk veel middelen in (25% of meer), hoewel de totaalscore voornamelijk wordt beïnvloed door organisaties met relatief omvangrijke Impulsbudgetten (Colo, Kenteq, KC Handel, HTV en Bouwradius). De thema's betreffende professionalisering van praktijkopleiders en van opleidingsadviseurs van de kenniscentra scoren relatief laag.

Het eerste thema bij de onderwijsinstellingen betreft *loopbaanoriëntatie en -begeleiding* (zie Tabel 4.1), waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen activiteiten gericht op voorlichting, op oriëntatie en op intake en plaatsing. Bij voorlichting gaat het om de bekende activiteiten als brochures, folders, open dagen en websites. Bij oriëntatie zijn de contacten minder afstandelijk, er vindt interactie plaats waarbij hetzij studenten, hetzij docenten betrokken zijn. Bij intake/plaatsing komt de deelnemer of cursist meer in beeld. Er is dan meer oog voor de wensen en perspectieven van de deelnemer/student en er worden instrumenten ingezet om het leertraject studentgericht in te richten.

Voor het vmbo zien we dat voorlichtingsactiviteiten nagenoeg algemeen zijn, voor oriëntatie geldt dat minder en voor intake/plaatsing nog minder. ROC's betonen zich richting vmbo's op alle drie de activiteiten ongeveer even actief; hogescholen leggen meer de nadruk op voorlichtingsactiviteiten. Hogescholen zijn vooral actief bij voorlichting en intake/plaatsing, minder bij oriëntatie.

Voor alle drie onderwijssectoren behoren voorlichtingsactiviteiten dus tot de gangbare praktijk. Wat overige loopbaanoriëntatie-activiteiten betreft, staan bij vmbo en mbo gastlessen van mbo-docenten, portfolio en EVC nog aan het begin van ontwikkeling. In het

algemeen geldt dat bij loopbaanoriëntatie en -begeleiding ROC's richting vmbo actiever zijn dan vmbo's richting ROC's. Richting hogescholen betonen ROC's zich weer minder actief. Dat geldt nog weer wat sterker voor vakscholen.

Bij de aansluiting mbo-hbo berust het initiatief meer bij hogescholen. Dit blijkt onder meer uit het gegeven dat driekwart van de hogescholen aangeeft dat hun studenten ROC's bezoeken en bezig zijn met EVC en studieloopbaanbegeleiding. Bij de aansluiting mbo-hbo gaat het bij het hbo uiteraard vooral om de eerste studie jaren.

Over het algemeen valt te constateren dat er binnen het beroepsonderwijs omtrent loopbaanoriëntatie en -begeleiding volop wordt samengewerkt, met voorkeur voor samenwerking in de vorm van periodiek overleg.

Het overgrote deel van de loopbaanactiviteiten vanuit het vmbo richting mbo richt zich op alle vier niveaus binnen het mbo, met uitzondering van warme overdracht van LWT- en LWOO-leerlingen waarbij de aandacht vanzelfsprekend is gericht op de onderste niveaus van het mbo.

Geconcludeerd kan worden dat hogescholen bij de aansluiting mbo-hbo het voortouw hebben en ROC's en vakscholen zich meer richten op het vmbo dan op het hbo. Grosso modo zijn hogescholen ook wat verder in de ontwikkeling van bepaalde activiteiten. Er is een aantal activiteiten dat al tamelijk is ingeburgerd in mbo en hbo (met name voorlichtingsactiviteiten), er zijn daarnaast ook nog de nodige activiteiten waar innovatie-winst te behalen is (portfolio, POP, assessment, gastlessen door docenten, inzetten van hbo-studenten in het mbo).

	VMBO							MBO						
	in gebruik		fase van innovatie					in gebruik		fase van innovatie				
	ja		1	2	3	4	5	ja		1	2	3	4	5
Loopbaanoriëntatie en -begeleiding doorstroom vmbo-mbo	N	%	%	%	%	%	%	N	%	%	%	%	%	%
Voorlichting														
voorlichting decaan/mentor vmbo	52	93	8	15	4	23	50							
individueel gesprek met decaan/mentor														
brochures/folders tbv vmbo	51	91	7	11	13	20	49	35	100	0	6	3	33	58
mbo-websites over opleidingen	39	70	20	20	10	17	33	33	94	0	23	3	23	52
(bezoek) open dagen mbo	51	91	9	13	0	26	53	34	97	0	0	3	25	72
Oriëntatie														
bezoek mbo-cursisten aan vmbo	25	45	24	24	24	0	29	25	71	4	33	38	4	21
meeloopdagen in mbo	31	55	15	26	7	15	37	31	89	0	13	23	26	39
gastlessen mbo-docenten in vmbo	17	30	25	50	6	6	13	17	49	0	41	53	0	6
bedrijfsbezoeken in vmbo/mbo	45	80	23	18	8	23	30	25	71	16	32	12	16	24
snuffelstages in vmbo/in mbo	48	86	21	5	5	14	56	29	83	11	29	14	25	21
beroepskeuzetests	33	59	22	7	4	11	56							
Intake/Plaatsing														
begeleiding vmbo-decaan/mentor	36	64	9	20	17	31	23							
assessment in vmbo tbv doorstroom	16	29	13	27	27	20	13							
uitgebreide intake								32	91	0	9	3	41	47
gebruik portfolio	29	52	3	41	38	10	7	28	80	0	32	39	14	14
vrijstellingsregeling via EVC	18	32	12	41	24	24	0	28	80	7	43	21	18	11
warme overdracht LWT-IIIn	38	68	11	13	5	50	21	33	94	3	9	30	39	18
warme overdracht LWOO-IIIn	33	59	13	27	27	20	13	29	83	7	17	21	45	10
Overig														
gebruik POP	13	23	31	31	23	8	8	18	51	22	44	22	11	0

Tabel 4.1: Samenvattende tabel voor loopbaanoriëntatie en -begeleiding, mate van gebruik en stadium van ontwikkeling

Loopbaanoriëntatie en -begeleiding doorstroom mbo-hbo	MBO							HBO						
	in gebruik		fase van innovatie					in gebruik		fase van innovatie				
	ja		1	2	3	4	5	ja		1	2	3	4	5
	N	%	%	%	%	%	%	N	%	%	%	%	%	%
Voorlichting														
voorlichting decaan/mentor mbo	20	57	0	26	11	26	37							
individueel gesprek met decaan/mentor	18	51	18	29	0	12	41							
brochures/folders tbv mbo	19	54	6	6	18	24	47	18	78	19	13	13	31	25
website hbo								22	96	15	5	0	25	55
(bezoek) open dagen hbo	19	54	6	29	0	24	41	23	100	18	6	0	6	71
Oriëntatie														
bezoek hbo-cursisten aan mbo	11	31	20	30	30	0	20	17	74	13	13	7	20	47
meeloopdagen in hbo	15	43	0	17	33	17	33	12	52	0	27	0	0	73
gastlessen hbo-docenten in mbo	8	23	29	43	29	0	0	15	65	17	25	17	17	25
Intake/Plaatsing														
begeleiding mbo-decaan/mentor	13	37	0	33	25	25	17							
assessment in mbo tbv doorstroom	10	29	0	50	30	20	0							
uitgebreide intake								18	78	0	21	57	7	14
gebruik portfolio	10	29	10	30	40	10	10	16	70	0	67	20	7	7
vrijstellingsregeling via EVC								20	87	0	11	22	39	28
vrijstelling op basis mbo-deel in hbo								14	61	0	8	31	15	46
Overig														
gebruik POP	8	23	14	43	29	0	14	16	70	13	27	53	0	7
studieloopbaanbegeleiding in hbo								20	87	6	41	12	18	24

In de witte kolommen staat per product het aantal instellingen dat ermee bezig is. De percentages in de witte kolommen zijn gebaseerd op het totaal aantal instellingen in de steekproeven van vmbo, mbo en hbo.

De percentages in de uitsplitsing voor de innovatiefase zijn steeds gebaseerd op het aantal instellingen dat feitelijk met het betreffende product bezig is, dus steeds het aantal dat onder N is vermeld.

Innovatiefase: 1=in voorbereiding; 2=in ontwikkeling; 3=pilotfase; 4=implementatie; 5=incorporatie.

Het tweede thema is de *programmatische aansluiting* (zie Tabel 4.2), waarbij we drie clusters van activiteiten onderscheiden: vergelijking van programma's gericht op meer inzicht in elkaars programma, afstemming van programma's gericht op het weghalen van overlap en opname van leerstofonderdelen in elkaars programma en vervlechting van programma's waarbij een nieuw programma ontstaat. Bij inzicht door vergelijking of afstemming van programma's worden de institutionele grenzen nog in acht genomen, bij vervlechting kunnen ook activiteiten worden ondernomen waarbij over de institutionele grenzen heen programma's samensmelten, zoals bij geïntegreerde longitudinale leerweg (GLL). Vergelijking van programma's komt volgens opgave van de instellingen in vmbo, mbo en hbo veelvuldig voor. Afstemming van programma's komt minder voor, ofschoon (met uitzondering van enkele activiteiten) toch nog in behoorlijke mate. Bij vervlechting van programma's zien we dat het initiatief bij de aansluiting vmbo-mbo berust bij het mbo en bij de aansluiting mbo-hbo bij de hogescholen. Overigens is die vervlechting veelal nog in ontwikkeling, maar bij het hbo is er ook sprake van vervlechting die in de praktijk al werkt.

Dit algemene beeld willen we vervolgens nuanceren.

Het hebben van inzicht in programma's van vmbo en mbo is in zowel het vmbo als bij de ROC's al tamelijk wijd verspreid, voor de vakscholen is dat overigens veel minder het geval. Bij activiteiten die te maken hebben met afstemming van programma's ligt dat anders. Deze activiteiten komen in het vmbo maar bij een (zeer) kleine minderheid voor. Bij ROC's komen deze activiteiten meer voor. Bij afstemming van programma's bij de aansluiting vmbo-mbo ligt het initiatief thans nog meer bij ROC's dan bij vmbo's. We zien dat bij ongeveer 4 op de 10 vmbo's deze beide fenomenen voorkomen. Bij ROC's ligt dat bij de eerste vorm hoger: tweederde geeft aan dat er doorlopende, geïntegreerde programma's zijn tussen verwante vmbo- en mbo-opleidingen. Voor vakscholen komt het beeld meer overeen met dat van de vmbo's. Deze fenomenen zijn nog hoofdzakelijk in voorbereiding of ontwikkeling. Het realiseren van doorlopende geïntegreerde programma's is een complexe aangelegenheid. Met name de inspanningen van ROC's kunnen als bemoedigend resultaat worden gezien.

Op het punt van de aansluiting mbo-hbo zien we dat hogescholen actiever en wat verder zijn dan ROC's en vakscholen. Dit blijkt bijvoorbeeld bij de opzet van doorlopende, geïntegreerde (inhoudelijk verwante) leerwegen. Tweederde van de hogescholen meldt daarmee bezig te zijn, voor ROC's is dat een kwart, voor vakscholen zijn dat er 3 van de 9.

Ook bij de programmatische afstemming zien we een grote mate van samenwerking binnen de beroepsonderwijskolom met een voorkeur voor periodiek overleg als vorm van samenwerking.

Programmatische aansluiting doorstroom vmbo-mbo	VMBO							MBO						
	in gebruik		fase van innovatie					in gebruik		fase van innovatie				
	ja		1	2	3	4	5	ja		1	2	3	4	5
Vergelijking programma's	N	%	%	%	%	%	%	N	%	%	%	%	%	%
inzicht in aansluiting eind- en begintermen verwante opleidingen	45	80	7	36	24	19	14	32	91	3	22	6	53	16
inzicht in overlap/hiaten in leerstof verwante opleidingen	41	73	10	30	33	15	13	32	91	3	28	3	50	16
Afstemming programma's														
overlap progr. verwante opleidingen (deels/zo veel mogelijk) verwijderd	17	30	0	57	21	21	0	25	71	4	28	20	40	8
opname in vmbo-programma van algemene onderdelen	40	71	11	38	11	24	16	18	51	0	41	24	35	0
opname in mbo-progr. vmbo-delen tbv remediëring, hiaten, voorkennis	12	21	9	55	9	18	9	19	54	0	16	32	26	26
opname in vmbo-progr. van reguliere leerstofonderdelen uit het mbo	19	34	32	37	21	5	5	14	40	0	21	36	29	14
opname in mbo-progr. van reguliere leerstofonderdelen uit het vmbo	8	14	14	71	0	14	0	5	14	20	20	40	20	0
Vervlechting programma's														
doorlopende geïntegreerde programma verwante vmbo- en mbo-opleidingen	24	43	26	48	13	13	0	23	66	17	43	26	13	0
doorlopende programma's (vmbo-mbo), gebaseerd op competenties, loopbaangedachte, behoeften in regio	22	39	41	41	14	5	0	15	43	43	29	14	14	0

Tabel 4.2: Samenvattende tabel voor programmatische aansluiting, mate van gebruik en stadium van ontwikkeling

Programmatische aansluiting doorstroom vmbo-mbo	MBO							HBO						
	in gebruik		fase van innovatie					in gebruik		fase van innovatie				
	ja		1	2	3	4	5	ja		1	2	3	4	5
Vergelijking programma's	N	%	%	%	%	%	%	N	%	%	%	%	%	%
inzicht in aansluiting eind- en begintermen verwante opleidingen	22	63	5	25	15	15	40	22	96	0	11	5	37	47
inzicht in overlap/hiaten in leerstof verwante opleidingen	21	60	5	32	16	16	32	21	91	6	12	0	35	47
Afstemming programma's														
overlap progr. verwante opleidingen (deels/zo veel mogelijk) verwijderd	18	51	0	29	29	18	24	19	83	0	7	0	60	33
opname in mbo-programma van algemene onderdelen	18	51	0	24	35	18	24	15	65	0	54	8	23	15
opname in hbo-progr. vmbo-delen tbv remediëring, hiaten, voorkennis	11	31	0	40	10	0	50	15	65	0	7	0	36	57
opname in mbo-programma reguliere leerstofonderdelen uit het hbo	14	40	27	27	27	0	18	17	74	0	33	20	27	20
opname in hbo-programma reguliere leerstofonderdelen uit het mbo	6	17	20	40	40	0	0	4	17	50	0	50	0	0
duale trajecten voor mbo-cursisten met een BBL-opleiding								8	35	20	20	0	40	20
flexibele trajecten voor zij-instromers								19	83	0	31	13	25	31
Vervlechting programma's														
doorlopende geïntegreerde programma verwante mbo- en hbo-opleidingen (deels) gebaseerd op competenties	9	26	0	57	29	14	0	15	65	7	36	14	29	14
idem voor niet-verwante opleidingen in mbo en hbo, (deels) gebaseerd op competenties	2	6	0	100	0	0	0	10	43	30	30	20	20	0

In de witte kolommen staat per product het aantal instellingen dat ermee bezig is. De percentages in de witte kolommen zijn gebaseerd op het totaal aantal instellingen in de steekproeven van vmbo, mbo en hbo.

De percentages in de uitsplitsing voor de innovatiefase zijn steeds gebaseerd op het aantal instellingen dat feitelijk met het betreffende product bezig is, dus steeds het aantal dat onder N is vermeld.

Innovatiefase: 1=in voorbereiding; 2=in ontwikkeling; 3=pilotfase; 4=implementatie; 5=incorporatie.

Bij de *pedagogisch-didactische aansluiting* (zie Tabel 4.3) onderscheiden we eveneens een activiteitencluster gericht op vergelijking om elkaars pedagogisch-didactische aanpak beter te leren kennen, een cluster gericht op afstemming van de pedagogisch-didactische aanpak en een cluster waarbij sprake is van vervlechting zoals in het geval dat zowel in vmbo als in mbo competentiegericht leren als aanpak wordt beoogd. Vergelijking gericht op meer inzicht komt veelvuldig voor, in het hbo het meest. Bij afstemming is het vmbo wat actiever en verder dan ROC's en deze weer wat actiever en verder dan vakscholen. Bij vervlechting van de aanpak betonen vmbo's zich actiever dan mbo-scholen en hogescholen, maar deze activiteiten bevinden zich veelal nog in het begin van ontwikkeling. Samenwerking bij de pedagogisch-didactische aanpak komt tot stand via periodiek overleg, maar andere vormen van samenwerking komen ook geregeld voor. In het geval van de aansluiting mbo-hbo doen de activiteiten zich hoofdzakelijk voor in de laatste twee leerjaren van het mbo en het eerste (soms tweede) studiejaar van het hbo.

Pedagogisch-didactische aansluiting doorstroom vmbo-mbo	VMBO							MBO						
	in gebruik		fase van innovatie					in gebruik		fase van innovatie				
	ja		1	2	3	4	5	ja		1	2	3	4	5
Vergelijking aansluiting	N	%	%	%	%	%	%	N	%	%	%	%	%	%
gebruik instrumenten/middelen voor analyse ped.-did. aansluiting	23	41	39	30	13	17	0	13	37	15	38	23	15	8
inzicht in elkaars ped.-did. aanpak en hoe die op elkaar aansluiten	41	73	24	37	16	21	3	22	63	5	50	20	15	10
Afstemming aansluiting														
gezamenlijke visie op pedagogisch-didactische aanpak met aandacht voor loopbaanontwikkeling	30	54	27	50	7	10	7	16	46	0	56	19	25	0
invoeren van onderwijsleervormen in vmbo ter voorbereiding op werkwijze in het mbo	41	73	23	36	13	18	10	13	37	15	54	15	15	0
leermaterialen/-middelen tbv nieuwe onderwijsleervormen	35	63	15	32	15	26	12	11	31	9	45	18	27	0
Vervlechting aanpak														
doorlopend programma van vmbo en mbo met als kern competentiegericht leren	28	50	22	48	19	11	0	15	43	20	47	7	20	7
leermaterialen/leersituaties, met name leerwerkplekken of simulaties tbv competentiegericht leren	39	70	11	35	22	19	14	10	29	30	50	10	10	0
praktijktoetsen (simulaties) tbv programma competentiegericht leren	31	55	17	27	27	20	10	9	26	13	75	13	0	0

Tabel 4.3: Samenvattende tabel pedagogisch-didactische aansluiting, mate van gebruik en stadium van ontwikkeling

Pedagogisch-didactische aansluiting doorstroom mbo-hbo	MBO							HBO						
	in gebruik		fase van innovatie					in gebruik		fase van innovatie				
	ja		1	2	3	4	5	ja		1	2	3	4	5
Vergelijking aansluiting	N	%	%	%	%	%	%	N	%	%	%	%	%	%
gebruik instrumenten/middelen voor analyse ped.-did. aansluiting	17	49	0	53	27	20	0	10	43	50	8	8	25	8
inzicht in elkaars ped.-did. aanpak en hoe die op elkaar aansluiten	27	77	16	36	32	16	0	21	91	6	56	6	17	17
Afstemming aansluiting														
gezamenlijke visie op pedagogisch-didactische aanpak met aandacht voor loopbaanontwikkeling	19	54	6	47	24	24	0	15	65	14	64	0	21	0
invoeren van onderwijsleervormen in mbo ter voorbereiding op werkwijze in het hbo	22	63	11	32	37	21	0	17	74	13	40	7	33	7
invoeren van onderwijsleervormen in mbo ter versoepeling overgang naar het hbo								13	57	8	50	8	8	25
leermaterialen/-middelen tbv nieuwe onderwijsleervormen	12	34	0	50	40	0	10	10	43	11	67	11	11	0
studenten volgen deel programma in hbo/hbo-docent geeft les in mbo								15	65	0	33	33	7	27
mbo-docenten verzorgen deel lessen in hbo								6	26	17	33	17	17	17
Vervlechting aanpak														
doorlopend programma van mbo en hbo met als kern competentiegericht leren	19	54	6	39	39	17	0	6	26	50	0	33	0	17
leermaterialen/leersituaties, met name leerwerkplekken of simulaties tbv competentiegericht leren	13	37	0	50	25	17	8	13	57	33	33	17	8	8
praktijktoetsen (simulaties) tbv programma competentiegericht leren	9	26	0	56	44	0	0	7	30	38	25	0	38	

In de witte kolommen staat per product het aantal instellingen dat er mee bezig is. De percentages in de witte kolommen zijn gebaseerd op het totaal aantal instellingen in de steekproeven van vmbo, mbo en hbo.

De percentages in de uitsplitsing voor de innovatiefase zijn steeds gebaseerd op het aantal instellingen dat feitelijk met het betreffende product bezig is, dus steeds het aantal dat onder N is vermeld.

Innovatiefase: 1=in voorbereiding; 2=in ontwikkeling; 3=pilotfase; 4=implementatie; 5=incorporatie.

Het laatste thema is *versterking van de kennisinfrastructuur*, hetgeen betekent versterking van de regionale samenwerking met bedrijven en organisaties. Het geheel overziend kunnen we constateren dat het mbo en hbo verder zijn in de ontwikkeling van de kennisinfrastructuur dan het vmbo. Activiteiten die in het vmbo gemeenlijk voorkomen zijn: het samenwerken met bedrijven die voor het vmbo en mbo aangepaste stageplaatsen bieden en – in mindere mate – het organiseren van docentenstages in bedrijven dan wel bedrijfsbezoeken om kennis te nemen van ontwikkelingen aldaar. De ROC's noemen alle activiteiten, waarbij het organiseren van bijscholing van werknemers uit het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties in de regio bovenaan staan, gevolgd door gezamenlijke commissies met het bedrijfsleven voor advisering over leerdoelen en leerplannen. Vakscholen lijken vaker gebruik te maken van de expertise in het bedrijfsleven door het laten verzorgen van gastlessen. In het hbo staan – niet echt verrassend – de lectoraten bovenaan, gevolgd door werknemers uit het bedrijfsleven die een deel van het programma verzorgen en/of gastlessen geven. Ook bijscholing van werknemers uit het bedrijfsleven en organisaties in de regio en het doen van onderzoek en ontwikkelwerk in bedrijven scoren hoog.

In het vmbo en mbo (ROC's en vakscholen) is de samenwerking veelal incidenteel van aard. In het hbo komen meer activiteiten voor waarbij regionaal structureel wordt samengewerkt. De fase van ontwikkeling van de activiteiten levert een wisselvallig beeld op. De activiteiten blijven in alle drie de onderwijssectoren veelal beperkt tot een of enkele opleidingen binnen de instelling.

Dienstverlenende activiteiten van kenniscentra richten zich binnen dit thema vooral op het vmbo en in mindere mate op het mbo; het hbo is in dit opzicht grotendeels buiten beeld. Toonaangevend zijn in dit verband de op het vmbo gerichte activiteiten als ondersteuning van leerwerktrajecten en de impresariaten dual leren.

DE WAARDERENDE INVALSHOEK

De vorige invalshoeken zijn beschrijvend van aard. Bij de waarderende invalshoek is een aantal belangrijke aspecten van rondom de Impulsregeling door betrokkenen gewaardeerd. Al met al overheerst het beeld dat alle instellingen voor beroepsonderwijs achter het beleid over de beroepsonderwijskolom staan. Het doel van dat beleid, te weten het bereiken van kwalificatiewinst (minder uitval, grotere doorstroom, hoger eindniveau), is evenzeer onomstreden. Het lukt instellingen evenwel nog weinig die winst in streefcijfers te formuleren. Hogescholen zijn wat gereserveerder over het maken van afspraken over de te behalen resultaten en schatten in dat hun docenten het werken aan de beroeps- onderwijskolom wat minder als een uitdaging zien.

Hiervoor is de samenwerking binnen de beroepsonderwijskolom beschreven. Hoe oordelen instellingen binnen de beroepsonderwijskolom over de samenwerking? ROC's oordelen heel gunstig over de samenwerking met vmbo's, ook de overige samenwerking wordt als overwegend gunstig beoordeeld, maar wel minder dan die van ROC's.

DE RESULTAATGERICHTE INVALSHOEK

De laatste invalshoek betreft de resultaten die met de Impulsmiddelen worden bereikt en de succes- en faalfactoren. Er is instellingen gevraagd aan te geven welke belangrijkste resultaten (maximaal drie) met de Impulsmiddelen zijn bereikt, binnen de eigen school en bij de doorstroom. Bij ROC's en vakscholen is niet gevraagd naar de resultaten binnen de eigen school, maar naar die bij de instroom vanuit het vmbo en bij de doorstroom naar het hbo. Voorts is gevraagd naar de drie belangrijkste factoren die bijdragen aan versterking van de beroepsonderwijskolom- en loopbaangedachte en de drie factoren die die versterking in de weg staan. In dit geval uitgesplitst naar binnen de eigen instelling en naar de samenwerking binnen de kolom.

Een aanzienlijk deel van door vmbo's gerapporteerde resultaten komt op het conto van onderwijsinhoudelijke ontwikkelingen (verbetering van didactiek, portfolio, introductie van natuurlijk leren, van competentiegericht leren, verbetering van loopbaanoriëntatie en -begeleiding), kortom veel van de thema's die in de Regeling Impuls Beroepskolom worden genoemd. Daarna komen verbetering van de externe samenwerking en het realiseren van faciliteiten.

ROC's wijzen in de relatie met het vmbo verbetering van de samenwerking als belangrijkste resultaatgebied aan samen met betere programmatische afstemming en de ontwikkeling van portfolio. Vakscholen wijzen in hun relatie met het vmbo naast betere samenwerking en betere programmatische afstemming op verbetering van de loopbaanoriëntatie en -begeleiding. In de relatie met het hbo wordt door ROC's naast een betere programmatische afstemming en samenwerking meer bewustwording en een toename van inzicht in elkaars praktijken gerapporteerd. Voor vakscholen geldt die bewustwording niet. Dit kan erop duiden dat een deel van de ROC's hun relatie met hogescholen nog meer moet verkennen dan vakscholen. Circa 10 procent van de prestaties betreft de opzet van versnelde, verkorte trajecten. Het is interessant te constateren dat een deel van de ROC's hun relatie met hogescholen nog wat meer aan het verkennen zijn, terwijl er ook ROC's zijn waar al meer sprake is van verstrengeling met het hbo.

Hogescholen formuleren de meeste resultaten in termen van een groter bewustzijn van elkaars praktijken en van onderwijsinhoudelijke ontwikkelingen. Op het punt van geboekte resultaten bij de aansluiting met het mbo melden hogescholen resultaten die verwijzen naar verbetering van de flexibilisering van de aansluiting, van de samenwerking, van de

20 Door Ecorys-Nei (*Het vmbo in de lift*) is in 2002 een audit verricht naar het Impulsprogramma vmbo. Dat programma was gericht op modernisering van het vmbo en had uiteraard raakvlakken, ofschoon beperkt, met de latere Regeling Impuls 2002-2005. Vergelijking van het vmbo-deel uit deze monitor met de resultaten van de audit is door een andere vraagstelling en onderzoeksopzet niet goed mogelijk.

toename van de bewustwording van elkaar en de ontwikkeling van doorlopende leerlijnen. Ook hier zien we dus prestaties die variëren van prestaties die duiden op verkenning vanuit gescheiden posities tot prestaties die duiden op intense contacten met optie tot vervlechting.

Tot slot de factoren die bijdragen aan versterking van de beroepskolom- en loopbaan-gedachte of die juist belemmeren. Niet echt verrassend valt te constateren dat het gezamenlijk werken aan inhoudelijke zaken als de sterkst bevorderende factor wordt ervaren. Daarnaast gelden per onderwijssector nog eigen, aanvullende factoren.

Belemmerende factoren betreffen de onderwijsarchitectuur (samen te vatten als schaal-grootte en verscotting door veel verschillende toe- of afleverende scholen, hoeveelheid opleidingen, sectoren, leerwegen, scheiding tussen GL/TL en BBL/KBL in vmbo en gevoel te maken te hebben met logge instituties), wet- en regelgeving (bestaan van verschillende sectorale wetten) en verschillen in bekostigingsregiems.

VERGELIJKING MET EERDERE METING

De vorige meting van de Monitor Impuls Beroepskolom had betrekking op 2001. Voor de BVE-sector concludeerden we toen dat de ontwikkelingen nog in een beginstadium verkeerden en dat van een brede implementatie nog geen sprake was. De samenwerking was richting vmbo al wel goed op gang gekomen, richting hbo nog maar beperkt. Voor de hbo-sector concludeerden we dat er veel gezaaid werd, maar dat het oogsten nog moest beginnen, ofschoon er ook toen al situaties waren waar al geoogst werd. Vanuit het hbo werd toen aangegeven dat de samenwerking met het mbo nog maar aan het begin stond²⁰. Door een andere aanpak van de monitor 2001 is nauwelijks een systematische vergelijking met 2003 mogelijk. Voor 2003 kunnen we in het geval van ROC's constateren dat de aandacht voor loopbaanoriëntatie en -begeleiding is toegenomen ten koste van programmatische aansluiting. In 2001 lag dat omgekeerd. Voorts kunnen we constateren dat een aantal praktijken gericht op loopbaanoriëntatie en -begeleiding (zoals portfolio, assessment, EVC) steeds meer aan belang wint. Op het punt van portfolio, EVC en assessment zijn er voor ROC's wel vergelijkingsgegevens en daaruit blijkt dat zij daar in 2003 verder mee zijn en dat deze benaderingen het stadium van ontwikkeling hebben verlaten en in het stadium van implementatie verkeren. Op grond van deze bescheiden vergelijkingsgegevens zou geconcludeerd mogen worden dat er – althans in ROC's – vooruitgang wordt geboekt.

Toch ook zien we dat instellingen verschillen in de vaart waarmee de kolom- en loopbaan-gedachte wordt aangepakt. Er zijn instellingen die een meer afwachtende houding aannemen en zich voorzichtiger opstellen en er zijn instellingen – of beter onderdelen daarbinnen – die werken aan vervlechting met het aan- of afleverend onderwijs. Het

meekrijgen van instellingen die een wat meer afwachtende houding aannemen, verdient naar onze inschatting evenzeer aandacht.

(van vmbo tot en met hbo) gelijk, zodat instellingen voldoende ruimte hebben om gezamenlijk, beroepskolombreed, activiteiten te ontwikkelen en uit te voeren.

DE RESULTATEN ZICHTBAAR MAKEN

Hoofddoelstelling van de Impuls Beroepskolom is het realiseren van kwalificatiewinst. De ontwikkeling van de kwalificatiewinst wordt via twee monitors gevolgd: een kwantitatieve monitor die de feitelijke kwantificeerbare uitkomsten van de gepleegde inspanning volgt, en een kwalitatieve monitor die vooral de activiteiten en de voorwaarden voor het realiseren van kwalificatiewinst in kaart brengt. Beide monitors hebben betrekking op de gehele beroepskolom (inclusief het groene onderwijs) en brengen duidelijk de ontwikkeling van de beroepskolom in beeld. Trends in de ontwikkeling van de beroepskolom zijn immers pas goed zichtbaar als je een meting over meerdere jaren doet. Beide monitors worden uitgevoerd in overleg met *Het Platform Beroepsonderwijs*.

Deze monitors zijn niet bedoeld als instrument voor financiële verantwoording van de instellingen, maar als een manier om inzicht te krijgen in de prioriteiten die de instellingen leggen bij de versterking van het beroepsonderwijs in het kader van de beroepskolom; iedere instelling dient immers de besteding van deze middelen op de gebruikelijke wijze te verantwoorden in de jaarrekening, en niet via een dergelijke vragenlijst.

KWALITATIEVE MONITOR

In de kwalitatieve monitor (CINOP) worden de activiteiten die door onderwijsinstellingen met inzet van de impulsmiddelen worden gerealiseerd in kaart gebracht en geanalyseerd. Centrale vraag daarbij is of sprake is van een beweging waarbij de voor het realiseren van kwalificatiewinst noodzakelijke voorwaarden vervuld worden.

Dit jaar zal de rapportage over de kalenderjaren 2002 en 2003 gezamenlijk plaatsvinden. Dit vermindert de administratieve lasten van de instellingen. Opdat de gegevens in deze monitor zo waarheidsgetrouw mogelijk zijn, wil ik u vragen om de vragenlijst – bij voorkeur digitaal – in te vullen en te retourneren naar het CINOP. In het vmbo wordt een representatieve steekproef van scholen benaderd, uw school is uitgekozen voor deelname aan deze steekproef.

Het is mogelijk dat u na deze enquête nog door CINOP benaderd wordt met wat extra vragen met betrekking tot de besteding van Impulsmiddelen. Ik verzoek u hierbij of u ook deze vragen van het CINOP wilt beantwoorden. Ik verwacht dat de eindrapportage over 2002 en 2003 in het tweede kwartaal van 2004 zal worden opgeleverd. Uiteraard krijgt u een exemplaar van deze rapportage toegestuurd.

Ik hoop dat ik u hiermee voor dit moment voldoende heb geïnformeerd over de wijze waarop de Impuls Beroepskolom wordt gemonitord. Ik wens u veel succes met de ontwikkeling van de beroepskolom in uw regio.

In het geval u praktische vragen heeft over deze brief kunt u contact opnemen met Jan Neuvel, telefoon: 073-6800719; e-mail: jneuvel@cinop.nl

Met vriendelijke groet,

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Drs. Annette D.S.M. Nijs, MBA

Bijlage 2

Tabellen betreffende vmbo, mbo (ROC's) en hbo

Loopbaanoriëntatie en -begeleiding doorstroom vmbo-mbo	VMBO																
	in gebruik		niveaus in het mbo			samenwerking vmbo-mbo				breedte invoering			fase van innovatie				
	ja		1-2	3-4	1-4	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5
Voorlichting	N	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
voorlichting decaan/mentor vmbo	52	93	4	2	94	0	12	67	21	13	27	60	8	15	4	23	50
brochures/folders tbv vmbo	51	91	4	2	94	10	10	65	16	10	45	45	7	11	13	20	49
mbo-websites over opleidingen	39	70	3	5	92	36	8	39	17	26	26	49	20	20	10	17	33
(bezoek) open dagen mbo	51	91	4	6	90	6	12	55	27	8	37	55	9	13	0	26	53
Oriëntatie																	
bezoek mbo-cursisten aan vmbo	25	45	8	20	72	12	24	56	8	40	36	24	24	24	24	0	29
meeloopdagen in mbo	31	55	7	7	87	14	21	45	21	43	33	23	15	26	7	15	37
gastlessen mbo-docenten in vmbo	17	30	24	0	76	35	53	12	75	13	13	25	50	6	6	13	17
bedrijfsbezoeken in vmbo/mbo	45	80	18	2	80	36	18	41	5	43	31	27	23	18	8	23	30
Snuffelstages in vmbo/in mbo	48	86	8	6	85	33	17	39	11	19	38	43	21	5	5	14	56
Beroepskeuzetests	33	59	9	6	85	48	13	29	10	44	16	41	22	7	4	11	56
Intake/Plaatsing																	
begeleiding vmbo-decaan/mentor	36	64	6	3	91	0	20	69	11	23	40	37	9	20	17	31	23
assessment vmbo tbv doorstroom	16	29	19	0	81	6	25	63	6	63	19	19	13	27	27	20	13
uitgebreide intake																	
gebruik portfolio	29	52	17	10	72	0	24	48	28	50	21	29	3	41	38	10	7
vrijstellingsregeling via EVC	18	32	11	11	78	6	17	50	28	61	28	11	12	41	24	24	0
warme overdracht LWT-IIIn	38	68	84	0	16	3	11	63	24	37	37	26	11	13	5	50	21
warme overdracht LWOO-IIIn	33	59	70	0	30	3	26	50	21	30	52	18	13	27	27	20	13
Overig																	
gebruik POP	13	23	15	15	69	23	15	38	23	77	8	15	31	31	23	8	8

Tabel B2.1: Activiteiten/producten/diensten inzake loopbaanoriëntatie en -begeleiding voor vmbo-mbo

MBO																
in gebruik		niveaus in het mbo			samenwerking vmbo-mbo				breedte invoering			fase van innovatie				
ja		1-2	3-4	1-4	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5
N	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
35	100	3	0	97	12	15	58	15	3	15	82	0	6	3	33	58
33	94	0	0	100	23	29	39	10	6	6	87	0	23	3	23	52
34	97	0	0	100	9	9	56	25	0	13	88	0	0	3	25	72
25	71	0	36	64	4	33	42	21	63	13	25	4	33	38	4	21
31	89	10	13	77	0	10	52	39	29	19	52	0	13	23	26	39
49	0	6	94	6	39	44	11	88	12	0	0	41	53	0	6	
25	71	8	4	88	32	24	32	12	56	32	12	16	32	12	16	24
29	83	21	3	76	24	28	34	14	48	34	17	11	29	14	25	21
32	91	16	0	84	13	9	50	28	6	28	66	0	9	3	41	47
28	80	11	0	89	0	11	46	43	50	7	43	0	32	39	14	14
28	80	11	11	79	0	32	46	14	63	22	15	7	43	21	18	11
33	94	97	0	3	0	3	45	52	30	24	45	3	9	30	39	18
29	83	79	3	17	0	14	54	32	41	24	34	7	17	21	45	10
18	51	11	11	78	28	22	28	22	56	22	22	22	44	22	11	0

<p>In de witte kolommen staat per product het aantal instellingen dat er mee bezig is. De percentage in de witte kolommen zijn gebaseerd op het totaal aantal instellingen in de steekproeven vmbo en mbo. De percentages in de verdere uitsplitsingen zijn steeds gebaseerd op het aantal instellingen dat feitelijk met het betreffende product bezig is, dus steeds het aantal dat onder N is vermeld.</p>	<p>samenwerking 1=geen 2=bij ontwikkeling 3=periodiek overleg 4=gezamenlijk gebruik</p>	<p>breedte 1=beperkt 2=breed 3=instellingsbreed</p>	<p>innovatiefase 1=in voorbereiding 2=in ontwikkeling 3=pilotfase 4=implementatie 5=incorporatie</p>
---	--	---	--

Loopbaanoriëntatie en -begeleiding doorstroom mbo-hbo	MBO																
	in gebruik		niveaus in het mbo			samenwerking mbo-hbo				breedte invoering			fase van innovatie				
	ja		3	3-4		1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5
Voorlichting	N	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
voorlichting decaan/mentor mbo	20	57	35	65		10	30	60	0	35	30	35	0	26	11	26	37
indivueel gesprek met decaan/mentor	18	51	35	65		29	24	47	0	28	33	39	18	29	0	12	41
brochures/folders tbv mbo	19	54	44	56		22	11	50	17	28	28	44	6	6	18	24	47
website hbo																	
(bezoek) open dagen hbo	19	54	35	65		12	24	53	12	33	22	44	6	29	0	24	41
Oriëntatie																	
bezoek hbo-cursisten aan mbo	11	31	50	50		18	45	27	9	91	9	0	20	30	30	0	20
meeloopdagen in hbo	15	43	57	43		14	21	50	14	79	14	7	0	17	33	17	33
gastlessen hbo-docenten in mbo	8	23	57	43		14	43	14	29	100	0	0	29	43	29	0	0
Intake/Plaatsing																	
begeleiding mbo-decaan/mentor	13	37	8	93		0	31	46	23	62	31	8	0	33	25	25	17
assessment in mbo tbv doorstroom	10	29	60	40		0	30	30	40	80	20	0	0	50	30	20	0
uitgebreide intake																	
gebruik portfolio	10	29	10	90		0	40	20	40	100	0	0	10	30	40	10	10
vrijstellingsregeling via EVC																	
vrijstelling op basis mbo-deel in hbo																	
Overig																	
gebruik POP	8	23	43	57		0	43	14	43	100	0	0	14	43	29	0	14
studieloopbaanbegeleiding in hbo																	

Tabel B2.2: Activiteiten/producten/diensten inzake loopbaanoriëntatie en -begeleiding voor mbo-hbo

		HBO														
<i>in gebruik</i>		<i>samenwerking mbo-hbo</i>				<i>breedte invoering</i>			<i>fase van innovatie</i>							
<i>ja</i>		<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>			
N	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%		
18	78	24	41	18	18	56	13	31	19	13	13	31	25			
22	96	65	25	5	5	19	10	71	15	5	0	25	55			
23	100	60	10	20	10	10	19	71	18	6	0	6	71			
17	74	13	20	53	13	60	20	20	13	13	7	20	47			
12	52	33	17	50	0	34	25	42	0	27	0	0	73			
15	65	7	36	50	7	80	13	7	17	25	17	17	25			
18	78	13	27	53	7	94	6	0	0	21	57	7	14			
16	70	13	33	53	0	87	7	7	0	67	20	7	7			
20	87	17	33	44	6	42	53	5	0	11	22	39	28			
14	61	0	8	92	0	30	46	23	0	8	31	15	46			
16	70	33	47	20	0	60	27	13	13	27	53	0	7			
20	87	39	44	17	0	28	28	44	6	41	12	18	24			

<p>In de witte kolommen staat per product het aantal instellingen dat er mee bezig is. De percentage in de witte kolommen zijn gebaseerd op het totaal aantal instellingen in de steekproeven vmbo en mbo. De percentages in de verdere uitsplitsingen zijn steeds gebaseerd op het aantal instellingen dat feitelijk met het betreffende product bezig is, dus steeds het aantal dat onder N is vermeld.</p>	<p>samenwerking 1=geen 2=bij ontwikkeling 3=periodiek overleg 4=gezamenlijk gebruik</p>	<p>breedte 1=beperkt 2=breed 3=instellingsbreed</p>	<p>innovatiefase 1=in voorbereiding 2=in ontwikkeling 3=pilotfase 4=implementatie 5=incorporatie</p>
---	--	---	--

Pedagogisch-didactische aansluiting doorstroom vmbo-mbo	VMBO																
	in gebruik		niveaus in het mbo			samenwerking vmbo-mbo				breedte invoering			fase van innovatie				
	ja		1-2	3-4	1-4	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5
Vergelijking aansluiting	N	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
gebruik instrumenten/middelen voor analyse pedagogisch-didactische aansluiting	23	41	13	4	83	0	39	39	22	43	13	43	39	30	13	17	0
inzicht in elkaars pedagogisch-didactische aanpak en hoe die op elkaar aansluiten	41	73	12	5	83	0	29	66	5	41	34	24	24	37	16	21	3
Afstemming aansluiting																	
gezamenlijke visie op pedagogisch-didactische aanpak met aandacht voor loopbaanontwikkeling	30	54	7	7	87	3	40	47	10	40	30	30	27	50	7	10	7
invoeren van onderwijsleervormen in vmbo ter voorbereiding op werkwijze in het mbo	41	73	0	5	95	17	32	49	2	27	44	29	23	36	13	18	10
leermaterialen/-middelen ten behoeve van nieuwe onderwijsleervormen	35	63	6	6	89	14	34	43	9	23	43	34	15	32	15	26	12
Vervlechting aanpak																	
doorlopend programma van vmbo en mbo met als kern competentiegericht leren	28	50	11	7	82	4	39	54	4	57	29	14	22	48	19	11	0
leermaterialen/leersituaties, met name leerwerkplekken of simulaties tbv competentiegericht leren	39	70	8	8	85	8	41	41	10	41	44	15	11	35	22	19	14
praktijktoetsen (simulaties) ten behoeve van programma competentiegericht leren	31	55	10	3	87	16	29	52	3	48	35	16	17	27	27	20	10

Tabel B2.3: Activiteiten/producten/diensten inzake pedagogisch-didactische aansluiting vmbo-mbo

MBO																
in gebruik		niveaus in het mbo			samenwerking vmbo-mbo				breedte invoering			fase van innovatie				
ja		1-2	3-4	1-4	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5
N	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
13	37	8	15	77	0	31	46	23	39	54	8	15	38	23	15	8
22	63	18	5	77	0	19	71	10	43	33	24	5	50	20	15	10
16	46	25	6	69	0	6	88	6	44	25	31	0	56	19	25	0
13	37	23	8	69	0	23	62	15	69	15	15	15	54	15	15	0
11	31	18	18	64	0	9	73	18	45	36	18	9	45	18	27	0
15	43	33	13	53	7	20	53	20	74	7	20	20	47	7	20	7
10	29	30	30	40	0	20	70	10	80	10	10	30	50	10	10	0
9	26	56	11	33	22	44	33	0	89	11	0	13	75	13	0	0

<p>In de witte kolommen staat per product het aantal instellingen dat er mee bezig is. De percentage in de witte kolommen zijn gebaseerd op het totaal aantal instellingen in de steekproeven vmbo en mbo. De percentages in de verdere uitsplitsingen zijn steeds gebaseerd op het aantal instellingen dat feitelijk met het betreffende product bezig is, dus steeds het aantal dat onder N is vermeld.</p>	<p>samenwerking 1=geen 2=bij ontwikkeling 3=periodiek overleg 4=gezamenlijk gebruik</p>	<p>breedte 1=beperkt 2=breed 3=instellingsbreed</p>	<p>innovatiefase 1=in voorbereiding 2=in ontwikkeling 3=pilotfase 4=implementatie 5=incorporatie</p>
---	--	---	--

Pedagogisch-didactische aansluiting doorstroom mbo-hbo	MBO																
	in gebruik		niveaus in het mbo			samenwerking mbo-hbo				breedte invoering			fase van innovatie				
	ja		3	3-4	1-4	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5
Vergelijking aansluiting	N	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
gebruik instrumenten/middelen voor analyse pedagogisch-didactische aansluiting	17	49	47	53	0	0	40	47	13	75	25	0	0	53	27	20	0
inzicht in elkaars pedagogisch-didactische aanpak en hoe die op elkaar aansluiten	27	77	52	48	0	0	24	64	12	84	12	4	16	36	32	16	0
Afstemming aansluiting																	
gezamenlijke visie op pedagogisch-didactische aanpak met aandacht voor loopbaanontwikkeling	19	54	33	67	0	0	18	71	12	65	29	6	6	47	24	24	0
invoeren van onderwijsleervormen in mbo ter voorbereiding op werkwijze in het hbo	22	63	33	67	0	5	21	58	16	68	32	0	11	32	37	21	0
invoeren van onderwijsleervormen in mbo ter versoepeling overgang naar in het hbo																	
leermaterialen/-middelen ten behoeve van nieuwe onderwijsleervormen	12	34	27	73	0	0	44	44	11	78	22	0	0	50	40	0	10
studenten volgen deel programma in hbo/hbo-docent geeft les in mbo																	
mbo-docenten verzorgen deel lessen in hbo																	
Vervlechting aanpak																	
doorlopend programma van mbo en hbo met als kern competentiegericht leren	19	54	42	58	0	0	35	53	12	94	6	0	6	39	39	17	0
leermaterialen/leersituaties, met name leerwerkplekken of simulaties tbv competentiegericht leren	13	37	38	62	0	8	25	42	25	100	0	0	0	50	25	17	8
praktijktoetsen (simulaties) ten behoeve van programma competentiegericht leren	9	26	33	67	0	11	33	44	11	100	0	0	0	56	44	0	0

Tabel B2.4: Activiteiten/producten/diensten inzake pedagogisch-didactische aansluiting mbo-hbo

		HBO														
		samenwerking mbo-hbo				breedte invoering			fase van innovatie							
in gebruik	ja	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5			
N	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%			
10	43	10	10	60	20	70	30	0	50	8	8	25	8			
21	91	0	22	72	6	63	32	5	6	56	6	17	17			
15	65	7	20	67	7	40	40	20	14	64	0	21	0			
17	74	14	21	57	7	53	40	7	13	40	7	33	7			
13	57	18	9	64	9	45	18	36	8	50	8	8	25			
10	43	13	25	50	13	75	13	13	11	67	11	11	0			
15	65	0	20	67	13	93	7	0	0	33	33	7	27			
6	26	0	20	60	20	100	0	0	17	33	17	17	17			
6	26	0	0	100	0	50	33	17	50	0	33	0	17			
13	57	0	50	42	8	69	15	15	33	33	17	8	8			
7	30	33	17	50	0	58	43	0	38	25	0	38	0			

<p>In de witte kolommen staat per product het aantal instellingen dat er mee bezig is. De percentage in de witte kolommen zijn gebaseerd op het totaal aantal instellingen in de steekproeven vmbo en mbo. De percentages in de verdere uitsplitsingen zijn steeds gebaseerd op het aantal instellingen dat feitelijk met het betreffende product bezig is, dus steeds het aantal dat onder N is vermeld.</p>	<p>samenwerking 1=geen 2=bij ontwikkeling 3=periodiek overleg 4=gezamenlijk gebruik</p>	<p>breedte 1=beperkt 2=breed 3=instellingsbreed</p>	<p>innovatiefase 1=in voorbereiding 2=in ontwikkeling 3=pilotfase 4=implementatie 5=incorporatie</p>
---	--	--	---

Programmatische aansluiting doorstroom vmbo-mbo	VMBO																
	in gebruik		niveaus in het mbo			samenwerking vmbo-mbo				breedte invoering			fase van innovatie				
	ja		1-2	3-4	1-4	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5
Vergelijking programma's	N	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
inzicht in aansluiting eind- en begintermen verwante opleidingen	45	80	11	7	82	0	22	62	16	38	42	20	7	36	24	19	14
inzicht in overlap/hiaten in leerstof verwante opleidingen	41	73	15	5	80	0	34	54	12	48	27	24	10	30	33	15	13
Afstemming programma's																	
overlap programma verwante opleidingen (deels/zo veel mogelijk) verwijderd	17	30	7	7	87	0	25	63	13	69	13	19	0	57	21	21	0
opname in vmbo-programma van algemene onderdelen	40	71	13	5	82	8	28	44	21	28	36	36	11	38	11	24	16
opname in mbo-programma vmbo-delen tbv remediëring hiaten voorkennis	12	21	9	9	82	0	17	67	17	67	25	8	9	55	9	18	9
opname in vmbo-programma reguliere leerstofonderdelen uit het mbo	19	34	32	5	63	0	42	47	11	70	25	5	32	37	21	5	5
opname in mbo-programma reguliere leerstofonderdelen uit het vmbo	8	14	14	14	71	0	43	57	0	72	29	0	14	71	0	14	0
overlap programma verwante opleidingen (deels/zo veel mogelijk) verwijderd	17	30	7	7	87	0	25	63	13	69	13	19	0	57	21	21	0
Vervlechting programma's																	
doorlopende geïntegreerde programma verwante vmbo- en mbo-opleidingen	24	43	25	4	71	0	38	50	13	59	13	29	26	48	13	13	0
doorlopende progr. (vmbo-mbo), gebaseerd op competenties, loopbaangedachte, behoeften in regio	22	39	27	5	68	0	50	32	18	63	9	27	41	41	14	5	0

Tabel B2.5: Activiteiten/producten/diensten inzake programmatische aansluiting vmbo-mbo

MBO																	
in gebruik		niveaus in het mbo			samenwerking vmbo-mbo				breedte invoering			fase van innovatie					
ja		1-2	3-4	1-4	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5	
N	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
32	91	19	3	78	0	25	53	22	31	28	41	3	22	6	53	16	
32	91	31	0	69	3	22	59	16	31	31	38	3	28	3	50	16	
25	71	24	0	76	0	16	64	20	44	40	16	4	28	20	40	8	
18	51	24	18	59	0	41	47	12	71	6	24	0	41	24	35	0	
19	54	42	16	42	11	0	79	11	53	21	26	0	16	32	26	26	
14	40	50	36	14	7	29	36	29	86	0	14	0	21	36	29	14	
5	14	40	40	20	0	40	40	20	100	0	0	20	20	40	20	0	
25	71	24	0	76	0	16	64	20	44	40	16	4	28	20	40	8	
23	66	26	26	48	4	4	70	22	69	17	13	17	43	26	13	0	
15	43	21	14	64	0	29	50	21	57	14	29	43	29	14	14	0	

<p>In de witte kolommen staat per product het aantal instellingen dat er mee bezig is. De percentages in de witte kolommen zijn gebaseerd op het totaal aantal instellingen in de steekproeven vmbo en mbo. De percentages in de verdere uitsplitsingen zijn steeds gebaseerd op het aantal instellingen dat feitelijk met het betreffende product bezig is, dus steeds het aantal dat onder N is vermeld.</p>	<p>samenwerking 1=geen 2=bij ontwikkeling 3=periodiek overleg 4=gezamenlijk gebruik</p>	<p>breedte 1=beperkt 2=breed 3=instellingsbreed</p>	<p>innovatiefase 1=in voorbereiding 2=in ontwikkeling 3=pilotfase 4=implementatie 5=incorporatie</p>
--	--	---	--

Programmatische aansluiting doorstroom mbo-hbo	MBO																
	in gebruik		niveaus in het mbo			samenwerking mbo-hbo				breedte invoering			fase van innovatie				
	ja		3	3-4		1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5
Vergelijking programma's	N	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
inzicht in aansluiting eind- en begintermen verwante opleidingen	22	63	48	52	0	0	15	60	25	57	24	19	5	25	15	15	40
inzicht in overlap/hiaten in leerstof verwante opleidingen	21	60	42	58	0	0	26	58	16	55	40	5	5	32	16	16	32
Afstemming programma's																	
overlap programma verwante opleidingen (deels/zo veel mogelijk) verwijderd	18	51	53	47	0	0	41	29	29	71	18	12	0	29	29	18	24
opname in mbo-programma van algemene onderdelen	18	51	53	47	0	6	38	50	6	65	29	6	0	24	35	18	24
opname in hbo-prog. mbo-delen tbv remediëring hiaten voorkennis	11	31	50	50	0	10	40	40	10	80	20	0	0	40	10	0	50
opname in mbo-programma reguliere leerstofonderdelen uit het hbo	14	40	58	42	0	0	55	27	18	92	8	0	27	27	27	0	18
opname in hbo-programma reguliere leerstofonderdelen uit het mbo	6	17	20	80	0	0	40	20	40	80	20	0	20	40	40	0	0
duale trajecten voor mbo-cursisten met een BBL-opleiding																	
flexibele trajecten voor zij-instromers																	
Vervlechting programma's																	
doorlopende geïntegreerde programma verwante mbo- en hbo-opleidingen (deels) gebaseerd op competenties	9	26	38	63	0	0	29	14	57	100	0	0	0	57	29	14	0
idem voor niet-verwante opleidingen in mbo en hbo (deels) gebaseerd op competenties	2	6	100	0	0	0	100	0	0	100	0	0	0	100	0	0	0

Tabel B2.6: Activiteiten/producten/diensten inzake programmatische aansluiting mbo-hbo

in gebruik		HBO												
		samenwerking mbo-hbo				breedte invoering			fase van innovatie					
		1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5	
ja	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
22	96	0	21	68	11	10	55	35	0	11	5	37	47	
21	91	0	17	78	6	16	68	16	6	12	0	35	47	
19	83	0	31	63	6	12	78	11	0	7	0	60	33	
15	65	0	15	77	8	78	7	14	0	54	8	23	15	
15	65	21	21	57	0	36	50	14	0	7	0	36	57	
17	74	0	7	73	20	88	6	6	0	33	20	27	20	
4	17	33	0	67	0	100	0	0	50	0	50	0	0	
8	35	17	0	83	0	100	0	0	20	20	0	40	20	
19	83	35	35	29	0	73	22	6	0	31	13	25	31	
15	65	8	15	38	38	71	29	0	7	36	14	29	14	
10	43	0	0	60	40	70	30	0	30	30	20	20	0	

<p>In de witte kolommen staat per product het aantal instellingen dat er mee bezig is. De percentage in de witte kolommen zijn gebaseerd op het totaal aantal instellingen in de steekproeven vmbo en mbo. De percentages in de verdere uitsplitsingen zijn steeds gebaseerd op het aantal instellingen dat feitelijk met het betreffende product bezig is, dus steeds het aantal dat onder N is vermeld.</p>	<p>samenwerking 1=geen 2=bij ontwikkeling 3=periodiek overleg 4=gezamenlijk gebruik</p>	<p>breedte 1=beperkt 2=breed 3=instellingsbreed</p>	<p>innovatiefase 1=in voorbereiding 2=in ontwikkeling 3=pilotfase 4=implementatie 5=incorporatie</p>
---	--	---	--

Kennisinstructuur Regionale samenwerking met bedrijven en organisaties	VMBO												
	in gebruik		samenwerking			breedte invoering			fase van innovatie				
	ja		1	2	3	1	2	3	1	2	3	4	5
Regionale samenwerking	N	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
gezamenlijke commissies met bedrijfsleven tbv advisering leerdoelen en leerplannen	18	32	0	50	50	56	22	22	11	33	22	17	17
bedrijven die tbv van het vmbo en van het mbo aangepaste stageplaatsen bieden	44	79	5	41	55	34	45	20	10	26	17	17	31
een gemeenschappelijk stagebureau voor plaatsing cursisten uit zowel vmbo als mbo	16	29	0	19	81	46	27	27	13	31	13	19	25
bedrijven die tbv competentiegericht leren, leerwerkplekken en -situaties bieden	25	45	8	64	28	60	36	4	17	54	13	0	17
gebruik van de infrastructuur van bedrijven tbv praktijksimulaties en/of praktijkvakken	20	36	5	45	50	65	35	0	16	16	11	21	37
docentenstages in bedrijven/bedrijfsbezoeken om kennis te nemen van ontwikkelingen	33	59	15	52	33	66	21	12	19	31	16	16	19
werknemers uit het bedrijfsleven verzorgen deel van programma en/of geven gastlessen	29	52	7	64	29	71	14	14	15	26	7	19	33
bijscholing werknemers uit bedrijfsleven en organisaties in regio zoals in contractonderwijs	5	9	25	50	25	80	0	20	25	0	25	0	50
onderzoek en ontwikkelingswerk in bedrijven (contractwerk in kader stages olv docenten)													
ondersteuning bieden aan bedrijven													
lectoraten													

Tabel B2.7: Activiteiten/producten/diensten inzake kennisinfrastructuur vmbo-mbo-hbo

		MBO											MBO												
<i>in gebruik</i>		<i>samenwerking</i>			<i>breedte invoering</i>			<i>fase van innovatie</i>					<i>in gebruik</i>		<i>samenwerking</i>			<i>breedte invoering</i>			<i>fase van innovatie</i>				
<i>ja</i>		<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>ja</i>		<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
N	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
28	80	0	33	67	63	22	15	0	46	0	38	15	16	70	0	14	86	36	14	50	7	14	14	14	50
22	63	0	57	43	71	10	19	5	33	24	19	19	9	39	11	44	44	56	33	11	22	33	11	11	22
19	54	0	42	58	84	11	5	21	26	21	16	16	2	9	0	0	100	100	0	0	0	0	0	0	100
18	51	0	50	50	66	28	6	6	28	44	11	11	13	57	0	38	62	67	25	8	8	31	23	23	15
21	60	0	70	30	75	15	10	5	32	26	21	16	12	52	0	55	45	73	27	0	9	27	27	18	18
26	74	0	76	24	84	16	0	4	32	28	20	16	15	65	0	69	31	61	23	15	0	54	8	15	23
24	69	0	87	13	74	26	0	4	43	30	13	9	19	83	13	47	40	54	20	27	7	20	7	7	60
30	86	0	52	48	45	45	10	0	18	7	29	46	18	78	20	27	53	34	27	40	7	13	0	20	60
													18	78	7	20	73	14	47	40	0	20	7	13	60
													14	61	0	54	46	30	54	15	0	15	15	23	46
													21	91	0	25	75	12	18	71	6	38	0	50	6

<p>In de witte kolommen staat per product het aantal instellingen dat er mee bezig is. De percentage in de witte kolommen zijn gebaseerd op het totaal aantal instellingen in de steekproeven vmbo en mbo. De percentages in de verdere uitsplitsingen zijn steeds gebaseerd op het aantal instellingen dat feitelijk met het betreffende product bezig is, dus steeds het aantal dat onder N is vermeld.</p>	<p>samenwerking 1=geen 2=bij ontwikkeling 3=periodiek overleg 4=gezamenlijk gebruik</p>	<p>breedte 1=beperkt 2=breed 3=instellingsbreed</p>	<p>innovatiefase 1=in voorbereiding 2=in ontwikkeling 3=pilotfase 4=implementatie 5=incorporatie</p>
---	--	---	--

3

Bijlage Tabellen met gegevens over
vakscholen

Loopbaanbegeleiding doorstroom vmbo-mbo	vakscholen																
	in gebruik		niveaus in het mbo			samenwerking vmbo-mbo				breedte invoering			fase van innovatie				
	ja	%	1-2	3-4	1-4	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5
Voorlichting	N	%	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n
voorlichting decaan/mentor vmbo																	
brochures/folders tbv vmbo	6	67		1	5	2		3	1			6				2	3
mbo-websites over opleidingen	6	67			6	2		3	1			6				2	3
(bezoek) open dagen mbo	6	67		1	5	2		3	1			6				2	3
Oriëntatie																	
meeloopdagen in mbo	5	56			5		2		3	2	3			1	1	3	
bezoek mbo-cursisten aan vmbo	2	22		1	1	1		1		1	1					1	1
gastlessen mbo-docenten in vmbo																	
bedrijfsbezoeken in vmbo/mbo	4	44			4	1	2		1	3	1	2	1	1			2
snuffelstages in vmbo/in mbo	2	22			2			2			2	1		1			1
beroepskeuzetests																	
Intake/Plaatsing																	
begeleiding vmbo-decaan/mentor																	
assessment vmbo tbv doorstroom																	
uitgebreide intake	4	44			4	1	1	1	1			4		2			2
gebruik portfolio	4		44		1	3	2	1		1	2		2		3	1	
vrijstellingsregeling via EVC	5	56		1	4	2	2	1		4	1		1	3			1
warme overdracht LWT-IIIn	3	33	3				2		1	2	1			1		1	1
warme overdracht LWOO-IIIn	1	11	1			1	1	1	1	1				1			
Overig																	
gebruik POP	1	11			1				1			1	1				

Tabel B3.1: Activiteiten/producten/diensten inzake loopbaanoriëntatie voor vmbo-mbo

In de witte kolommen staat per product het aantal instellingen dat er mee bezig is. De percentage in de witte kolommen zijn gebaseerd op het totaal aantal instellingen in de steekproeven vmbo en mbo. De percentages in de verdere uitsplitsingen zijn steeds gebaseerd op het aantal instellingen dat feitelijk met het betreffende product bezig is, dus steeds het aantal dat onder N is vermeld.	samenwerking 1=geen 2=bij ontwikkeling 3=periodiek overleg 4=gezamenlijk gebruik	breedte 1=beperkt 2=breed 3=instellingsbreed	innovatiefase 1=in voorbereiding 2=in ontwikkeling 3=pilotfase 4=implementatie 5=incorporatie
--	---	--	---

Loopbaanbegeleiding doorstroom mbo-hbo	vakscholen																
	in gebruik		niveaus in het mbo			samenwerking mbo-hbo*				breedte invoering			fase van innovatie				
	ja	%	1-2	3-4		1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5
Voorlichting	N	%	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n
voorlichting decaan/mentor mbo	3	33				2	1			1	1	1		1		1	1
indivueel gesprek met decaan/mentor	2	22				2				1		1		1			1
brochures/folders tbv mbo	2	22				1	1		2							1	1
website hbo																	
(bezoek) open dagen hbo	3	33				1	1	1		2	1				2	1	
Oriëntatie																	
bezoek hbo-cursisten aan mbo	2	22				1	1			2					1	1	
meeloopdagen in hbo	3	33				2	1		3				1		1	1	
gastlessen hbo-docenten in mbo	3	33				2	1		3					1	1	1	
Intake/Plaatsing																	
begeleiding mbo-decaan/mentor	3	33				3				2	1	2	1		1	1	1
assessment in mbo tbv doorstroom	2	22				1	1		2		2			1	1		
uitgebreide intake																	
gebruik portfolio	3	33				2	1		1	1	1	2		1		2	
vrijstellingsregeling via EVC																	
vrijstelling op basis mbo-deel in hbo																	
Overig																	
gebruik POP	1	11				1					1	1					
studieloopbaanbegeleiding in hbo																	

Tabel B3.2: Activiteiten/producten/diensten inzake loopbaanoriëntatie voor mbo-hbo

<p>In de witte kolommen staat per product het aantal instellingen dat er mee bezig is. De percentages in de witte kolommen zijn gebaseerd op het totaal aantal instellingen in de steekproeven vmbo en mbo. De percentages in de verdere uitsplitsingen zijn steeds gebaseerd op het aantal instellingen dat feitelijk met het betreffende product bezig is, dus steeds het aantal dat onder N is vermeld.</p>	<p>samenwerking</p> <p>1=geen 2=bij ontwikkeling 3=periodiek overleg 4=gezamenlijk gebruik</p>	<p>breedte</p> <p>1=beperkt 2=breed 3=instellingsbreed</p>	<p>innovatiefase</p> <p>1=in voorbereiding 2=in ontwikkeling 3=pilotfase 4=implementatie 5=incorporatie</p>

Programmatische aansluiting doorstroom vmbo-mbo	vakschool																
	in gebruik		niveaus in het mbo			samenwerking vmbo-mbo*				breedte invoering			fase van innovatie				
	ja	%	1-2	3-4	1-4	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5
Vergelijking programma's	N	%	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n
inzicht in aansluiting eind- en begintermen verwante opleidingen	5	56			5	1	3	1		2	2	1	1			2	1
inzicht in overlap/hiaten in leerstof verwante opleidingen	5	56	1		4	2	3			3	1	1	1	1	1	1	1
Afstemming programma's																	
overlap programma verwante opleidingen (deels/zo veel mogelijk) verwijderd	4	44			4	1	2	1		2	2	1	1	1	1		
opname in vmbo-programma van algemene onderdelen	3	33			3	2		1		1	2			1		2	
opname in mbo-programma vmbo-delen tbv remediëring hiaten voorkennis	5	55		2	3	1	2		1	2	1	2	1	1		2	
opname in vmbo-programma reguliere leerstof-onderdelen uit het mbo	3	33	1	1	1		3			2	1			1	1	1	
opname in mbo-programma reguliere leerstofonderdelen uit het vmbo	1	11	1				1			1				1			
overlap programma verwante opleidingen (deels/zo veel mogelijk) verwijderd																	
Vervlechting programma's																	
doorlopende geïntegreerde programma verwante vmbo-en mbo opleidingen	4	44		1	3	2	1	1		2	1	1		1		3	
doorlopende programma (vmbo-mbo), gebaseerd op competenties, loopbaangedachte, behoeften in regio	4	44	1		3	2	1	1		3	1			4			

Tabel B3.3: Activiteiten/producten/diensten inzake programmatische aansluiting vmbo-mbo

In de witte kolommen staat per product het aantal instellingen dat er mee bezig is. De percentage in de witte kolommen zijn gebaseerd op het totaal aantal instellingen in de steekproeven vmbo en mbo. De percentages in de verdere uitsplitsingen zijn steeds gebaseerd op het aantal instellingen dat feitelijk met het betreffende product bezig is, dus steeds het aantal dat onder N is vermeld.	samenwerking 1=geen 2=bij ontwikkeling 3=periodiek overleg 4=gezamenlijk gebruik	breedte 1=beperkt 2=breed 3=instellingsbreed	innovatiefase 1=in voorbereiding 2=in ontwikkeling 3=pilotfase 4=implementatie 5=incorporatie
--	---	--	---

Programmatische aansluiting doorstroom mbo-hbo	vakschool																
	in gebruik		niveaus in het mbo			samenwerking mbo-hbo*				breedte invoering			fase van innovatie				
	ja	%	3	3-4	n	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5
Vergelijking programma's	N	%	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n
inzicht in aansluiting eind- en begintermen verwante opleidingen	3	33						2	1	2		1				1	2
inzicht in overlap/hiaten in leerstof verwante opleidingen	3	33						3		2	1					2	1
Afstemming programma's																	
overlap programma verwante opleidingen (deels/zo veel mogelijk) verwijderd	3	33						3		2	1					3	
opname in mbo-programma van algemene onderdelen	3	33				1		2		2	1				1	1	1
opname in hbo-prog. mbo-delen tbv remediëring hiaten voorkennis	2	22					1	1		2				1			1
opname in mbo-programma reguliere leerstofonderdelen uit het hbo	1	11					1				1						1
opname in hbo-programma reguliere leerstofonderdelen uit het mbo	1	11						1		1							1
duale trajecten voor mbo-cursisten met een BBL-opleiding																	
flexibele trajecten voor zij-instromers																	
Vervlechting programma's																	
doorlopende geïntegreerde programma verwante mbo- en hbo-opleidingen, (deels) gebaseerd op competenties	3	33					1	2		3				1		1	1
idem voor niet-verwante opleidingen in mbo en hbo, (deels) gebaseerd op competenties	1	11						1			1			1			

Tabel B3.4: Activiteiten/producten/diensten inzake programmatische aansluiting mbo-hbo

In de witte kolommen staat per product het aantal instellingen dat er mee bezig is. De percentages in de witte kolommen zijn gebaseerd op het totaal aantal instellingen in de steekproeven vmbo en mbo. De percentages in de verdere uitsplitsingen zijn steeds gebaseerd op het aantal instellingen dat feitelijk met het betreffende product bezig is, dus steeds het aantal dat onder N is vermeld.	samenwerking 1=geen 2=bij ontwikkeling 3=periodiek overleg 4=gezamenlijk gebruik	breedte 1=beperkt 2=breed 3=instellingsbreed	innovatiefase 1=in voorbereiding 2=in ontwikkeling 3=pilotfase 4=implementatie 5=incorporatie
---	---	--	---

Pedagogisch-didactische aansluiting doorstroom vmbo-mbo	vakscholen																
	in gebruik		niveaus in het mbo			samenwerking vmbo-mbo*				breedte invoering			fase van innovatie				
	ja	%	1-2	3-4	1-4	1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5
Vergelijking aansluiting	N	%	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n
gebruik instrumenten/middelen voor analyse pedagogisch-didactische aansluiting	1	11			1			1			1			1			
inzicht in elkaars pedagogisch-didactische aanpak en hoe die op elkaar aansluiten	2	22			2		2			1	1			1		1	
Afstemming aansluiting																	
gezamenlijke visie op pedagogisch-didactische aanpak met aandacht voor loopbaanontwikkeling	2	22			2		1		1	1	1			1		1	
invoeren van onderwijsleervormen in vmbo ter voorbereiding op werkwijze in het mbo	4	44		3	1	1	2		1	3		1	1	1		2	
leermaterialen/-middelen ten behoeve van nieuwe onderwijsleervormen	3	33		2	1	1	2			3			1			1	1
Vervlechting aanpak																	
doorlopend programma van vmbo en mbo met als kern competentiegericht leren	1	1			1			1				1		1			
leermaterialen/leersituaties, met name leerwerkplekken of simulaties tbv competentiegericht leren	2	22		1	1		2			1	1					1	1
praktijktoetsen (simulaties) ten behoeve van programma competentiegericht leren	2	22		2			2			1	1			2			

Tabel B3.5: Activiteiten/producten/diensten inzake pedagogisch-didactische aansluiting vmbo-mbo

In de witte kolommen staat per product het aantal instellingen dat er mee bezig is. De percentage in de witte kolommen zijn gebaseerd op het totaal aantal instellingen in de steekproeven vmbo en mbo. De percentages in de verdere uitsplitsingen zijn steeds gebaseerd op het aantal instellingen dat feitelijk met het betreffende product bezig is, dus steeds het aantal dat onder N is vermeld.	samenwerking 1=geen 2=bij ontwikkeling 3=periodiek overleg 4=gezamenlijk gebruik	breedte 1=beperkt 2=breed 3=instellingsbreed	innovatiefase 1=in voorbereiding 2=in ontwikkeling 3=pilotfase 4=implementatie 5=incorporatie
--	---	--	---

Pedagogisch-didactische aansluiting doorstroom mbo-hbo	vakscholen																
	in gebruik		niveaus in het mbo			samenwerking mbo-hbo*				breedte invoering			fase van innovatie				
	ja	%	3	3-4		1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	4	5
Vergelijking aansluiting	N	%	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n
gebruik instrumenten/middelen voor analyse pedagogisch-didactische aansluiting	3	33						3		1	2			2	1		
inzicht in elkaars pedagogisch-didactische aanpak en hoe die op elkaar aansluiten	4	44				2	2		3			1		3			1
Afstemming aansluiting																	
gezamenlijke visie op pedagogisch-didactische aanpak met aandacht voor loopbaanontwikkeling	4	44				2	1		2		1	1	2				
invoeren van onderwijsleervormen in mbo ter voorbereiding op werkwijze in het hbo	6	67				1	4			2		3	2	1		1	1
invoeren van onderwijsleervormen in mbo ter versoepeling overgang naar in het hbo																	
leermaterialen/-middelen ten behoeve van nieuwe onderwijsleervormen	4	44				1	1	1		1		2	1			1	1
studenten volgen deel programma in hbo/hbo-docent geeft les in mbo																	
mbo-docenten verzorgen deel lessen in hbo																	
Vervlechting aanpak																	
doorlopend programma van mbo en hbo met als kern competentiegericht leren	2	22						2		2				2			
Leermaterialen/leersituaties, met name leerwerkplekken of simulaties tbv competentiegericht leren	4	44				1	2	1		3	1			2		1	1
praktijktoetsen (simulaties) ten behoeve van programma competentiegericht leren	3	33				1	2			2		1		2			1

Tabel B3.6: Activiteiten/producten/diensten inzake pedagogisch-didactische aansluiting mbo-hbo

In de witte kolommen staat per product het aantal instellingen dat er mee bezig is. De percentages in de witte kolommen zijn gebaseerd op het totaal aantal instellingen in de steekproeven vmbo en mbo. De percentages in de verdere uitsplitsingen zijn steeds gebaseerd op het aantal instellingen dat feitelijk met het betreffende product bezig is, dus steeds het aantal dat onder N is vermeld.	samenwerking 1=geen 2=bij ontwikkeling 3=periodiek overleg 4=gezamenlijk gebruik	breedte 1=beperkt 2=breed 3=instellingsbreed	innovatiefase 1=in voorbereiding 2=in ontwikkeling 3=pilotfase 4=implementatie 5=incorporatie
---	---	--	---

Kennisinfrastructuur Regionale samenwerking met bedrijven en organisaties	in gebruik		vakscholen										
			samenwerking			breedte invoering			fase van innovatie				
	ja		1	2	3	1	2	3	1	2	3	4	5
Regionale samenwerking	N	%	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n
gezamenlijke commissies met bedrijfsleven tbv advisering leerdoelen en leerplannen	3	33		1	2	2	1						3
bedrijven die tbv van het vmbo en van het mbo aangepaste stageplaatsen bieden	3	33		1	2	1	2	1					2
een gemeenschappelijk stagebureau voor plaatsing cursisten uit zowel vmbo als mbo	2	22		1	1	1	1		1				1
bedrijven die tbv competentiegericht leren, leerwerkplekken en -situaties bieden	2	22		2		1	1		2				
gebruik van de infrastructuur van bedrijven tbv praktijksimulaties en/of praktijkvakken	5	56		5		4	1		2			3	
docentenstages in bedrijven/bedrijfsbezoeken om kennis te nemen van ontwikkelingen	4	44		2	2	3	1		1				3
werknemers uit het bedrijfsleven verzorgen deel van programma en/of geven gastlessen	6	67	1	4	1	5	1	2	1			1	2
bijscholing werknemers uit bedrijfsleven en organisaties in regio zoals in contractonderwijs	5	56		3	2	1	2	2	1			2	2

Tabel B3.7: Activiteiten/producten/diensten inzake kennisinfrastructuur vmbo-mbo-bbo

<p>In de witte kolommen staat per product het aantal instellingen dat er mee bezig is. De percentage in de witte kolommen zijn gebaseerd op het totaal aantal instellingen in de steekproeven vmbo en mbo. De percentages in de verdere uitsplitsingen zijn steeds gebaseerd op het aantal instellingen dat feitelijk met het betreffende product bezig is, dus steeds het aantal dat onder N is vermeld.</p>	<p>samenwerking 1=nee 2=incidenteel 3=structureel</p>	<p>breedte 1=beperkt 2=breed 3=instellingsbreed</p>	<p>innovatiefase 1=in voorbereiding 2=in ontwikkeling 3=pilotfase 4=implementatie 5=incorporatie</p>
---	--	--	---

De Impulsregeling en de versterking van de beroepskolom	vakscholen				
	Mate waarin stelling wordt onderschreven				
	1	2	3	4	5
Beoordeling Impulsregeling	N	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n</i>
de directie van uw instelling onderschrijft het belang dat in het landelijk onderwijsbeleid wordt gegeven aan de versterking van de beroepsonderwijskolom	7			2	5
docenten in uw instelling zien het werken aan de versterking van de beroepsonderwijskolom als een belangrijke uitdaging om het onderwijs te verbeteren	8		2	5	1
de impulsmiddelen dragen in uw instelling bij aan een versnelde ontwikkeling van de loopbaangedachte en de beroepsonderwijskolom	8			5	3
de directie van uw instelling onderschrijft het streven van OCW om met instellingen afspraken te maken over de impulsmiddelen	7		1	2	3
het beleid van uw instelling is erop gericht via de versterking van de beroepsonderwijskolom kwalificatiewinst te behalen (minder uitval, grotere doorstroom, hoger eindniveau)	7		1		5
uw instelling heeft duidelijke streefcijfers geformuleerd over de kwalificatiewinst die met de versterking van de beroepskolom moet worden behaald	8	2	4		1

Tabel B3.8: Oordeel over aspecten van de Impulsregeling

1 =helemaal niet
 2 =in geringe mate
 3 =in zekere mate
 4 =redelijke mate
 5 =hoge mate

De Impulsregeling en de versterking van de beroepskolom	vakscholen				
	Mate van tevredenheid				
	1	2	3	4	5
Beoordeling Impulsregeling	N	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n</i>
de wijze waarop de impulsmiddelen in uw instelling tot nu toe zijn ingezet	8			1	1
de resultaten die tot nu toe in uw instelling met de impulsmiddelen zijn bereikt	8		1	1	
de interne samenwerking in het kader van de versterking van de beroepsonderwijskolom	8		3		1
de samenwerking met vmbo-scholen in het kader van de versterking van de beroepsonderwijskolom	8	2			2
de samenwerking met mbo-scholen in het kader van de versterking van de beroepsonderwijskolom	6		1	1	2
de samenwerking met hbo-scholen in het kader van de versterking van de beroepsonderwijskolom	8			1	1

Tabel B3.9: Tevredenheid over inzet Impulsmiddelen, bereikte resultaten en samenwerking

1 =(zeer) ontevreden
 2 =enigszins ontevreden
 3 =niet (on)tevreden
 4 =enigszins tevreden
 5 =(zeer) tevreden

4 Bijlage

Scoringscategorieën open vragen

SCORINGSCATEGORIEËN RESULTATEN VMBO

- 1 Invulling werkplekkenstructuur
- 2 Leerwerktrajecten
- 3 Aanbrengen van samenhangend onderwijsaanbod
- 4 Onderwijsinhoudelijk: ontwikkeling didactiek, doorlopende leerlijnen, portfolio, natuurlijk leren, LOB, keuzeproces, warme overdracht
- 5 Stages (bureau)
- 6 Meer interne samenwerking, collectieve aanpak
- 7 Facilitair: (modernisering) leer- en hulpmiddelen, ICT, gebouwelijke aanpassingen
- 8 Meer externe samenwerking
- 9 Versterking docenten: betrokkenheid, draagkracht, docentstages, nascholing, teams
- 10 Verbeteren leren-werken
- 11 Impulsmiddelen worden pas later ingezet
- 12 Andere

SCORINGSCATEGORIEËN RESULTATEN HBO

- 1 Bewustwording/inzicht/ideeën/kennisuitwisseling/communicatie/terugkoppeling/analyse knelpunten, discussie, monitoring
- 2 Lectoraten en kenniskringen
- 3 Aanbrengen van samenhangend onderwijsbeleid/-aanbod
- 4 Onderwijsinhoudelijk: ontwikkeling didactiek, doorlopende leerlijnen, portfolio, natuurlijk leren. LOB, keuzeproces, warme overdracht
- 5 Stages (bureau)
- 6 Meer interne samenwerking, collectieve aanpak
- 7 Facilitair: (modernisering) leer- en hulpmiddelen, ICT, gebouwelijke aanpassingen
- 8 Meer externe samenwerking
- 9 Versterking docenten: betrokkenheid, draagkracht, docentstages, nascholing, teams

- I0 Verbeteren leren-werken
- I1 Impulsmiddelen worden pas later ingezet
- I2 Andere

SCORINGSCATEGORIEËN RESULTATEN AANSLUITING MBO-VMBO EN MBO-HBO EN VAKSCHOLEN

- I Bewustwording/inzicht/ideeën/kennisuitwisseling/communicatie/terugkoppeling/analyse knelpunten, discussie, monitoring
- 2 Voorlichting/kennismaking/verbeteren sector-/opleidings-/beroepskeuze
- 3 Betere samenwerking (contacten/overleg management, docenten, afspraken, regionalisering, overbrugging kloof, netwerken, uitwisseling, convenant, ontmoeting)
- 4 Verbetering/flexibilisering aansluiting/doorstroming (intake & assessment, vmbo-TL)
- 5 Betere programmatische afstemming
- 6 Bevordering pedagogisch-didactische aansluiting, aanpak (richting competentie-ontwikkeling)
- 7 Betere (loopbaan)begeleiding (warme overdracht, gezamenlijke zorgstructuur, leerlingvolgsysteem)
- 8 Verbetering leren-werken (gezamenlijk stagebureau, lwt, kennisinfrastructuur)
- 9 (Gezamenlijke) ontwikkeling (doorstroom)portfolio/dossier/overdrachtsprotocol
- I0 (Gezamenlijke) ontwikkeling doorlopende leerlijnen
- I1 (Gezamenlijke) opzet versnelde/verkorte trajecten
- I2 Andere: gezamenlijke keuze elektronische leeromgeving

SCORINGSCATEGORIEËN BEVORDERENDE FACTOREN

- I Scheppen van vertrouwensbasis/gezamenlijk verantwoording nemen/kennismaking/win-winsituatie
- 2 Heldere aansturing: visie(ontwikkeling)/kader/activiteitenplan/gezamenlijke regie
- 3 Inhoudelijke voortgang
- 4 Financiële condities
- 5 Personele condities/externe ondersteuning
- 6 Infrastructureel/facilitair/tijd/ondersteuning/pilots/ontwikkelruimte/kleine teams Samenwerken/contacten/bij elkaar in de keuken
- 7 kijken/netwerken/overleg/samenwerkingsbereidheid/uitwisseling
- 8 Heldere uitvoering: projectmanagement/duidelijke verantwoordelijke/duidelijke positionering Impulsmiddelen/inbedding in kwaliteitszorg

- 9 Draagkracht/betrokkenheid (directie/strategisch, docenten)
- 10 Andere

SCORINGSCATEGORIEËN BELEMMERENDE FACTOREN

- 1 Hectiek/waan van de dag/andere vernieuwingen slokken alle energie op
- 2 Ontbreken van beleid, regie, urgentie, communicatie, kennis over elkaar, onbekendheid
- 3 Segmentatie: veelheid aan scholen/onderwijsschotten/complexiteit vmbo (sectoren-leerwegen)/organisatiewijze hbo (logger), positie TL/GL, verschillen in onderwijsstructuur
- 4 Wet- en regelgeving/bekostiging/verschillend beleid directies OCW (ontbreken, verschillend, gedetailleerd, diplomagerichtheid vmbo belemmert loopbaandenken)
- 5 Ontbreken samenwerkingsbereidheid/eigenbelang/interne gerichtheid
- 6 Culturele verschillen
- 7 Personele, financiële, facilitaire, gebouwelijke
- 8 Onderwijsinhoudelijke (hbo nog sterk avo-gericht), gericht op w.o., niet overal verwant
- 9 Verandermoeheid docenten, meekrijgen van docenten
- 10 Andere

5

Bijlage Overzicht Impulsprojecten kenniscentra

A. PROJECTEN KC HANDEL

- t.b.v. kwalificatiestructuurontwikkeling: Impulsprojecten afgebouwd en geïncorporeerd in andere werkzaamheden;
- t.b.v. aansluiting vmbo-mbo: de projecten hebben betrekking op de aansluiting vmbo op de kwalificatiestructuur op instrument- en leermiddelenontwikkeling (praktische sectororiëntatie voor het vmbo; praktijkopdrachten vmbo; portfolio vmbo; multimediaal leermiddel vaktaalassistent; schoolexamenbank vmbo) en op doorstroomonderzoek vmbo-mbo;
- t.b.v. de aansluiting mbo-hbo richten projecten zich vooral op onderzoeksmatige activiteiten (verkennend onder hbo-handel) en op werkzaamheden binnen het Platform Meo-Heo;
- t.b.v. de versterking van de beroepspraktijkvorming: BPV in allochtone leerbedrijven; handboek kwaliteit BPV; leerwerktrajecten vmbo (actieplan; opdrachtenboek); vmbo/mbo-impresariaat onderwijs-bedrijfsleven (bedrijfsbezoeken; gastdocentschappen; docentenstages?); verkenning erkenningsmogelijkheden leerbedrijven voor hbo (niveau 5);
- t.b.v. de deskundigheidsbevordering is het accent gelegd op praktijkopleiders die betrokken zijn bij de vmbo-leerwerktrajecten.

B. PROJECTEN ECABO (ECONOMISCH-ADMINISTRATIEVE BEROEPEN)

- t.b.v. kwalificatiestructuurontwikkeling worden Impulsgelden vooral ingezet om mbo-kunstonderwijs te ontwikkelen; in samenwerking met andere kenniscentra;
- t.b.v. aansluiting vmbo-mbo zijn projecten gedefinieerd en uitgevoerd die betrekking hebben op regionale netwerkvorming, op informatievoorziening (bijvoorbeeld publicatie 'Oriëntatie op het mbo'), op instrument- en leermiddelenontwikkeling (praktische sectororiëntatie; impresariaat 'duaal leren'; praktijksimulaties voor vmbo; landelijke schoolexamenbank vmbo; portfolio paspoort om te zetten naar stage-opdrachten) en

op onderzoek (bijvoorbeeld onderzoek naar niveau I kwalificaties welke bruikbaar zijn voor vmbo; longitudinaal onderzoek doorstroom vmbo-mbo). Daarnaast richt ECABO zich op het optimaliseren van vmbo-leerwerktrajecten (praktijkboek; monitoring);

- t.b.v. aansluiting mbo-hbo richten de activiteiten/projecten zich op regionale en landelijke netwerkvorming (bijvoorbeeld Platform Meo-Heo; Platform 'Associate Degree'-hbo), op programmatische aansluiting tussen verschillende – qua volume doorstroomrelevante – mbo- en hbo-programma's, op de pedagogisch-didactische aansluiting met een accent op 'duaal opleiden' binnen het hbo (bijvoorbeeld erkenning leerbedrijven; impresariaat 'duaal leren' ook voor hbo?), op onderzoek en informatievoorziening (bijvoorbeeld naar studievoorzieningsmateriaal hbo-economie; doorstroom meo-heo).

Daarnaast heeft ECABO onder de aansprekende titel *Schijven en schakels* een beleidsnotitie uitgebracht over de beroepsonderwijskolom 2003-2006.

C. PROJECTEN HTV (HORECA, TOERISME EN VOEDING)

- t.b.v. kwalificatiestructuurontwikkeling worden werkzaamheden verricht die over het algemeen niet met Impulsgelden worden gefinancierd, tenzij ze betrekking hebben op de afstemming met het vmbo (bijvoorbeeld advies vrijstellingen vmbo-mbo);
- t.b.v. de aansluiting vmbo-mbo zijn/worden projecten uitgevoerd die zich richten op de haalbaarheid van een itembank voor schooltoetsen vmbo, op de implementatie van leerwerktrajecten en de evaluatie daarvan, op het samenstellen van een vmbo-handleiding stages en op een branchekennismakingsprogramma voor het vmbo;
- t.b.v. de aansluiting mbo-hbo richten de activiteiten zich vooral op verkenning, informatieverzameling en onderzoek naar inhoudelijke afstemmingsmogelijkheden;
- t.b.v. de beroepspraktijkvorming is een apart register opgezet van vmbo-leerbedrijven; een erkenningsprocedure voor buitenlandse leerbedrijven is ontwikkeld;
- t.b.v. de deskundigheidsbevordering aan praktijkbegeleiders en opleidingsadviseurs worden activiteiten ontplooid die zich vooral richten op de implementatie van vmbo-stages/leerwerktrajecten welke met niet-Impulsgelden worden gefinancierd.

D. PROJECTEN SVO (SLAGERS)

Het slagervakonderwijs wordt vorm gegeven in de BBL-route. De projecten richten zich naast de aansluiting vmbo-mbo (praktische sectororiëntatie/gastlessen vmbo) vooral op de beroepspraktijkvorming en de professionalisering van praktijkbegeleiders en opleidingsadviseurs:

- evaluatie BPV-trajecten;
- registratiesysteem praktijkbegeleiders;

- beroepspraktijkvorming in allochtone leerbedrijven;
- competentiemeting bij opleidingsadviseurs en ontwikkeling EVC-procedure voor praktijkopleiders.

E. PROJECTEN KENTEQ (METAALTECHNIEK, ELEKTROTECHNIEK, INSTALLATIETECHNIEK)

- t.b.v. kwalificatiestructuurontwikkeling is energie gestoken in het VIPS-project: ontwikkeling competentiegerichte kwalificatiestructuur;
- t.b.v. de aansluiting vmbo-mbo zijn/worden projecten uitgevoerd die gericht zijn op inbedding van een niveau I kwalificatie in het vmbo (assistent techniek), het in projectteams samenwerken door vmbo- en mbo-deelnemers, op portfolio-ontwikkeling als instrument om de voortgang van vmbo-mbo deelnemers te kunnen volgen;
- t.b.v. de aansluiting vmbo-hbo ligt het accent op de aansluiting met duaal hbo (MKB-route);
- t.b.v. de verbetering van de beroepspraktijkvorming: instrumentontwikkeling voor vmbo-leerwerktrajecten inclusief deskundigheidsbeoordeling praktijkopleiders; praktijkondersteunende ICT-materialen; dualisering van de BOL-4 opleiding voor reeds werkenden; afstemming erkenning leerbedrijven binnen Kenteq.

F. PROJECTEN VAPRO-OVP (PROCESTECHNIEK EN LABORATORIUMTECHNIEK)

- t.b.v. kwalificatiestructuurontwikkeling: het in samenwerking met andere kenniscentra toewerken naar een competentiegerichte kwalificatiestructuur door onderzoek (bijvoorbeeld naar een fotonica-opleiding op niveau 2), productontwikkeling, informatievoorziening en netwerkvorming met bedrijven en scholen;
- t.b.v. de aansluiting vmbo-mbo; oriëntatie op aansluitingsmogelijkheden vanwege structuur en karakter van de branche (bijvoorbeeld veel ploegendiensten);
- t.b.v. de aansluiting mbo-hbo waarbij de speerpunten binnen de projecten als volgt zijn te typeren: naar duaal hbo in het laboratoriumonderwijs!?!; oriëntatie op mogelijkheden om duale 'associate degree' programma's te ontwikkelen in afstemming op en/of door insluiting van het branchediploma VAPRO-d;
- t.b.v. de beroepspraktijkvorming: de BPV-systematiek verbinden met KCE-standaarden.

G. PROJECTEN LIFT GROUP

- t.b.v. kwalificatiestructuurontwikkeling: betrekken van ROC's bij de invulling; naar een verbeterde aansluiting met het hbo;
- t.b.v. de aansluiting vmbo-mbo op instroomvordering uit vmbo;
- t.b.v. de optimalisering van de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming: ontwikkeling van kwaliteitsmeetinstrumenten;

- t.b.v. de professionalisering van praktijkopleiders/managers van bedrijven met het oog op de versterking van werkend leren; professionalisering opleidingsadviseurs gekoppeld aan implementatie nieuwe kwalificatiestructuur.

H. PROJECTEN GOC (GRAFIMEDIA)

- t.b.v. kwalificatiestructuurontwikkeling zijn Impulsmiddelen ingezet voor de ontwikkeling van mbo-kunstonderwijs binnen het gelijknamige platform;
- t.b.v. de aansluiting vmbo-mbo ligt het accent op de ontwikkeling van vmbo-examenprogramma's (niet bij SLO, zoals gebruikelijk in het vmbo!) en de nadere uitwerking in leermiddelen en de vormgeving van de vmbo-werkplekkenstructuur;
- t.b.v. de aansluiting mbo-hbo (project Connect) is sprake van het opbouwen van een netwerk en verkenning van aansluitingsmogelijkheden;
- t.b.v. de bevordering van de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming is voor vmbo-leerwerktrajecten het project 'Leerwerken online' ontwikkeld (elektronische leeromgeving) dat geïmplementeerd wordt in het vmbo.

I. PROJECTEN VTL (TRANSPORT EN LOGISTIEK)

- t.b.v. kwalificatiestructuurontwikkeling; beroepscompetentieprofielen en (prototypes) kwalificatieprofielen voor de sector;
- t.b.v. de aansluiting vmbo-mbo zijn/waren de projecten gericht op ontwerp vrijstellingsregeling aansluiting vmbo-mbo, op de inrichting van leerwerktrajecten (buitenschoolse opdrachten ontwikkelen), op vakinhoudelijke bijscholing van vmbo-docenten, op het verrijken van het vmbo-examenprogramma met een onderdeel 'distributie' (niveau I; inpassen in flexzone vmbo-mbo?);
- t.b.v. de aansluiting mbo-hbo is een afsprakenkader 'doorstroom' ontwikkeld, evenals voor vmbo-mbo;
- t.b.v. de bevordering van de beroepspraktijkvorming is het leerbedrijvenregister toegankelijker gemaakt en een klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd;
- t.b.v. de professionalisering van praktijkopleiders is een nieuwe training ontwikkeld.

J. PROJECTEN INNOVAM (MOTORVOERTUIGENBRANCHE)

- t.b.v. kwalificatiestructuurontwikkeling zijn diverse projecten uitgevoerd passend binnen het landelijke project dat gericht is op de realisering van een nieuwe structuur: ontwikkeling assistent mobiliteitsbranche, beroepscompetentie- en kwalificatieprofielen, houtskoolschets structuur;

- t.b.v. de aansluiting vmbo-mbo: ontwikkeling van een examen- en doorstroomdossier voor bovenbouw vmbo en 'onderbouw' mbo (instrument, handleiding, scholing docenten, websites);
- t.b.v. de bevordering van de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming: ontwikkeling van een kwaliteitszorgsysteem inzake opleiding en scholing in en door bedrijven; ontwikkeling van een informatieve internetsite voor leermeesters die bij vmbo- en mbo-opleidingen betrokken zijn.

K. PROJECTEN VOC (CARROSSERIE)

- t.b.v. kwalificatiestructuurontwikkeling mbo is het merendeel van de Impulsgelden aangewend;
- t.b.v. de aansluiting vmbo-mbo de vormgeving van leerwerktrajecten: gezien de kleinschaligheid is sprake van individueel maatwerk.

L. PROJECTEN BOUWRADIUS

- t.b.v. kwalificatiestructuurontwikkeling in de nieuwe setting is het accent gelegd op de professionalisering van Bouwradius-medewerkers om aan deze taak te werken;
- t.b.v. de aansluiting vmbo-mbo wordt binnen het cluster van kenniscentra/branches bouw gewerkt aan praktische sectororiëntatie, leermiddelenontwikkeling, leerwerktrajecten en vormgeving werkplekkenstructuur;
- t.b.v. aansluiting mbo-hbo zijn projecten uitgevoerd met het oog op netwerkvorming mbo-hbo bouwtechniek, het opstarten van duale hbo-projecten en een hbo-masteropleiding bouwmanagement;
- t.b.v. de bevordering van de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming is gewerkt aan de professionalisering van opleidingsadviseurs/bedrijfsadviseurs Kbb;
- t.b.v. de professionalisering van leermeesters.

M. PROJECTEN SBW (WEG- EN WATERBOUW)

- t.b.v. kwalificatiestructuurontwikkeling waarbij het zowel gaat om initiële als postinitiële trajecten;
- t.b.v. afstemming vmbo-mbo de vormgeving van een vmbo-leerwerktraject (gelijkgesteld met niveau 1; naar een flexzone vmbo-mbo);
- t.b.v. de aansluiting mbo-hbo de ontwikkeling van een bouwacademie ten behoeve van de duale scholing van werkenden, inclusief elektronische leeromgeving;
- t.b.v. de beroepspraktijkvorming het Exchange-project (BPV-internationaal in het kader van ontwikkelingssamenwerking).

N. PROJECTEN SAVANTIS (SCHILDERS, STUKADOORS)

- t.b.v. kwalificatiestructuurontwikkeling en versterking beroepspraktijkvorming is een drietal projecten uitgewerkt: naar competentiegerichtheid in de structuur, revisie van de structuur van kwalificaties voor reclame en presentatietechnieken (BOL-opleidingen), en actualisatie schildersopleidingen;
- t.b.v. de aansluiting vmbo-mbo: zie Bouwradius.

O. PROJECT SH&M

Met de Impulsgelden is één project uitgevoerd: de ontwikkeling van een cd-rom: kennismaking met veel voorkomende machines in de beroepspraktijk (animatie).

P. PROJECTEN OVDB (GEZONDHEIDSZORG, WELZIJN, DIENSTVERLENING, SPORT)

- t.b.v. kwalificatiestructuurontwikkeling en erkennen van competenties: bijdrage aan de totstandkoming van mbo-kunstonderwijs; voor diverse deelsectoren van het Kbb een EVC-instrumentarium ontwikkeld, inclusief een kwaliteitssysteem voor assessoren; naar een samenhangend stelsel van kwalificaties voor facilitaire dienstverlening;
- t.b.v. de aansluiting vmbo-mbo: eindtermen vmbo-begintermen mbo; diverse projecten gekoppeld aan sectororiëntatie (leermiddelenontwikkeling) en leerwerktrajecten in samenwerking met het platform vmbo;
- een diversiteit van activiteiten geclusterd onder de noemer 'flexibilisering van de onderwijsorganisatie'.

Q. PROJECTEN KOC (UITERLIJKE VERZORGING)

- t.b.v. kwalificatiestructuurontwikkeling zowel gewerkt aan beroepscompetentie- als kwalificatieprofielen;
- t.b.v. de aansluiting mbo-vmbo een drietal projecten: leerwerktrajecten (opstelling sociale partners: LWT koppelen aan arbeidsovereenkomst); items schooltoetsen; ontwikkelen van een video *Vet mbo* voor de sector uiterlijke verzorging;
- t.b.v. de bevordering van de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming is een handboek ontwikkeld;
- t.b.v. de professionalisering voor praktijkopleiders en opleidingsadviseurs de ontwikkeling (en deels uitvoering) van workshops.

R. PROJECTEN SVGB (GEZONDHEIDSTECHNISCHE EN AMBACHTELIJKE BEROEPEN)

- t.b.v. aansluiting vmbo-mbo: onderzoek naar mogelijkheden voor leerwerktrajecten in het vmbo; promotie-activiteiten voor de kleine SVGB-branches met geen pendant in het vmbo;

- t.b.v aansluiting mbo-hbo: oriëntatie op mogelijkheden om SVGB-leerroute door te trekken naar hbo, met name voor de gezondheidstechnische beroepencategorie.

S. PROJECTEN AEQUOR (AGRARISCHE SECTOR)

- t.b.v. kwalificatiestructuurontwikkeling een viertal projecten: beroepscompetentieprofielen opstellen; naar clustervorming in competentievelden binnen de groene sector; de kwalificatiestructuur relateren aan longitudinale leerwegen; voorbereiding implementatie nieuwe kwalificatiestructuur;
- t.b.v. de bevordering van de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming een viertal projecten: competentiegerichte invulling van de BPV; BPV-monitoring en evaluatie als continu kwaliteitszorgproces; rol betrokken in de 'opleidingsdriehoek', inclusief pilotuitvoering; internationalisering BPV (Ex-change);
- t.b.v. professionalisering van praktijkopleiders een cursus/training 'leerwerktrajecten vmbo'.

T. PROJECTEN COLO

De (deel)projecten die Colo als de vereniging van kenniscentra heeft uitgevoerd zijn goed te typeren aan de hand van titels van een reeks producten:

- t.b.v. de ontwikkeling van een landelijke, competentiegerichte kwalificatiestructuur:
 - Basisnotitie *Samen werken aan leren*;
 - Format beroepscompetentieprofiel;
 - Format kwalificatieprofiel;
 - Businessplan coördinatiepunt kwalificatiestructuur;
 - Convenant over kwalificatiestructuurontwikkeling tussen partijen; conferentie 'Aan de slag';
- t.b.v. de aansluiting vmbo-mbo:
 - Visie en bijdrage van de kenniscentra bij de aansluiting vmbo-mbo;
 - Vmbo-special *Colofon*;
 - Wat is goed voor de doorstroom? De rol van de kwalificatiestructuur voor het mbo in de aansluiting tussen vmbo en mbo;
- t.b.v. de aansluiting mbo-hbo:
 - Positie en rol van kenniscentra bij de aansluiting mbo-hbo;
 - Competente doorstroom: een onderzoek naar succesvol doorstromen van mbo naar hbo;
- t.b.v. 'doorstroom algemeen' en 'beroepskolom':
 - Beroepskolom: een uitdaging voor kenniscentra. Visie van sociale partners op de rol van kenniscentra in de beroepskolom;

- Kennismarkt Impuls 2002;
- t.b.v. de vormgeving van beroepspraktijkvorming:
 - Brochure *Kwaliteit in bedrijf*;
 - Kwaliteitsverbetering van de BPV vanuit een competentiegericht referentiekader;
 - Positiebepaling BPV op basis van het INK managementmodel;
 - Virtuele brochure (website Colo);
 - *Wat leer je in de praktijk?* (onderzoeksrapport);
 - Naar een rijke informatievoorziening over BPV-plaatsen: een format voor bedrijfsprofielen;
 - Onderzoek naar de toepassing van instrumenten bevordering kwaliteit leerbedrijven;
 - Brochure conferentie werkend leren (2003): *Jong leren, in de praktijk presteren*;
 - Visiedocument informatie *Arbeidsmarkt en beroepsonderwijs*;
- t.b.v. de rollen en professionalisering van bij de BPV betrokkenen:
 - Competentieprofiel opleidingsadviseur.

Bijlage **Overzicht excursies**

EXCURSIE I

VAN ONDERWIJS NAAR BEDRIJFSLEVEN

Met de komst van de Wet educatie en beroepsonderwijs kreeg Savantis (toen nog Opleidingscentrum SVS) het vakgebied reclame, presentatie- en communicatietechnieken erbij.

Deze sector kende alleen een niveau 4-opleiding die aan drie vakscholen werd verzorgd. Een vakgebied waar wel emplooi voor was, maar waar geen georganiseerd bedrijfsleven achter zat, aldus de vakscholen. Na de uitvoering van de wettelijke taken werd door Savantis naarstig gezocht naar hetgeen deze opleidingsbedrijven bond. Langzamerhand werd duidelijk dat er wel organisaties achter deze bedrijven zaten; vaak kleine groepen, zoals standbouwers, de instoresector, designbedrijven, reclamebureaus en andere werkgeversorganisaties. Uit gesprekken met deze organisaties bleek echter een geheel andere behoefte aan personeel. Slechts in beperkte mate was er behoefte aan vormgevers op niveau 4. Veel vormgevers komen van het hbo af, terwijl daarnaast ook veel uitvoerend personeel werd gevraagd. Mensen met weliswaar enig creatief gevoel maar anderzijds was er vraag naar medewerkers die de handen uit de mouwen konden steken en van aanpakken wisten. Om die reden heeft Savantis met Impulsmiddelen een behoeftenonderzoek uitgevoerd op basis waarvan een nieuwe kwalificatiestructuur voor deze sector is opgezet; met kwalificaties op drie niveaus. Momenteel worden deze competentiegerichte profielen afgestemd met het GOC en de VAPRO. Om voldoende instroom te krijgen voor met name niveau 2 opleidingen worden verrijgingsmodulen aangeboden in de afdelingen bouwkunde en detailhandel van het vmbo.

¹ Opgesteld door Anton van Wezep.

Savantis¹

Kwalificatiestructuur en productenpakket

SBW heeft van de sociale partners de opdracht gekregen om de kwalificatiestructuur te ontwikkelen voor alle functies in de bedrijfstak. De basis van de dienstverlening wordt door deze structuur van de Infrastructuur gevormd.

Omdat in de beroepscompetentieprofielen de functies op vakvolwassen niveau zijn beschreven en in het kwalificatieprofiel het instapniveau is vastgelegd is het verschil tussen beide niveaus zichtbaar. Daarmee is de opdracht voor postinitiële scholing ook duidelijk geworden. Zodra de gediplomeerde in dienst is getreden bij een van de leveranciers van de beroepscompetentieprofielen kan scholing worden uitgevoerd om van het instapniveau naar het vakvolwassen niveau te komen van de functie waarin de gediplomeerde werkzaam is.

In het voorbeeld van de middenkaderfunctionaris Infratechniek is op basis van een beroepsprofielenonderzoek achterhaald dat op het middenkaderniveau vijfentwintig verschillende functies te onderscheiden zijn in het veld van bouwbedrijven, ingenieursbureaus en opdrachtgevers. Dertien van die functies worden beschouwd als specialistische functies of doorgroefuncties. De twaalf overgebleven functies blijken verdeeld te zijn over vier soorten bedrijven. Drie functies bij 'opdrachtgevers', twee bij ingenieursbureaus, drie bij uitvoerende bouwbedrijven in het midden- en kleinbedrijf, vier bij het uitvoerend grootbedrijf. Deze vier groepen zijn geclusterd tot vier kwalificatieprofielen die ten behoeve van het beroepsonderwijs zijn samengebracht tot één kwalificatie voor het crebo. Na diplomering is voor de medewerker die kiest voor één van de twaalf functies in de bouwnijverheid die ten grondslag hebben gelegen aan zijn opleidingstraject, postinitiële scholing beschikbaar. Daarbij kan in samenspraak met de werkgever de keuze worden gemaakt door te scholen binnen het kwalificatieprofiel dat specifiek is voor het soort bedrijf of voor scholing binnen één van de twaalf functies.

Gebruik assortiment scholingsproducten

Afspraken over de scholing die in het postinitiële traject moet worden geboden, kunnen variëren van ongedeelde scholingstrajecten naar het vakvolwassen niveau tot korte cursussen binnen in de CAO afgesproken scholingsfaciliteiten. Bij medewerkers en bedrijven bestaat een grote variëteit aan scholingsbehoeften die verschillen in omvang en uitvoeringsvorm. Dat vraagt om diversiteit van het aanbod.

De werkwijze die is gekozen bij het ontwikkelen van de kwalificatiestructuur biedt materiaal om scholingsproducten in de gewenste variëteit te realiseren.

2 Opgesteld door Wil
Seignette.

Door de kwalificatie uit elkaar te sleutelen is het mogelijk kwalificerende scholings-
elementen in verschillende omvang te ontwikkelen. Van al die elementen is in samenspraak
met scholenveld en bedrijfsleven de norm bepaald. Door registratie van de behaalde
elementen per werknemer wordt de scholingsportfolio bijgehouden.

Op deze wijze wordt een pakket scholingsproducten verkregen waarbij het kwalificerend
rendement van elke scholingsinspanning – hoe klein ook – is vast te leggen.

SBW²

EXCURSIE 3

DE PRAKTIJKOPLEIDER EN DE VMBO-LEERLING

De praktijkopleider is met name bekend met de leerlingen uit het mbo. Een vmbo leerling
binnen de salon is voor veel praktijkopleiders een nieuw fenomeen. Om de praktijk-
opleider in de gelegenheid te stellen zich voor te bereiden op de andere invulling van de
stage en de begeleidingsactiviteiten is een kennismaking vooraf gewenst.

Het is belangrijk dat de praktijkopleider over een reëel beeld beschikt, wat wel en wat
niet van een vmbo-leerling verwacht en gevraagd kan worden. Hiertoe is een videoband
ontwikkeld over de vmbo-leerling en zijn type school. De video is afgeleid van de
bestaande televisieproductie *Vét VMBO*. De oorspronkelijke serie bestaat uit zes
afleveringen van ieder twintig minuten. Hieruit zijn zeven scènes geselecteerd voor een
afgeleide videoband. De scènes geven een goed beeld van de dynamiek en de sfeer binnen
de praktijksituaties. Zo betreft de slotscène een diploma-uitreiking bij een groep
leerlingen uiterlijke verzorging. De compilatie heeft een lengte van achttien minuten.
Tussen de scènes is er sprake van een korte onderbreking zodat het goed mogelijk is om
iedere scène afzonderlijk in te leiden en te bespreken. Ter ondersteuning van de trainer is
een handleiding beschikbaar met hierin een toelichting per scène.

3 Opgesteld door Louky
Scheltema.

KOC³

Het stage bureau Groningen heeft samen met vmbo-scholen en zorginstellingen een 'carrouselmodel beroepsoriëntatie vmbo voor zorg en welzijn' ontwikkeld. Aanleiding was de constatering dat stageplekken inefficiënt werden benut en ingericht met als gevolg dat vmbo-leerlingen een onvolledig beeld kregen van de sector zorg en welzijn en haar beroepen en dat de begeleiding van deze leerlingen te veel ontbrak. Het model Beroepsoriëntatie vmbo voor zorg en welzijn is een programma met stagetrajecten voor vmbo-leerlingen zodat zij zich breed kunnen oriënteren op beroepen in de sector zorg en welzijn.

In een voorbeeldproject geeft de coördinator van de bedrijfschool van de Stichting Oosterlengte, een brede zorginstelling, aan wat er komt kijken bij deze aanpak en hoe ze daartegen aankijkt.

"Aan het begin van het derde leerjaar verzorgen we een gastles op de scholen, waarin we vertellen wat werken in de zorg inhoudt. (...) Het blijkt dat jongeren toch een vrij eenzijdig en negatief beeld hebben van het werk: oude mensen, ziek, zielig en zwaar werk. Wij doen ons best om dat beeld bij te stellen. Vervolgens worden de leerlingen uitgenodigd voor een speurtocht door Old Wolde, een groot verpleeghuis dat onderdeel uitmaakt van Oosterlengte. Door een speurtocht haal je ze letterlijk in huis. Ze zien, vaak voor het eerst, met eigen ogen hoe het er aan toegaat in een verpleeghuis. Als onderdeel van de oriëntatieroute volgt in het vierde leerjaar een stage van zes weken, waarin de leerlingen één dag per week stagelopen. Na een succesvol doorlopen traject krijgen leerlingen van Oosterlengte een certificaat (...) In totaal komen, verspreid over het schooljaar, zo'n 80 vmbo'ers stage lopen bij Old Wolde. Het is een enorme logistieke organisatie om dat voor elkaar te krijgen. Ook is het een kunst om geschikte stageplaatsen en werkbegeleiders te vinden. We hebben gekeken voor de meest uiteenlopende stageplaatsen. Van de huishoudelijke dienst, recreatiezaal tot de kapsalon. Eigenlijk komen alle werkzaamheden in aanmerking, behalve wanneer die betrekking hebben op de primaire zorgverlening aan de bewoners. De leerlingen zijn ons inziens te onervaren om ook daar mee te draaien. (...) niet benaderen als oefenmateriaal. Het respect en de zorg voor de bewoners staat voorop. (...).

We doen dit natuurlijk niet alleen maar om leerlingen te helpen (...). Deze jongeren zijn voor ons de medewerkers van de toekomst. We willen ze graag een reëel beroepsbeeld bieden, waarmee ze een gefundeerde keuze kunnen maken (...). Ik verwacht dat wij ons met dit traject kunnen profileren als een moderne, aantrekkelijke werkgever. We profileren

4 Opgesteld door Monica Hilhorst, mede deels overgenomen uit OVDB-magazine, vmbo-vizier, 2004.

ons als een lerende organisatie die investeert in mensen. Dat geldt wat ons betreft voor de totale beroepskolom, dus ook voor het vmbo.”

OVDB⁴

EXCURSIE 5

IMPRESARIAAT VOOR DE BEROEPSPRAKTIJK

Op de bloemenveiling in Aalsmeer organiseerde het Impresariaat van Kenniscentrum ECABO in het voorjaar van 2002 het allereerste bedrijfsbezoek. Vijfenvestig vmbo'ers lieten staatssecretaris Adelmund zien dat een kennismaking met beroepen als beveiliging, ICT en bedrijfsadministratie vooral aanschouwelijk moet zijn. Medewerkers van de grootste bloemenveiling in Nederland vertelden over hun werksituatie. De leerlingen voerden samen met medewerkers een korte praktijkopdracht uit. Daarnaast kregen de leerlingen ook een rondleiding door het bedrijf en werd er een bedrijfsfilm getoond. Het bedrijfsbezoek kreeg vanaf het begin een zusje: de gastles. Hierbij is de situatie omgedraaid: een medewerker komt van een bedrijf naar de school. Hij of zij vertelt in de les wat zijn organisatie doet, wat voor soort mensen er werken, wat hun werk inhoudt en welke mogelijkheden het bedrijf heeft voor mbo'ers. Met zijn uitleg en praktisch opdrachten brengt hij de beroepspraktijk in de klas.

Het Impresariaat is er voor de derde- en vierdejaars vmbo-leerlingen uit alle leerwegen die gekozen hebben voor de richting Administratie of Administratie en Handel. De bedrijven die deelnemen aan het Impresariaat zijn altijd erkende leerbedrijven. Door middel van het Impresariaat kunnen leerlingen in de praktijk kennis maken met aansprekende economisch- administratieve, ICT- en veiligheidsberoepen op mbo-niveau. De keuze voor de juiste vervolgopleiding wordt zo wat gemakkelijker. Voor jongeren zijn aansprekende opdrachten ontwikkeld die tijdens de gastles of het bedrijfsbezoek behandeld worden. Voor docenten en gastdocenten zijn draaiboeken ontwikkeld om de gastles of het bedrijfsbezoek zo goed mogelijk te laten verlopen.

Na een aarzelende start in 2002 hebben inmiddels veel vmbo-scholen de weg naar het Impresariaat gevonden. In 2003 zijn er meer dan 100 gastlessen en bedrijfsbezoeken door bemiddeling van ECABO tot stand gekomen. In het eerste kwartaal van 2004 hebben al 200 gastlessen en bedrijfsbezoeken plaatsgevonden. De gastlessen zijn overigens van de

twee vormen van dienstverlening het meest populair. Logisch, want het betekent dat de school zaken als vervoer van leerlingen niet hoeft te regelen.

Gesterkt door deze resultaten wil ECABO het dienstenpakket van haar Impresariaat uitbreiden. Om de leerlingen van de basisgerichte leerweg nog beter te kunnen bedienen zal ECABO in het komende jaar het aanbod van praktijkopdrachten uitbreiden met enkele mbo-beroepen op niveau 2.

Op basis van een onderzoek onder vmbo-docenten en decanen is gebleken dat er ook onder deze doelgroep grote behoefte is aan informatie over beroepen op mbo-niveau en het werkveld waar afgestudeerde mbo'ers in terecht komen. Om in deze behoefte te voorzien gaat ECABO binnenkort ook bedrijfsbezoeken voor vmbo-docenten ontwikkelen en aanbieden.

Uit een onderzoek van ECABO blijkt dat zeventig procent van de vmbo-docenten zich een slechte voorstelling kan maken van mbo-beroepen.

In twee jaar tijd heeft het Impresariaat zich snel ontwikkeld. Niet alleen binnen het vmbo is er uitbreiding: in verschillende regio's zijn er pilots met stages voor mbo-docenten. De eerste resultaten zijn zeer bemoedigend.

ECABO⁵

EXCURSIE 6

PORTFOLIO

De eerste voorzichtige stappen die ECABO heeft gezet op het gebied van portfolio dateren van 2000. In dat jaar heeft – onder de noemer *Portfolio paspoort pas(t) precies* – een eerste verkenning plaatsgevonden, waarbij in eerste instantie is geïnventariseerd welke portfolio-(systemen) er in Nederland op de markt zijn en welke doelen een portfolio dient. Ook is aan de hand van een analyse onderzocht aan welke belangrijke kenmerken een portfolio dient te voldoen. Op basis van deze bevindingen is allereerst een prototype ontwikkeld dat ook is beproefd bij tweedejaars leerlingen van het vmbo.

De resultaten van dit project zijn beschreven in het verslag *Portfolio paspoort pas(t) precies*.

In een vervolgtraject is getracht om in samenwerking met vmbo-scholen dit prototype verder te ontwikkelen. De ontwikkeling van dit portfolio was gericht op leerlingen van 3-vmbo, die aan het eind van klas 2 binnen de sector economie al een keuze hadden gemaakt voor de richting handel/administratie of administratie.

In overleg met de pilotscholen is voor een format gekozen dat bestaat uit een algemeen deel dat het karakter heeft van een curriculum vitae (presentatiedeel), een sector- en beroepsgericht deel met nadruk op vereiste beroepscompetenties en persoonlijkheidskenmerken en een persoonlijk ontwikkelingsplan.

De portfolio-activiteiten zouden worden ingebed in de lessen van het derde leerjaar vmbo, in eerste instantie bij een beperkt aantal pilotscholen. De intentie daarbij was om het portfolio aan het begin van het derde leerjaar te integreren in het lesprogramma en het een blijvende plek te geven in het derde en vierde leerjaar. ECABO heeft zorggedragen voor materiaal voor het sector- en beroepsgerichte deel van het portfolio in de vorm van reflectieopdrachten.

De implementatie van het portfolio is echter op een teleurstelling uitgelopen. Het bleek voor de pilotscholen niet eenvoudig om het portfolio een plaats te geven in het (overvolle) lesprogramma; een conditie die door ECABO erg belangrijk werd gevonden. Ondanks vele inspanningen is het niet gelukt om de opdrachten bij de pilotscholen in voldoende mate te beproeven. Gaandeweg is ook het inzicht ontstaan dat het binnen een school op programmaniveau implementeren van een portfolio niet veel zoden aan de dijk zet. Een portfolio zou het liefst schoolbreed en – liever nog – regionaal ingezet moeten worden om een functie te kunnen vervullen in de overstap van vmbo naar mbo. De sectorgewijze insteek van ECABO leent zich daar minder goed voor en biedt slechts soelaas voor een kleine groep vmbo leerlingen.

Omdat zich inmiddels zo veel – ook commerciële – aanbieders op de markt voor portfoliosystemen hebben gemeld, heeft ECABO besloten om af te zien van verdere stappen op het gebied van een zelfstandig vmbo-portfolio. Een portfolio heeft naar ons idee de meeste kans succesvol te zijn in een situatie waarin vmbo- en mbo-scholen regionaal afspraken maken over het gebruik van het instrument bij de doorstroom vmbo-mbo.

De in het kader van portfolio ontwikkelde opdrachten zullen nu aangewend worden voor de nog te ontwikkelen stageopdrachten voor vmbo-leerlingen, en wellicht krijgen ze via deze route alsnog een plaats in een portfolio.

⁶ Opgesteld door Hélène van Oostrum.

ECABO⁶

Doel en start

Met behulp van Impulsgelden werkt Kenniscentrum Handel Examens aan de ontwikkeling van een itembank voor vmbo-schoolexamens voor het handelsprogramma in de sector economie.

De eerste projectbesprekingen vonden plaats in 2002. Er is gestart met overlegsituaties met diverse partijen zoals het Platform Sector Economie Vmbo en andere kenniscentra. Knelpunt bij deze besprekingen en de opstartfase van het project was dat het voor vmbo scholen niet gebruikelijk is dat ze toetsen of items voor toetsen bij derden inkopen. De invoering van de centrale examens was eveneens een grote stap. Naar aanleiding van de eerste centrale examens in 2002-2003 zijn de bevindingen van de docenten en leerlingen positief. De belangstelling voor de items voor schoolexamens bleek gering, maar vormde evenwel voldoende basis om de pilot verder uit te breiden.

In het project wordt gebruik gemaakt van de expertise van docenten uit het vmbo ten aanzien van de screening en ontwikkeling van de items.

Inhoud

De vmbo-scholen die het opleidingsprogramma Handel en verkoop aanbieden vormen de eerste doelgroep. Door de overlap van eindtermen is de itembank ook interessant voor vmbo-scholen die het programma Handel en administratie aanbieden.

In 2003 is volop gewerkt aan het ontwikkelen van items die geschikt zijn voor vmbo leerlingen. De itembank zal bestaan uit items voor de volgende exameneenheden van het programma Handel en verkoop:

K1 Oriëntatie op de handel

K2 Professionele vaardigheden

K3 Werken in de handel

K4 Kassa

K9 Verkopen.

Voor elke eindterm van deze exameneenheden bevat de itembank ten minste drie meerkeuze en drie open vragen. Ieder schooljaar wisselen de te examineren exameneenheden voor de schoolexamens. De genoemde exameneenheden gelden voor het schooljaar 2004-2005. In 2004-2005 zal de itembank uitgebreid worden met de exameneenheden voor schooljaar 2005-2006 en daarnaast zal het aantal items in het

algemeen uitgebreid worden. In de toekomst zal bekeken worden of de itembank uitgebreid kan worden met praktijkopdrachten voor de stages.

Distributie

De items voor de schoolexamens worden via het *Excenterprogramma ToetsCenter* beschikbaar gesteld. Geïnteresseerde scholen kunnen zich per cursusjaar abonneren op de vmbo-itembank.

7 Opgesteld door
Monique Mol.

KC Handel⁷

EXCURSIE 8

MULTIMEDIALE VAKTAALASSISTENT

De multimediale vaktaalassistent *Vaktaal* is ontwikkeld in een vmbo-aanloopproject. Aanloop staat voor Aanvullende leerweg ondersteunende onderwijsproducten. Binnen de Aanloop-projecten is gewerkt aan diverse leermiddelen voor de algemeen vormende vakken voor lwoo-geïndiceerde leerlingen.

Vaktaal is een gezamenlijk project van de vmbo-platforms Bouwtechniek, Metaal en Metalektro en Economie in samenwerking met de SLO. Kenniscentrum Handel heeft voor het vmbo-platform in de sector economie *Vaktaal* ontwikkeld. Hiervoor is Impulsgeld ingezet.

Vaktaal is een hulpmiddel voor lwoo-leerlingen in het vmbo, die moeite hebben vak-technische informatie te begrijpen. Het is een digitaal woordenboek met ondersteunende illustraties. *Vaktaal* staat op internet. Een leerling zoekt een woord dat hij niet begrijpt op door in het zoekveld het woord in te typen. Bij tik- of spelfouten verschijnen verbeter-suggesties. *Vaktaal* beantwoordt een zoekopdracht met een korte woordverklaring. Voor *Vaktaal* in de sector economie is gekozen om het te vullen met vaktermen uit de examenprogramma's *Handel en verkoop*, *Handel en administratie* en *Mode en Commerce*. Vanuit het project Aanloop was de insteek om als start in elke sector *Vaktaal* te vullen met vijfhonderd woorden. Uiteindelijk zijn er ruim zevenhonderd woorden in *Vaktaal* voor de sector economie opgenomen.

Vmbo-docenten uit de sector economie zijn bij de ontwikkeling en de beoordeling van de ontwikkelde beschrijvingen betrokken. Zij zijn erg enthousiast over een digitaal vaktaal-woordenboek.

Vaktaal is een schitterend product, dat leerlingen in alle leerwegen kunnen gebruiken. Ook docenten kunnen *Vaktaal* gebruiken, bijvoorbeeld als hulpmiddel bij werkvormen om

leerlingen op verschillende manieren vaktaal eigen te laten maken. Tevens is het een mooi product omdat *Vaktaal* dynamisch is. Docenten kunnen suggesties doen om de uitleg te verbeteren of begrippen toe te voegen. *Vaktaal* kan zo verder ontwikkeld worden.

KC Handel⁸

EXCURSIE 9

ORIËNTATIE OP HET HBO

Hoe kiezen mbo-leerlingen hun vervolgopleiding?; bevindingen uit een onderzoek naar studievoorlichtingsmateriaal

Een van de Impulsprojecten over de aansluiting mbo-hbo in 2002-2003 was het project 'Oriëntatie op het hbo' van ECABO in samenwerking met KC Handel en LOB HTV. Bij de kenniscentra was geen overzicht aanwezig van studievoorlichtingsmaterialen die gericht zijn op de doorstroom van het mbo naar het hbo. Er waren geen gegevens bekend over welke middelen decanen en leerlingen binnen het mbo gebruiken tijdens de oriëntatie op vervolgmogelijkheden in het hbo. Er bestond grote behoefte om hierin inzicht te krijgen zodat er beter ingespeeld kan worden op de informatiebehoefte van mbo'ers. Wat zijn de bevindingen uit het onderzoek naar voorlichtingsmateriaal?

Veel informatiebronnen

Het aantal informatiebronnen dat de respondenten als belangrijk aanmerken is groot: 6,5 gemiddeld. Hieruit kunnen we de conclusie trekken dat er niet één bron is, welke dan ook, die naar de mening van de zoekende leerling, volledige informatie verschaft.

Alleen zelf zoeken?

De grootste groep respondenten verzamelt de meeste informatie over het hbo zelf. Uit het vooronderzoek is gebleken dat docenten en decanen hierbij een belangrijke rol spelen. Zij vormen veelal een intermediair tussen leerlingen en voorlichtingsmateriaal in die zin dat ze de leerlingen wijzen op folders, brochures, websites en open dagen. Maar ook ouders en medeleerlingen vormen een geliefde informatiebron.

Open dagen/voorlichtingsdagen op het hbo worden veelal als belangrijkste informatiebron beschouwd (zowel door huidige als voormalige mbo'ers). Overigens hebben veel huidige mbo'ers deze nog niet bezocht, maar zijn ze dat wel in groten getale van plan. Een veelgenoemde reden om deze bron als een belangrijke informatiebron te beschouwen is

dat deze informatie geeft over de inhoud van hbo-opleidingen. Andere informatie die als belangrijk wordt gezien, is informatie over:

- wat je kunt worden als een bepaalde opleiding is afgerond;
- aansluiting van het mbo op het hbo;
- hbo-instellingen zelf; en
- over de moeilijkheidsgraad van een opleiding.

Schriftelijke informatie meest gebruikt

Op de scholen is doorgaans veel verschillend voorlichtingsmateriaal beschikbaar. Het foldermateriaal wordt veelal in de decanenkamer ter inzage gelegd of voor de leerlingen in de gang neergelegd om mee te nemen. De volgende materialen worden zowel veel gebruikt door leerlingen als vaak als goed voorlichtingsmateriaal beoordeeld:

- folders/brochures over bepaalde studies;
- folders/brochures van een bepaalde hogeschool;
- actuele websites van hogescholen.

Andere materialen die ook vaak gebruikt worden en relatief goed worden beoordeeld, zijn het tijdschrift Open Dagen HBO en de Studiegids Hoger Onderwijs. Het tijdschrift TKMST wordt weliswaar veel gebruikt, maar de meningen erover zijn verdeeld. Een relatief grote groep respondenten heeft een negatief oordeel over dit laatste tijdschrift.

Voorkeuren voor bepaalde materialen hangen veelal samen met duidelijkheid, overzichtelijkheid, volledigheid en de aanwezigheid van praktische voorbeelden in het materiaal. Volgens de meeste hbo-respondenten is de meeste informatie over het hbo overigens duidelijk; bij de mbo'ers bestaat hier meer verdeeldheid over; het merendeel van de respondenten acht de informatie actueel.

Informatie over aansluiting mbo-hbo

Circa de helft van de respondenten vindt dat de beschikbare informatie voor een deel tekortschiet om tot een afgewogen oordeel te komen. Aan informatie over mogelijke banen en informatie over hbo-instellingen is makkelijk te komen. Leerlingen vinden het zeer lastig om aan informatie te komen over de aansluiting van het mbo op het hbo. Dit is de informatie waarvan ze aangeven dat ze die het meeste missen.

Eindconclusie

Wat opvalt is de slechte waardering van de voorlichting over de aansluiting van mbo op hbo. De grote informatie behoefte wordt hier vaak niet vervuld. Voor de rest kunnen we concluderen dat het overige studievoorlichtingsmateriaal voldoet. Respondenten ervaren het studievoorlichtingsmateriaal als voldoende duidelijk en actueel. Daarnaast zijn ze

tevreden over de manier waarop ze informatie kunnen opvragen. Er heerst ook tevredenheid over de mate van diversiteit en grootte in het middelenaanbod. Tot slot is het zo dat de antwoorden van respondenten soms tegenstrijdig lijken: de schriftelijke varianten van het huidige voorlichtingsmateriaal waarderen ze het meest, maar persoonlijke voorlichting is het meest gewenst.

ECABO⁹

EXCURSIE 10

RELATIEVERSTERKING SVGB BEROEPSKOLOM MBO-HBO

Vanaf 2001 heeft de SVGB met behulp van de Impulsregeling actie ondernomen om meer zicht te krijgen op het hbo-niveau in de branches, op de ontwikkelingen en kwantitatieve gegevens over doorstroom. Het resultaat in de rapportage 'Koersen op kansen' gaf de belangrijke conclusie dat er kansen lagen voor een optimale hbo-opleidingvoorziening voor de SVGB-branches.

Het afgelopen jaar heeft de SVGB kennis gemaakt met negen relevante en interessante hbo-opleidingen. De SVGB werd hartelijk ontvangen. Ook het hbo-veld is op zoek naar afstemming met het mbo. De vervolgaanpak van de SVGB werd hartelijk ontvangen. Ook het hbo-veld is op zoek naar afstemming met het mbo. De vervolgaanpak van de SVGB 'naar gerichte samenwerking' zal bij de één meer inhouden dan bij de ander. Er is een tweedeling van aandachtsgebieden ontstaan, namelijk: Gezondheidstechniek en Creatieve techniek (kunst en vormgeving). De sectorale samenwerking ligt in eerste instantie in de richting van de gezondheidstechniek met opleidingen als optometrie (Hogeschool van Utrecht), orthopedische technologie én audiologie (Fontys Hogeschool). De SVGB-kwalificaties liggen steeds dichterbij het grensvlak van mbo en hbo. Goede afstemming is dan een vereiste.

De negen hbo-opleidingen zijn over het algemeen gericht op smalle en unieke hbo-opleidingen. Dit zijn ook de kenmerken van de SVGB-branches. De SVGB timmert hard aan de weg om een complete onderwijsvoorziening aan te bieden aan haar branches, het hbo is dan een belangrijke partner voor de SVGB. Het hbo is geïnteresseerd in de SVGB, zoals op het gebied van directe contacten met het bedrijfsleven, arbeidsmarktinformatie, accreditatie en ontwikkeling van leerplaatsen, de competentiegerichte kwalificatiestructuur

10 Opgesteld door Jeroen van Zuijlen.

en duale trajecten. De SVGB richt zich hiermee als intermediair voor haar veertien branches op de totale beroepsonderwijskolom.

SVGB¹⁰

EXCURSIE II

REGELGEVING BELEMMERT FLEXIBELE DOORSTROOM IN DE BEROEPSKOLOM

Een duale opleiding biedt werknemers een ideale mogelijkheid om al werkend van mbo-niveau op te scholen naar hbo-niveau. In verband met de grote behoefte aan opscholing van werknemers in de procesindustrie, is een aantal jaren geleden middels een samenwerkingsverband van een aantal hogescholen een bijzonder, duaal opleidingstraject van start gegaan. Het bijzondere aan het traject is, dat de lessen op de bedrijven worden gegeven en dat het rooster, bij een voldoende grote groep, zelfs wordt afgestemd op de ploegendienst. Bovendien krijgen studenten de mogelijkheid na twee jaar uit te stromen met een branchediploma, om de studie eventueel later weer te hervatten. De toenmalige minister van Onderwijs heeft destijds zelf de aftrap voor dit project gegeven.

De opleiding draait inmiddels een aantal jaren naar tevredenheid van bedrijven, werknemers en hogescholen en voorziet duidelijk in een behoefte. In de praktijk gaat 95 procent van de studenten direct op voor het hbo-diploma, maar de mogelijkheid om tussentijds te stoppen maakt voor velen de drempel lager om te beginnen. Ook vinden werknemers het erg prettig dat zij na hun werk vlakbij naar school kunnen.

Helaas. In verband met de 'hbo-fraude' is de huidige staatssecretaris voor Onderwijs – op zich natuurlijk niet onterecht – erg alert op allerlei constructies die de mogelijkheid van fraude in zich kunnen hebben. Hierdoor kan bovenstaand duaal traject niet meer op de voor werknemers zo aantrekkelijke wijze aangeboden worden. De betrokken hogescholen krijgen namelijk geen ontheffing meer om op de bedrijven zelf les te geven. De reden daarvoor is dat er andere hogescholen dichterbij zijn die een opleiding met hetzelfde CROHO-nummer aanbieden. Dat die hogescholen geen duale opzet bieden en geen rekening met de ploegendiensten kunnen houden, is geen argument. En dus wordt op het bedrijf lesgeven door het Ministerie als commerciële activiteit gezien, wat een ander kostenplaatje geeft voor bedrijf en student.

Regelgeving, een flexibele doorstroom en maatwerk: het wringt soms!

Vapro¹¹

EXCURSIE 12

SPECIALE AANDACHT VOOR DE VMBO-LEERLING IN HET ERKENDE LEERBEDRIJF

Kinderen komen steeds jonger in de beroepspraktijk van het leerbedrijf. Bedrijven zijn bereid om leerlingen van 14-15 jaar uit het vmbo een stage of een assistentenopleiding te bieden. Dit vraagt wel kennis van de praktijkopleider over dit type leerling.

Leerlingen moeten leren wat werken in de beroepspraktijk inhoudt. Leerbedrijven helpen leerlingen zich ontwikkelen en willen hun opleidingsinvestering terugverdienen. De consulent van het LOB HTV bespreekt tijdens een erkenningsgesprek nadrukkelijk de pedagogische en didactische aanpak van de vmbo-leerling, ook al heeft de praktijkopleider een diploma voor het opleiden van mbo-leerlingen. Het kenniscentrum verstrekt pas een vmbo-erkenning als de praktijkopleider deze doelgroep voldoende herkent.

Jonge leerlingen zitten op school, werken in een leerbedrijf en hebben vaak een bijbaantje. Ze zitten in een complexe leeftijdsfase van lichamelijke en geestelijke verandering en tegelijkertijd in een omgeving die zelfstandigheid vraagt. Een lastige situatie dus, die soms leidt tot onbegrip en afwijkend gedrag.

De leefwereld van kinderen verruimt zich door wat zij leren in de praktijk toe te passen. Ze moeten zicht houden op hun functioneren en de reacties uit hun omgeving. Naast vertrouwen van opleider en collega's, hebben zij een vast aanspreekpunt en aandacht nodig. Dit verlangt een persoonlijke benadering van de opleider. Voorwaarden hierbij zijn een gevoel van veiligheid in een omgeving met beroepsprofessionals, inspelen op interesses en complimenten krijgen. In een vertrouwde leeromgeving zijn leerlingen tot veel in staat!

Hoe informatieoverdracht en instructie plaatsvinden, vergt inzicht en geduld van de opleider. Maar ook opdrachten met korte cycli en feedback vanuit een positieve insteek. Duidelijkheid over wat goed is en beter kan. En wederzijdse betrokkenheid. Een valkuil van praktijkopleiders blijft het snel willen herstellen van gemaakte fouten. Dat ontnemt het leereffect en ondermijnt het zelfvertrouwen van de leerling.

Pas wanneer het leerbedrijf écht bereid is aandacht te geven aan de jonge vmbo-leerling, is het klaar voor erkenning.

HTV¹²

EXCURSIE 13

GEMEENSCHAPPELIJKE ERKENNINGSREGELING IN DE TECHNIEK

Al ver voor dat er werd gesproken over de fusie van Intechnum, SOM en VEV werd er op diverse gebieden reeds samengewerkt. Deze samenwerking dateert al van begin jaren negentig. Deze samenwerking werd destijds al ingegeven door het feit dat we bij veel bedrijven als afzonderlijke LOB's kwamen en de bedrijven vaak vroegen om eenduidigheid. Niet dat we allemaal totaal verschillende zaken deden maar meer het gegeven dat we veel dezelfde zaken deden maar deze toch anders noemden. Samenwerking was er op het gebied van de wettelijke taken, additioneel op de WEB gerelateerde dienstverlening, cursussen, examinering en leermiddelen.

In 1999 werden de voorbereidingen getroffen voor één gemeenschappelijke BPV-erkenningregeling, die gebaseerd was op de basiserkenningregeling die in Colo-verband was afgesproken. In 2000 werd de gemeenschappelijke erkenningregeling en het bijbehorende reglement door de drie afzonderlijke LOB's ingevoerd.

Bedrijven hadden vanaf dat moment te maken met één erkenningregeling. Voordeel van deze uniforme erkenningregeling was dat het begrippenkader eenduidig was. Eveneens werd onderling vrijstelling gegeven voor de certificering van de praktijkopleider. Bedrijven en branches waren hier zeer mee ingenomen. De erkenningregeling uniformeren is één; het uniformeren van het proces van de erkenning is een andere aangelegenheid.

In 2002 werden de fusievoorbereidingen ingezet en was de focus met name daarop gericht. Handig bij het inrichten van de werkprocessen was dat we reeds één BPV-erkenningregeling hadden. Om de procesgang verder in te richten was het tijd om het erkenningproces te stroomlijnen. Dit leverde in principe geen noemenswaardige problemen op. In grote lijnen was de procesgang van erkennen wel dezelfde doch het venijn zit hem altijd in de uitvoering. Problemen deden zich onder meer voor op de volgende terreinen:

- verschillende bedrijfstakken met verschillende achtergronden en culturen;
- aanvraagprocedures;
- toetsing van de erkenning in het bedrijf;

13 Opgesteld door Luc van der Veen.

- handling van de erkenningsaanvraag;
- administratieve verwerking van de erkenning;
- communicatie met ROC's en bedrijven.

In het eerste jaar van Kenteq (2003) is hard gewerkt om de genoemde problemen op te lossen en de procesgang te stroomlijnen.

Geleerd hebben we dat het hebben van een uniforme erkenningsregeling nog lang geen garantie is voor het bedrijfsleven dat deze het als uniforme regeling ervaart. Daar hoort een uniforme procesgang van erkennen bij.

Kenteq¹³

EXCURSIE 14

KWALITEITSZORG BINNEN DE LEERBEDRIJVEN IN DE UITERLIJKE VERZORGINGSBRANCHE

Aantrekkelijke en kwalitatief goede leerbedrijven zijn onmisbaar in de uiterlijke verzorgingsbranche. Een groot deel van de beroepsopleiding vindt namelijk op de werkvloer plaats. In het leerbedrijf maken de leerlingen kennis met de beroepspraktijk. Hier krijgen zij een concreet beeld van wat het beroep inhoudt c.q. wat hen na de opleiding te wachten staat.

Er worden hoge eisen gesteld aan het opleiden in de praktijk. Het is voor een ondernemer zaak zijn opleiding en begeleiding op orde te hebben. Dat zijn eisen waar je als ondernemer wel aan wilt voldoen, maar waar je niet altijd de deskundigheid en de tijd voor hebt.

KOC Nederland, het kenniscentrum voor uiterlijke verzorging, is zich hiervan bewust en wil leerbedrijven graag helpen. Naast de hulp van de opleidingsadviseurs wordt er ondersteuning geboden in de vorm van een handboek en workshops om structureel te werken aan de verbetering van de kwaliteit binnen de beroepspraktijkvorming.

Sinds april 2004 is het 'Handboek kwaliteitszorg, kwaliteitsspiegel voor leerbedrijven' op de markt. Het handboek bevat gerichte informatie, praktische stappenplannen en checklists die de leerbedrijven kunnen gebruiken om het opleiden te organiseren. Een belangrijk onderdeel van het handboek is de zelfanalyse. Dit is een vragenlijst met checklists, waarin allerlei facetten van het opleiden van leerlingen aan de orde komen. Hiermee kan het leerbedrijf eerst zelf kijken hoe het opleiden van leerlingen in eigen bedrijf is vormgegeven. Met de uitkomsten kan de ondernemer of de praktijkopleider zelf

of in samenwerking met de opleidingsadviseur aan de slag om het opleiden te optimaliseren.

De 'Kwaliteitsspiegel voor het leerbedrijf' is het laatste onderdeel van het handboek. Het is een uitgebreide vragenlijst (lees: spiegel) om de leer-werkomgeving in kaart te brengen. Het invullen van de kwaliteitsspiegel levert een concreet en realistisch inzicht op in de stand van zaken binnen het leerbedrijf. Op basis van de uitkomsten kan een koers worden uitgezet voor de toekomst: wat wil het leerbedrijf nog meer verbeteren en hoe zal dit worden aangepakt? De opleidingsadviseur kan gericht ondersteunen bij het vormgeven en verder verbeteren van de kwaliteit van het leerbedrijf.

14 Opgesteld door Louky
Scheltema.

KOC¹⁴

EXCURSIE 15

PRAKTIJKONDERWIJS IN DE PRAKTIJK

Het praktijkonderwijs biedt onderwijs aan onder meer moeilijk lerende leerlingen waarbij ze vooral een arbeidsmarkttoeleidend traject volgen. Een klein deel van de leerlingen stroomt door naar vervolgonderwijs in het mbo en behaalt een startkwalificatie. Een belangrijk deel van de leerlingen in het praktijkonderwijs vindt een baan in de handel (detailhandel of groothandel).

Het praktijkonderwijs biedt een unieke combinatie van leren in de praktijk en op school, kent individuele trajectbegeleiding en stelt de leerling centraal in het onderwijsleerproces waarbij wordt aangesloten bij de competenties en kennis van de leerling.

In het kader van het project *Praktijkonderwijs in de praktijk* is onderzoek gedaan naar de invulling van de stagepraktijk, naar de stagebegeleiding door de school en naar de opleiding op de stagewerkplek door de praktijkopleider.

Leren in de praktijk is een belangrijk onderdeel van het onderwijsleerproces van de leerlingen. En daarbij is een goede invulling van de praktijk essentieel met als vertrekpunten de beroepspraktijk, de competenties van de leerling en de leerroute. Leerlingen van een praktijkschool hebben door Kenniscentrum Handel ontwikkelde praktijkopdrachten uitgetest. Met enige aanpassingen blijken deze goed toepasbaar in de beroepspraktijk. Vooral de vraagstelling en formulering van de opdrachten zijn aandachtspunten.

15 Opgesteld door
Monique Mol.

De docenten kennen de leerling en zijn prestaties op school goed. In het onderzoek is gekeken naar de kennis en vaardigheden van de docenten ten aanzien van de begeleiding van de leerling in een leerbedrijf en het leggen en onderhouden van de contacten met de praktijkopleider. Enkele docenten hebben een training voor praktijkbegeleiders bijgewoond. Ook hier zijn diverse leerpunten uitgekomen ten aanzien van het specifieke karakter van de praktijkbegeleiding van de leerlingen van het praktijkonderwijs.

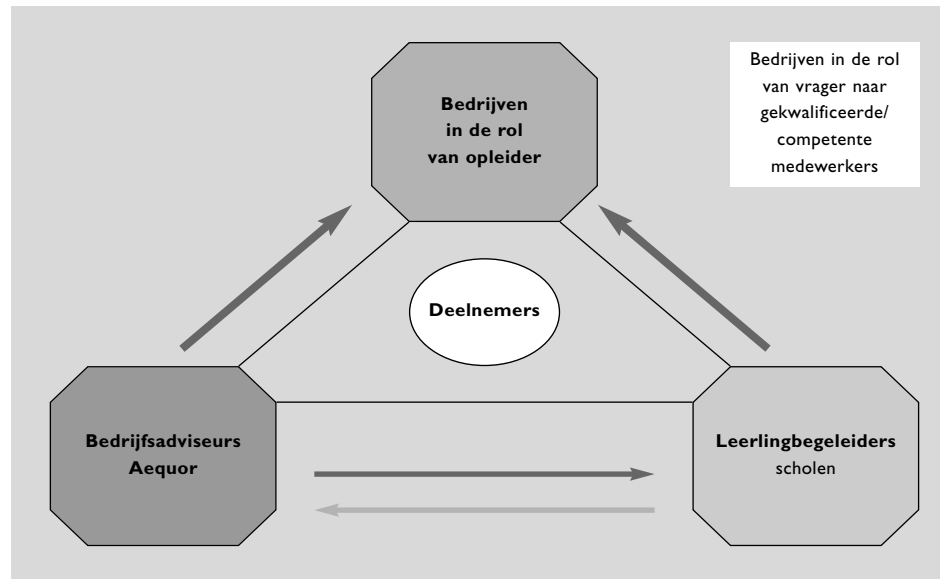
Een leerbedrijf dient aan bepaalde eisen te voldoen, wil de stage van de praktijkschoolleerling succesvol zijn. Zo is gebleken dat de coaching en de begeleiding door de praktijkopleider en de wijze waarop deze zijn vormgegeven een cruciale rol spelen. Zo dient het contact tussen de praktijkopleider en leerling op de stagewerkplek regelmatig te zijn en een coachend karakter te hebben. In een vervolgtraject zou de beschrijving van de rol van de praktijkopleider en het leerbedrijf nader uitgewerkt kunnen worden.

KC Handel¹⁵

EXCURSIE 16

PARTNERS IN DE KWALIFICATIEDRIEHOEK

Uitgangspunt is dat voor het verkrijgen van welvaart in een stelsel van ondernemingen producten en diensten worden aangeboden op vraag van finale afnemers, zijnde consumenten. Om die rol door bedrijven goed te kunnen uitvoeren, is er een vraag naar gekwalificeerde medewerkers. In een configuratie van partners tracht men aan die vraag te voldoen. Visueel maakt de zogenaamde kwalificatiedriehoek helder waar het om gaat, met in het centrum van de driehoek de leerling/deelnemer. Een specifiek project op dit gebied is in 2003 van start gegaan in het Westland. Vanuit de verschillende verantwoordelijkheden is in samenwerking met betrokkenen gezocht naar bijdragen aan de beroepspraktijkvorming. Afstemming, overeenstemming en samenwerking vormen de uitgangspunten voor een integrale organisatie en aansturing.

In toenemende mate ontwikkelen onderwijsinstellingen nieuwe methoden voor competentiegericht opleiden. Deze initiatieven worden mede gekenmerkt door een veranderende aanpak binnen de opleidingsbedrijven en een intensivering van de benutting van de beroepspraktijkvorming. Juist daarom is het van belang dat het systeem goed werkt. In het kader van Impuls 2003 is er het voornemen om in twee regio's nadere invulling te geven aan ieders bijdrage om een doeltreffend systeem te laten functioneren. Het gaat om de regio Zwolle en omgeving met de Groene Welle en opleidingsbedrijven voor de subsector boomteelt. In Noord Holland gaat het om het Clusius College met ook weer opleidingsbedrijven voor de sector dierverzorging.

16 Opgesteld door
Richard Schout.

Aequor¹⁶

EXCURSIE 17

ONDERWIJSONTWIKKELING VOOR KLEINE SECTOREN

Savantis vertegenwoordigt met schilderen en stukadoren relatief kleine bedrijfstakken. Op dertig ROC's worden deze opleidingen verzorgd in afdelingen met gemiddeld honderd leerlingen. Voor ROC's zijn deze afdelingen te klein om er fors in te investeren. Als de

bedrijfstak via Savantis niet fors mee investeert, dreigt de infrastructuur voor deze sectoren verloren te gaan.

Om toch een competentiegerichte opleiding met uitstraling te kunnen aanbieden, heeft Savantis met alle dertig ROC's al enige tijd gewerkt aan een nieuw onderwijsconcept. Centraal daarin staat de praktijk waaromheen theorie en practicum worden verzorgd. Binnen dit project worden opdrachtenboeken, BPV-wijzers, practicum werkwijzers, naslagwerken, een internetprogramma en diverse andere hulpmiddelen ontwikkeld. De ontwikkeling van dit programma wordt uitgevoerd door Savantis, waarbij de scholen als responsgroep actief zijn, omdat deze werkwijze om een omgeving vraagt waarin praktijk en theorie opgaan in een gemeenschappelijke omgeving. De ROC's kunnen dit in de regel niet bieden. Daarom heeft Savantis een beleid ingezet waarin de bedrijfstak via de Savantis-gebouwen of de locaties van de samenwerkingsverbanden de scholen de gelegenheid biedt daarbij in te trekken, waardoor een sterke onderwijsleeromgeving kan worden gerealiseerd. Op deze wijze kan men van elkaars inventaris gebruik maken en de vrijgekomen middelen in onderlinge overeenstemming besteden. Ook vmbo-scholen maken in toenemende mate gebruik van deze gemeenschappelijke gebouwen. Om dit beleid met mbo en vmbo-scholen in gang te zetten zijn Impulsmiddelen gebruikt.

Savantis¹⁷

EXCURSIE 18

ERKENNEN VAN BEDRIJVEN OP AFSTAND

In 2003 heeft het Landelijk Orgaan Beroepsonderwijs (nu Kenniscentrum) Horeca, Toerisme en Voeding een instrument ontwikkeld om bedrijven gevestigd in het buitenland te erkennen op afstand. Het elektronische systeem is per 5 april 2004 via de internetsite van het LOB HTV bereikbaar. Tijdens de ontwikkeling van het systeem bleek een aantal aspecten van groot belang.

Goede samenwerking met onderwijsinstellingen, BPV-coördinatoren, is belangrijk. Zij weten wat echt van belang is voor het lopen van een stage bij een buitenlands leerbedrijf. Het is niet wenselijk dat een bedrijf met een grote hoeveelheid informatie wordt geconfronteerd. De noodzakelijke informatie moet vindbaar en duidelijk zijn. Het invullen van een erkenningsaanvraag neemt ongeveer één uur in beslag. Is dit veel? Nee, een erkenningsgesprek van een bedrijf in Nederland neemt meer tijd en voorbereiding in beslag.

18 Opgesteld door Cor Kooi.

Om het internationaal register van erkende leerbedrijven up-to-date te houden, maken erkende leerbedrijven gebruik van een interactief systeem om hun gegevens bij te houden. Het feit blijft dat een bedrijf via internet een erkenning invult en dit wellicht mooier kan voorstellen dan het in werkelijkheid is. Zowel de eigenaar van het bedrijf als de stagebegeleider tekenen uiteindelijk om erkend te kunnen worden. Bij niet naleving van de voorwaarden kunnen ze hierop worden aangesproken. Ook de samenwerking met onderwijsinstellingen dient de kwaliteit van leerbedrijven in het buitenland te borgen. Zogenaamde evaluatieformulieren zijn in ontwikkeling en geven ons inzicht in de feitelijke situatie bij het leerbedrijf.

HTV¹⁸

EXCURSIE 19

SBW STIMULEERT BEROEPSONDERWIJS VOOR ONTWIKKELINGSLANDEN

Kenia is het eerste land waar Ex-change een ontwikkelingsproject is gestart. In het Kitui-district in het arme zuidoosten van Kenia is een dam gebouwd die de watervoorziening, de lokale landbouw en de leefomstandigheden heeft verbeterd. Vier leerlingen van TU Delft, Hogeschool Amsterdam en ROC Leiden hebben in 2002 tussen juni en augustus geholpen bij de bouw van de dam. SBW bood steun aan deze pilot in de civiele techniek. Het project vormde de start van een meerjarenprogramma waarbij inmiddels ook andere sectoren zijn betrokken, zoals gezondheidszorg, landbouw, ICT en pompentechniek.

Sinds deze pilot hebben nog vijf teams dammen helpen bouwen in Kenia en zijn er voor 2004 nog vier teams in voorbereiding. SBW werft studenten en verzorgt voorbereidings-trainingen. De belangstelling onder jongeren en ROC's is enorm groot. Zie hiervoor ook de website van een studententeam: www.irrigatieproject-kenia.nl en www.ex-change.nl.

Vanuit het totale beroepsonderwijs, van vakmanschap tot wetenschap, wordt kennis en ervaring via projecten aan ontwikkelingslanden overgedragen. Studenten krijgen de unieke kans om samen met de plaatselijke bevolking te werken aan noodzakelijke basisvoorzieningen. In een stageteam werken en leren zij samen met leeftijdsgenoten in ontwikkelingslanden. Daar worden studenten wijzer van, zowel in Nederland als in het

ontwikkelingsland. En dat noemt Ex-change 'the profit of learning'. SBW heeft Ex-change erkend als BPV-bedrijf.

SBW¹⁹

EXCURSIE 20

TRAININGSDAGDELEN VOOR DE ISLAMITISCHE PRAKTIJKOPLEIDER

SVO heeft, naast middelgrote en grote industriële bedrijven te maken met bedrijven binnen de detailhandel, waaronder ook zeer kleinschalige zoals de Islamitische slagerijen. Ongeacht hun omvang of achtergrond moeten alle bedrijven voldoen aan de erkenningscriteria om als erkend leerbedrijf te kunnen functioneren.

Een criterium, waaraan SVO namens de sector zeer hecht, is dat er een praktijkopleider benoemd moet zijn die de rol van coach en begeleider op de werkvloer kan vervullen. Daarbij is het van belang dat deze praktijkopleider competent is.

Samen met de deelnemende praktijkopleiders is in kaart gebracht welke vaardigheden de Islamitische praktijkopleider mist om zijn rol optimaal te vervullen. Knelpunten bij het op reguliere wijze opleiden/scholen van praktijkopleiders zijn de taalbarrière en cultuurverschillen (en de vaak geringe opleidingstraditie). Om voor deze knelpunten een oplossing te vinden heeft SVO-Kenniscentrum een intensief trainingsprogramma opgezet om gericht hulp aan te bieden op de werkvloer. Deze dagdelen trainingen zijn ingezet onder de noemer *leren door te doen* waarbij de adviseur praktijkopleiding van SVO-Kenniscentrum daadwerkelijk coaching op de werkplek uitvoerde.

De adviseur stond een aantal uren naast de praktijkopleider op de werkvloer, waarbij de praktijkopleider werd voorzien van tips en voorbeelden om zijn rol naar behoren te vervullen. Een zeer directe wijze van leren, aanwijzingen geven, corrigeren en (zelf-) reflectie op het functioneren.

Na de pilot is geconstateerd dat er een duidelijke kwaliteitsverbetering is te zien in het functioneren van de Islamitische praktijkopleiders, die op de eigen werkplek zijn begeleid. Het grote knelpunt in deze manier van werken is de factor tijd. Deze intensieve manier van begeleiding vergt een enorme hoeveelheid tijd (geld). De Islamitische bedrijven hebben aangegeven niet bereid te zijn om voor deze extra ondersteuning te betalen.

Het bovenstaande samenvattend is gebleken dat de ontwikkelde en in de pilot uitgeprobeerde vorm van begeleiding van de praktijkopleider bij de genoemde doelgroep daadwerkelijk bijdraagt aan de beoogde kwaliteitsverbetering van de beroepspraktijk-

20 Opgesteld door Ton
Oosterveer.

vorming en tot structurele manier van aanpak zou moeten worden benoemd. Voorwaarde is dan wel dat daar een structurele vergoeding tegenover komt te staan.

SVO²⁰

EXCURSIE 21

WORKSHOPS VOOR DE PRAKTIJKOPLEIDER

In aanvulling op de ondersteuning welke geboden wordt door de opleidingsadviseur en het *handboek kwaliteitszorg, kwaliteitsspiegel voor leerbedrijven*, is voorzien in een ontwikkeld bijpassend scholingspakket voor de praktijkopleider. Dit pakket bestaat uit een basisopleiding voor nieuwe praktijkopleiders en een aantal workshops voor ervaren praktijkopleiders.

Tijdens de basiscursus voor praktijkopleiders maken deelnemers in twee dagdelen kennis met achtergronden, taken en randvoorwaarden behorend bij het leerbedrijf en de leerling. Ook de communicatie met school en de opleidingsadviseur van KOC Nederland wordt behandeld.

Tijdens de workshop wordt dieper ingegaan op praktische vaardigheden en middelen die bruikbaar zijn bij de ontwikkeling van een bedrijfsgebonden opleidingsplan. Ook hier wordt de nodige aandacht geschonken aan de interne en externe communicatie. Iedere workshop duurt één dagdeel.

In eerste instantie zijn de volgende workshops ontwikkeld:

- Vaktechniek in beweging
- Arbeidsomstandigheden
- Beoordelen van leerlingen
- Werving en selectie van leerlingen
- Doelgericht trainen en opleiden in de salon

21 Opgesteld door Louky
Scholtema.

KOC²¹

EXCURSIE 22

ANIMATIE CD MACHINES

In de periode 2002/2003 is door het Ontwikkelcentrum van SH&M gewerkt aan het ontwikkelen en vormgeven van nieuwe leermiddelen voor de meubel- en timmerindustrie.

Dit moet resulteren in zevenenveertig werkboeken en vijftien naslagwerken voor vierentwintig verschillende beroepsaccenten. Uitgangspunt bij de opzet van de leermiddelen is dat de praktijk van de deelnemer centraal moet staan. Het leren gebeurt niet meer alleen op school maar in belangrijke mate ook op de werkplek bij bedrijven. Tijdens het ontwikkelingsproces van leermiddelen werd duidelijk dat het belangrijk is de ontwikkelde leermiddelen, met name op het gebied van machines, uit te breiden met multimediale ondersteuning in de vorm van een cd-rom. Het stelt de leerling in de gelegenheid los van de werkplek, vertrouwd te raken met de werking van veel voorkomende machines in de beroepspraktijk. Docent en leermeester kunnen met behulp van de cd-rom de leerling beter begeleiden. De ervaringen van de docenten en de leermeesters zoals die tot nu toe bekend zijn bij SH&M geven aan dat de cd-rom een goed hulpmiddel is bij het opleiden van met name de niveau 2 en 3 leerlingen in de meubel- en timmerindustrie.

22 Opgesteld door Erik van den Voort.

SH&M²²

Publicaties Expertisecentrum CINOP

Het Expertisecentrum is onderdeel van de denktankfunctie voor de BVE-sector die door het ministerie van OCW aan CINOP is toegewezen. De belangrijkste taak ervan is om een bijdrage te leveren aan de theoretische en praktische ontwikkeling van het beroeps- onderwijs en de volwasseneneducatie door middel van (beleids)onderzoek, ontwikkeling, implementatie en monitoring.

Binnen het programma van het Expertisecentrum worden jaarlijks projecten uitgevoerd. De resultaten van deze projecten worden onder meer gepubliceerd in twee reeksen: een reeks 'theorie' en een reeks 'praktijk'. In de theoriereeks worden titels opgenomen met een conceptueler, beleidsmatiger of theoretisch karakter, zoals onderzoeksresultaten en studies. In de praktijkreeks worden titels opgenomen die concreter bruikbaar zijn voor het onderwijs, zoals modellen voor invoering van vernieuwingen en de resultaten van pilots die vaak samen met de praktijk zijn uitgevoerd.

EERDER VERSCHENEN

<i>Bestelnummer</i>	THEORIEREEKS
A00237	1 De pedagogisch-didactische benadering in de beroepskolom : bouwstenen voor een herontwerp
A00093	2 Functioneel geletterd? : een studie naar analfabetisme en alfabetisering
A00098	3 Alles moet tegenwoordig op papier : een verkennend onderzoek naar functioneel analfabetisme, werk en opleiding
A00100	4 EVC: brug tussen competenties en kwalificaties
A00130	5 Tussen landelijke en regionale krachten : Scenario- en strategievorming in de regio's Amsterdam en Nijmegen
A00132	6 Reflectie op de Axis-vmbo-projecten 2001-2003
A00137	7 Unravelling Policy, Power, Process and Performance : The Formative Evaluation of the Dutch Adult and Vocational Education Act
A00144	8 Experimenteren met individuele leerrekeningen : de balans opgemaakt
A00145	9 BVEnet 1995-2002 : reconstructie van een innovatiestrategie
A00146	10 Experimenting with individual learning accounts : making up the balance
A00200	11 Jaarboek een leven lang leren 2003-2004 : de leervraag centraal?

- A00203 12 Een leven lang leren in de praktijk: kansen voor ROC's
- A00204 13 Sociale uitsluiting in de kennissamenleving : het nieuwe leren; kansen of bedreigingen voor risicogroepen?
- A00206 14 Responsiviteit en transparantie in de bve-sector
- A00229 15 Nederlands in het middelbaar beroepsonderwijs : Een verkennend onderzoek naar het onderwijsaanbod Nederlands en de taalvaardigheid van de leerlingen
- A00230 16 Een integraal concept van competentiegericht leren en opleiden : Achtergronden en theoretische verantwoording
- A00231 17 De wending naar competentiegericht leren en opleiden : De kracht van de verbinding
- A00238 19 A life long learning: learners in focus? : Year Book 2004
- A00255 20 Versterk de schakels : Op weg naar inspirerende kwalificaties
- A00257 21 Monitor sociale veiligheid in de BVE-sector 2004 : Deel 1: Deelnemers
- A00258 22 Monitor sociale veiligheid in de BVE-sector 2004 : Deel 2: Personeel
- A00294 24 Innovatiearrangement Beroepskolom : Jaarrapportage 2004 Monitor en Transfer
- A00256 25 Van contacten naar vervlechting? : Bedrijven over hun relatie met het beroepsonderwijs, Uitkomsten van een verkennend onderzoek
- A00295 26 Naar een flexibel organisatieregime : Ruimte voor variëteit, Deel 1: Achtergronden, samenhang en conclusies
- A00296 27 Naar een flexibel organisatieregime : Ruimte voor variëteit, Deel 2: Praktijkverkenningen
- PRAKTIJKREEKS
- A00092 1 Werkend leren in het vmbo : een instrument voor de implementatie van werkend leren in uw organisatie
- A00097 2 Beroepstaakgestuurd leren : een nieuw ontwerp voor techniekopleidingen niveau 1 en 2 BOL en BBL
- A00099 3 Werken aan de kwaliteit van de BPV-beoordeling
- A00102 4 Werken met een portfolio : handreikingen
- A00107 5 Portfolio sociale competenties : primair onderwijs, vmbo, mbo
- A00142 6 Beoordelen: geen sluitstuk : onderweg naar het beoordelen van competenties
- A00205 7 Onderwijsontwikkelingsmotor : instrument voor verbetering van het primair proces door teams van onderwijsgeevenden in het beroepsonderwijs
- A00232 8 Speerpunten: een beweging naar competentiegericht leren
- A00234 9 Competentiegericht leren vormgeven, zo kun je dat doen...